

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№10 (5066) 13 сакавіка 2020 г.

ISSN 0024-4686

16+

«Жрэц словаў
ціхіх, пакорных...»
стар. 5

Цуды, фантазіі,
чараўніцтва
стар. 6-7

Паміж акіянам
і морам
стар. 12

Эпохі светлыя выявы

Калаж Кастуся Дробавы.

Гісторыя стаілася між старонак старога стваралі. Разумныя, энергічныя твары, і ва ўсім — годнасць. Такімі глядзячча, гэтак выглядае і ён сам.

Сямейны фотаальбом, што некалі ставяецца ў фондах Нацыянальнага гіста-180-гадовага юбілею Францішка Багушэвіча гарадзела пісьмовых і выяўленчых крыніц Надзеяй Саўчанкай.

Фоталетапіс роду Багушэвічаў пачынаецца з 1860-х гадоў і заканчваецца 1920-мі. У альбоме 69 здымкаў рознага памеру. Адна з асоб на першай старонцы — дзядзька па маці Аляксандр Галаўня, рэктар Нежынскага юрыдычнага ліцэя.

фотаальбома: мінулая эпоха і людзі, якія яе ры, вочы, засяроджаныя на светлай высокай з фотаздымкаў сваякі Францішка Багушэві-

ранна збіралі клапатлівыя рукі, цяпер захоўрычнага музея Рэспублікі Беларусь. У дзень таем яго сямейную рэліквію разам з загадчыкам

ISSN 0024-4686

Працяг на стар. 4 ▶

«ЛІМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка адрававаў суайчынцам шчырыя і цёплыя віншаванні да Дня жанчын. «Гэтая дата з'яўляецца цудоўнай нагодай, каб яшчэ раз падзякаваць мамам і бабулям, жонкам і дочкам, сёстрам і калегам за мудрасць, дабрыню, працавітасць і гармонію, якімі яны напаяняюць наша жыццё, робяць яго больш яркім і шчаслівым», — гаворыцца ў віншаванні. Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што стваральная прыгажосць і актыўная жыццёвая пазіцыя, прафесійныя, творчыя і спартыўныя дасягненні, умённе дастойна выхоўваць падростаючае пакаленне — галоўныя рысы беларускіх жанчын.

Спажыванне. Прэзідэнт Беларусі накіраваў спажыванне родным і блізім народнай артысткі Беларусі Ірыны Шыкуновой. «Ірына Сямёнаўна была выдатнай спявачкай, творчасцю якой па праве ганарыцца наша краіна», — гаворыцца ў спажыванні. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што Ірына Шыкунова шчодра дзялілася з моладзю сваімі ведамі і вопытам, выхавала некалькі пакаленняў таленавітых артыстаў, якія ўносяць важкі ўклад у захаванне і развіццё найлепшых дасягненняў нацыянальнай культуры.

Канстытуцыя. У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ў панядзелак адкрыецца выстаўка рарытэтаў з Беларусі і Латвіі «Правобраз еўрапейскай Канстытуцыі», прымеркаваная да Дня Канстытуцыі. Арганізатары — Нацыянальная бібліятэка Беларусі пры ўдзеле Пасольства Рэспублікі Беларусь у Латвійскай Рэспубліцы і Акадэмічнай бібліятэкі Латвійскага ўніверсітэта. На выстаўцы ўпершыню шырокай публіцы будзе прадстаўлена амаль нікому не вядомы спіс Статута ВКЛ 1588 г. у перакладзе на нямецкую мову пачатку XVIII ст. са збору адной з найстарэйшых бібліятэк Еўропы — Акадэмічнай бібліятэкі Латвійскага ўніверсітэта. Таксама можна будзе пабачыць друкаваны асобнікі Статута XVII—XIX стст. з фонду Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі на іншых еўрапейскіх мовах, якія сведчаць пра шырокі ўплыў беларускай прававой культуры на фарміраванне міжнароднага канстытуцыйнага заканадаўства.

Стасункі. Законапраект аб ратыфікацыі пагаднення аб спрашчэнні візавага рэжыму з ЕС у найбліжэйшы час паступіць у Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, паведамляе БелТА. Беларускія парламентарыі плануюць ратыфікаваць пагадненне на вяснянай сесіі. Дакумент прадугледжвае ўзаемнае аблягчэнне візавага працэдур для шырокай катэгорыі грамадзян і зніжэнне збору. Кошт «шэнгену» для беларусаў знізіцца да 35 еўра, а рашэнне аб выдачы візы будзе прымацца ў тэрмін да 10 дзён. Дакументы павінны быць ратыфікаваны Нацыянальным сходам Беларусі і адобраны Еўрапейскім парламентам. Чакаецца, што візавае пагадненне ўступіць у сілу ў чэрвені 2020 года.

Даты. Стагоддзе Белдзяржуніверсітэта. Дунесена ў спіс памятных дат ЮНЕСКА. Такое рашэнне прынята на 40-й сесіі Генеральнай канферэнцыі сусветнай арганізацыі. Гэтую значную падзею ўніверсітэт адзначыць 30 кастрычніка 2021 года, паведамлі ў прэс-службе ВУНУ. Унясенне стагоддзя БДУ ў календар ЮНЕСКА надзяляе гэтую падзею міжнародным статусам, пацвярджае значны ўклад беларускай ВУНУ ў развіццё сусветнай адукацыі і навукі. У календар мерапрыемстваў на 2020—2021 гады ўвайшлі 59 найбольш важных падзей з усяго свету. Ад Беларусі ў спіс таксама ўключана святкаванне 150-годдзя з дня нараджэння мастака Фердынанда Рушчыца.

Памяць. У выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя імя Пятруся Броўкі» выйшла кніга «Сузор'е герояў зямлі беларускай», прысвечаная 75-годдзю вызвалення Беларусі ад нацысцкіх захопнікаў і 75-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Кніга пабачыла свет у серыі «Беларусь помніць». У імя жыцця і міру». Ілюстраванае даведкачнае выданне, падрыхтаванае ў час Усебеларускай акцыі «Беларусь помніць!», можа быць цікавым для гісторыкаў, навуковых і музейных работнікаў, даследчыкаў, выкладчыкаў, студэнтаў, школьнікаў і ўсіх, хто цікавіцца нацыянальнай гістарычнай спадчынай. Аўтары — акадэмік-сакратар АДДЗЯлення гуманітарных навук і мастацтваў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, член-карэспандэнт НАН Беларусі, доктар гістарычных навук Аляксандр Каваленя і ваенны гісторык, кандыдат гістарычных навук Барыс Далгатовіч.

Афіцыйныя падзеі ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

«Чалавек Argento»

Алега Вінярскага, акцёра і рэжысёра Нацыянальнай дзяржаўнай атэлерадыёкампаніі Рэспублікі Беларусь, справядліва называюць залатым голасам беларускага радыё. Калі пачынаецца яго перадача «Сустрача з песняй», хтосьці нават прыпыняе свае справы, каб паслухаць любімыя мелодыі, наталіцца адметнай манерай вядучага.

Алег Вінярскі вядомы як выканаўца літаратурных твораў. Апошнім часам асабліва вабіць яго «Кніжыцатэатр», у якім рэалізуецца праект «Чалавек Argento» (чалавек сярэбранага веку). Месцам правядзення адной з такіх творчых сустрач стаў Дом літаратара Саюза пісьменнікаў Беларусі, дзе ў тэатральнай зале гучалі паэтычныя адлюстраванні Івана Буніна, Аляксандра Блока, Ганны Ахматавай, Канстанціна Бальмонта, Марыны Цвяткавай. Урывак з паэмы «Сымон-музыка» Якуба Коласа і паэтычны шэдэўр Максіма Багдановіча «Вераніка» паказалі веліч і асалоду беларускага мастацкага слова.

Фота Кастуся Дробавы.

Падчас запісу радыёспектакля «Воўчыя зграі» з акцёрам Аляксандрам Гарцуевым.

Запатрабаванасць паэзіі грамадствам мяняецца, але менавіта паэзія дорыць духоўную прыгажосць. Як зазначае Алег Вінярскі, ён і яго паплечнікі імкнуча абудзіць тонкія струны чалавечай душы. Таму паэтычны праект будзе працягвацца.

Марыя ЛІПЕНЬ

стасункі

Караткевіч гучыць па-туркменску

Парадаваў першы ў гэтым годзе нумар туркменскага літаратурна-мастацкага часопіса «Дунья эдэбіяты» («Сусветная літаратура»): на тры развароты (шэсць старонак!) змешчана грунтоўная гутарка пра беларускую і туркменскую літаратуры, пра беларуска-туркменскія літаратурныя сувязі.

Суразмоўцамі туркменскага пісьменніка Максата Аламурадава выступілі дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура», паэт, празаік, крытык, перакладчык Алесь Бадак і намеснік дырэктара Выдавецкага дома «Звязда» — галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва», публіцыст, перакладчык Аляксей Чарота. Летась яны бралі ўдзел у міжнароднай кніжнай выстаўцы ў Ашхабадзе.

Падчас гутаркі прагучала шмат згадак пра пісьменнікаў Туркменістана, творы якіх у апошнія гады перакладзены на беларускую мову і надрукаваны ў газеце «Літаратура і мастацтва», часопісах «Полымя», «Маладосць», альманаху «Далгляды».

Часопіс «Дунья эдэбіяты» звязвае з беларускай літаратурай трывалая дружба. На яго старонках друкуюцца пераклады твораў беларускіх паэтаў і празаікаў. Цяпер у партфелі часопіса — новыя пераклады беларускай паэзіі. Падборку вершаў Уладзіміра Караткевіча на туркменскую мову пераўвасобіў Джумагельды Мулькіеў.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

15 сакавіка — на пасяджэнне літаратурна-музычнага аб'яднання «Акорд» пры дзіцячай бібліятэцы № 2 (15.00).

16 сакавіка — на практычныя заняткі ў Школу юнага паэта пры гарадскім аддзяленні (14.00).

17 сакавіка — на XXXI Мінскія паэтычныя чытанні з удзелам пісьменнікаў аддзялення ў Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Я. Купалы (16.00).

18 сакавіка — на сустрэчу з Кацярынай Масэ ў СШ № 53 (13.45).

19 сакавіка — на «Аўтограф у "Кнігарні пісьменніка"» з удзелам Алены Стэльмах (14.30).

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

14 сакавіка — на пасяджэнне літаратурнага клуба «Жарынка» пры газеце «Навіны Камянеччыны» з удзелам Настассі Нарэйкі (12.00).

18 сакавіка — на сустрэчу з пісьменнікамі ў кніжную краму «Іскра» г. Брэста (12.00).

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

16 сакавіка — на сустрэчу «Храмы і Святыні Жыровіцкага манастыра» з Пятром Буганавым у літаратурна-музычную гасціўню «Под сенью духовности» ў бібліятэку імя Я. Купалы г. Полацка (17.00).

18 сакавіка — на сустрэчу з Ірынай Радзіхоўскай у бібліятэку № 18 імя П. Броўкі г. Віцебска (13.30).

19 сакавіка — на сустрэчу з Тамарай Красновай-Гусачэнкай, прысвечаную міжнароднаму Дню паэзіі, у бібліятэку № 2 імя У. Маякоўскага (15.00).

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

14 сакавіка — на сустрэчу з Алай Клемянок у мінскі музей «Лошыцкая сядзіба» (13.00).

Украінскі ракурс

У Мінскім гарадскім тэатры паэзіі, што працуе пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы, была прадстаўлена творчасць сучасных украінскіх паэтаў Сяргея і Таццяны Дзюбаў, лаўрэатаў шматлікіх нацыянальных і міжнародных літаратурных прэміяў, аўтараў кніг, перакладзеных на многія мовы свету і выдадзеных у розных краінах.

Паэты, муж і жонка, жывуць у Чарнігаве. Таццяна — журналіст, літаратуразнавец, крытык, доктар навук па сацыяльных камунікацыях. Сяргей — кіраўнік гарадской арганізацыі Нацыянальнага саюза журналістаў Украіны, прэзідэнт Міжнароднай літаратурна-мастацкай акадэміі Украіны, празаік, перакладчык, драматург, крытык. Паміж сталічным аддзяленнем СПБ і пісьменнікамі Чарнігава наладжаны плённыя літаратурныя стасункі.

У Чарнігаве ў перакладзе на ўкраінскую мову выйшла кніга вершаў Міхася Пазнякова «Цяпло рамонакавай завей», а ў Мінску — кніга вершаў Сяргея і Таццяны Дзюбаў «Горад Зіма» ў перакладзе на беларускую мову Міхася Пазнякова.

Сцэнарыстам і рэжысёрам спектакля выступіла Святлана Яфрэмава. У галоўных ролях — студэнты Дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі, акцёры студэнцкага паэтычнага тэатра «Рытмы сэрца» пад кіраўніцтвам Кацярыны Салаты.

Песні на вершы Сяргея і Таццяны Дзюбаў напісала і выканала Таццяна Жылінская. Музыканае афармленне спектакля зрабіла Ганна Красоўская. На пачатку паэтычнага спектакля і ў фінале гучалі ўкраінскія песні ў выкананні Аляксандра Валодчанкі.

Павел КУЗЬМІЧ

акцыі

Верны сябар дзяцей

Дзяржаўная ўстанова «Цэнтралізаваная сістэма дзіцячых бібліятэк» г. Мінска, рэдакцыя часопіса «Вясёлка» аб'явілі рэспубліканскі творчы праект, прысвечаны 80-гадоваму юбілею дзіцячага пісьменніка Уладзіміра Ліпскага.

Мэта — далучыць дзяцей да чытання праз творчасць аднаго з самых запатрабаваных сучасных аўтараў Уладзіміра Ліпскага, нязменнага галоўнага рэдактара часопіса «Вясёлка» на працягу сарака гадоў, аўтара звыш 70 кніг для дзяцей і дарослых, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі, заслужанага дзеяча культуры Беларусі.

Аўтары праекта спадзяюцца, што іх ініцыятыву падтрымаюць усе бібліятэкі Беларусі, клубныя ўстановы, школы, дашкольныя ўстановы, грамадскія арганізацыі, творчыя аб'яднанні. Найбольш зацікавіцца дзеці: пісьменнік Уладзімір Ліпскі заўсёды жаданы гасць у іх аўдыторыях.

Удзельнікі акцыі, што ладзіцца па 31 мая, дасылаюць тэкставую справаздачу з малюнкамі, здымкамі на адрас «Вясёлкі». Пераможцы конкурсу пад назвай «Верны сябар дзяцей» атрымаюць дыпломы і падарункі. Магчыма і выданне асобнай кнігі з найлепшымі работамі творчага праекта.

Для ацэнкі конкурснай работы створана журы, у складзе якога — пісьменнікі, журналісты, мастакі, кіраўнікі бібліятэк. Юбілейны вечар адбудзецца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі 6 мая.

Далучайцеся да творчага конкурсу. Кантактная інфармацыя: 220073, г. Мінск, вул. Кальварыйская, 25, часопіс «Вясёлка», т. 200-91-90, vyaselka2011@yandex.by, сайт: <http://www.veselka.by>.

14 сакавіка — на заняткі школы маленькага рэпарцёра з удзелам Ліны Багданавай у СШ № 12 г. Гродна (11.00).

16 сакавіка — на сустрэчу з Кацярынай Насутай у бібліятэку Гродзенскага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта (15.30).

17 сакавіка — на сустрэчу з Мікалаем Іваноўскім у бібліятэку гарадскога пасёлка Рось Ваўкавыскага раёна (14.00).

19 сакавіка — на свята паэзіі «На мове сэрца» з удзелам паэтаў і музыकाў Гродзеншчыны ў абласны метадычны цэнтр народнай творчасці (17.00).

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

19 сакавіка — на літаратурна-музычны вечар «Паэзіі чароўнага радкі», прысвечаны Міжнароднаму дню паэзіі, у інтэрнат № 4 БДСГА (14.00).

20 сакавіка — на імпрэзу «Мы свет нова адкрывалі...», прысвечаную 100-годдзю з дня нараджэння Аляксея Пысіна, з удзелам Міколы Леўчанкі ў Быхаўскую цэнтральную раённую бібліятэку (14.00).

фестывалі

Не трэба шмат, каб пачаць

Фестываль інтэлектуальнай кнігі «Прадмова» пройдзе сёлета ўжо трэці раз. Арганізатары падкрэсліваюць, што гэтае мерапрыемства не варта лічыць выключна літаратурным — фестываль сінтэтычны і аб'ядноўвае ўсе віды мастацтва, так ці інакш звязаныя з кнігай.

Слоган «Прадмовы» — «не трэба шмат, каб пачаць». Свята ўжо займела традыцыі. Перад імпрэзай у Мінску фестываль наведвае некалькі гарадоў, у кожным з якіх — адмысловая праграма. Рэгіянальныя імпрэзы ўжо праведзены ў Віцебску, Брэсце і Гродне. А 14-га фестываль завітае ў Бабруйск. Апошні горад выбралі патэнцыйныя наведнікі ў сацсетках.

Мінская частка фестывалю будзе праходзіць 2—5 красавіка ў ОК16. Асаблівую цікавасць у ім звычайна выклікаюць імпрэзы з удзелам замежных літаратараў. Сёлета сярод гасцей будзе Януш Вішнеўскі, які прадставіць працяг свайго сусветна вядомага рамана «Адзінота ў сеціве», ізраільская рускамоўная пісьменніца і перакладчыца Лінар Гаралік, украінскі арт-крытык Канстанцін Дарашэнка, гісторык, філосаф і палітолаг Міхаіл Мінакоў, харвацкія паэты Жарка Ёванаўскі і Сініша Матасавіч. Латвійскі паэт Сямён Ханін і расійскі аўтар Андрэй

Сэн-Сянькоў прадставяць свае паэтычныя зборнікі, пераствораныя па-беларуску.

Беларускія хэдайнэры гэтага года — Альгерд Бахарэвіч, Віктар Марціновіч, Ганна Севярынец, Святлана Алексіевіч, Таццяна Заміроўская, Людміла Рублеўская. Падчас мінскага фестывалю будуць уручаны прэміі імя Н. Арсенневай (за найлепшую паэтычную кнігу) і імя М. Анемпадыстава (за найлепшы дызайн кніжнай вокладкі), а таксама прэмія «Гліняны Вялес».

З нагоды 10-годдзя прэміі «Дэбют» імя Максіма Багдановіча пройдзе вечарына з удзелам пераможцаў прэміі. Работы найлепшых маладых дызайнераў і кніжных ілюстратараў будуць прадстаўлены на выстаўцы-конкурсе «Арт-Прадмова». Мінскія імпрэзы стануць пляцоўкай для супрацоўніцтва з фотапраектам «Змена» і паэтычным шоў «Эшафот».

Кульмінацыя праграмы стане імпрэза пад назвай «Ноч паэзіі», падчас якой беларускія аўтары выступяць з меладэкламацыямі. На працягу фестывалю на пляцоўцы ОК16 будзе працаваць выстаўка-кірмаш. Сваю прадукцыю прадставяць беларускія, расійскія і ўкраінскія выдавецтвы.

Дар'я СМІРНОВА

праекты

Агульная справа

Усталічным выдавецтве «Янушкевіч» пачаць свет чарговы выпуск беларуска-ўкраінскага альманаха «Справа». Гэта ўжо шостае выданне літаратурна-мастацкага і ў нейкім сэнсе адукацыйнага праекта, падрыхтаванага Таварыствам украінскай літаратуры. Гісторыя яго вядзецца ад 2015 года, калі пісьменніца Наталка Бабіна выказала ідэю стварэння актуальнага культурнага праекта. Сімвалічна, што шосты выпуск выдання прэзентаваўся амаль адначасова з кнігай аўтаркі «Бодай, будка» — першым раманам, напісаным у Беларусі па-ўкраінску.

Новы выпуск альманаха «Справа» прысвечаны маладым чытачам. «Гэты выпуск для вас і пра вас. Мы сабралі ўсяго патрохі: нешта — для чытання пад коўдрай, нешта — перахапіць у дарозе, нешта — каб пагартаць між заняткамі. Штосьці зможаче паказаць малодшым, а штосьці — абмеркаваць са старэйшымі: сувязь паміж пакаленнямі — гэта суперважна», — патлумачылі стваральнікі выдання. Рэдакцыйную раду альманаха ўзначальваюць Наталка Бабіна, Сцяпан Давыдзюк, Валер Каліноўскі, Віктар Кахновіч, Пётр Кулік, Ліда Наліўка, Вячаслаў Рагойша, Паўліна Скурко. Не менш прадстаўнічым выглядае і кола аўтараў «Справы».

Валеры Гапееў прэзентуе беларуска-ўкраінскую апавесць «Юзік і Олэся», дзе цэнтральнымі персанажамі выступаюць беларускі хлопец і ўкраінская дзяўчына з іх першымі сур'ёзнымі перажываннямі ў сям'і і грамадстве. А тут і праблемы падзелу сучаснага свету, мовы, самавызначэння...

Антон Рудак у публіцыстычным артыкуле разважае пра свае ўкраінскія карані і генетычную памяць. Паэт заўважае: «Жывучы ў нашым рэгіёне, немагчыма не сачыць за падзеямі, якія разгортваюцца за паўднёвай мяжой. Прынамсі, тое, што робіцца сёння з украінскай мовай, культурай і самасвядомасцю, выклікае захапленне і нават лёгкую зайздрасць. Мне прыемна, што маю ва Украіне сяброў і магу наведваць гэтую краіну ці не найчасцей. Украінская тэматыка часам знаходзіць увасабленне і ў маіх вершах. Спадзяюся, мае вершы і пераклады дапамогуць знайсці новых сяброў — беларусаў і ўкраінцаў — па абодва бакі беларуска-ўкраінскай мяжы».

А вось з-пад пера Юль-яны Пятрэнькі гэтым разам выйшла абаяльная казка «Час ляцягаў» пра тое, як важна падтрымаць таго, каго любіш, і паверыць у яго мару.

Украінская літаратурная частка прадстаўлена фрагментам рамана-фэнтэзі Арэсты Асіччук «Айхо, або Подорож до початку», вершамі Сяргея Жадана, кароткімі гісторыямі-жудзікамі Антоса Дацкевіча.

Чытачоў чакае цікавае падарожжа па прыродных цудах Украіны, знаёмства з блізкай і захапляльнай украінскай гісторыяй, сучаснай украінскай музыкай. Пад вокладкай «Справы» — коміксы, парады псіхолога, ідэі хімічных эксперыментаў дома ды шмат чаго незвычайнага і карыснага...

Важна, што на першай старонцы — асноўныя правілы чытання па-ўкраінску. Магчыма, для многіх яны стануць тым самым чароўным ключыкам, які адкрые неабсяжны свет украінскай літаратуры і культуры. Каб чытаць, марыць, рабіць агульную справу!

Юлія АЛЕЙЧАНКА

зваротная сувязь

Блізкае і далёкае шчасце

У публіцыстычнай праграме «Кнігалюбу», якая выйдзе на канале «Культура» Беларускага радыё ў суботу, пойдзе гаворка пра навінкі літаратуры беларускіх выдавецтваў. А ў нядзелю ў праекце «Запрашаем у кнігарню» чакаецца праменад па кніжных крамах разам з журналісткай Аленай Васільевай, а таксама агляд штотыднёвіка «ЛіМ».

У суботу і нядзелю раніцай слухайце радыёкампазіцыі паводле вершаў Паўлюка Труса і Янкі Лучыны, а таксама праграму «Паэзія XXI стагоддзя», у якой прагучаць вершы Алеся Замкоўскага.

У «Літаратурнай анталогіі» з панядзелка да пятніцы прагучаць старонкі рамана Івана Шамякіна «Трывожнае шчасце»,

у «Радыебібліятэцы» — апавесць Івана Мележа «Блізкае і далёкае». «Літаратурныя гісторыі» ў выхадныя ў вячэрні час прапануюць апавяданні беларускіх і замежных аўтараў.

Аматарам тэатра перад мікрафонам у межах праграмы «Радыетэатр. Лепшае» ў суботу канал «Культура» прапануе першую частку радыёверсіі спектакля «Таблетку пад язык» па аднайменнай п'есе Андрэя Макаёнка. Нядзельным вечарам прыхільнікаў тэатра чакае перадача «Радыетэатр плюс». У яе межах прагучыць другая частка пастаноўкі «Рамэа і Джульета» па аднайменнай п'есе Уільяма Шэкспіра.

У аўтарскай праграме Навума Гальпяровіча «Суразмоўцы» — гутарка з мовазнаўцам Уладзімірам Куліковічам.

7 сакавіка — 95 гадоў з дня заснавання (1925) Полацкай філіі «Маладняка». Існавала да лістапада 1928 г.

7 сакавіка 70 гадоў споўнілася Васілю Раінчыку, кампазітару, піяністу, народнаму артысту БССР.

8 сакавіка 75-гадовы юбілей адсвяткавала Яўгенія Якута, пісьменніца.

8 сакавіка — 110 гадоў з дня нараджэння Пятра Конюха (1910—1994), спевака.

8 сакавіка — 90 гадоў з дня нараджэння Яраслава Пархута (1930—1996), паэта, празаіка, гумарыста.

9 сакавіка — 95 гадоў з дня нараджэння Тамары Ніжнікавай (1925—2018), спявачкі, народнай артысткі СССР.

9 сакавіка 70-годдзе адзначыў Міхаіл Ляўковіч, акварэліст.

9 сакавіка 60 гадоў споўнілася Аляксею Куліну, скульптару.

9 сакавіка 60-гадовы юбілей адсвяткаваў Уладзімір Савіцкі, рэжысёр, акцёр.

10 сакавіка 75-годдзе адзначыў Віктар Каркорыч, пісьменнік.

10 сакавіка 65 гадоў споўнілася Анатолю Мельнікаву, пісьменніку.

10 сакавіка — 105 гадоў з дня нараджэння Піні (Пінхаса) Плоткіна (1915—2009), паэта.

10 сакавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Аркадзя Марціновіча (1920—2009), празаіка, паэта, заслужанага работніка культуры БССР.

10 сакавіка — 90 гадоў з дня нараджэння Мікалая Кірылава (1930—2007), мастака-афарміцеля, жывапісца, заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

10 сакавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Даманова (1940—2014), жывапісца.

11 сакавіка — 245 гадоў з дня нараджэння Васіля Анастасевіча (1775—1845), бібліяграф, перакладчыка, выдаўца.

11 сакавіка — 115 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Сеўрука (1905—1979), жывапісца, графіка.

11 сакавіка 60-гадовы юбілей адсвяткаваў Анатоль Волкаў, майстар дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

12 сакавіка 80-годдзе адзначыў Леанід Кірэянаў, жывапісец, майстар дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

13 сакавіка — 130 гадоў з дня нараджэння Канстанціна Елісеева (1890—1968), мастака тэатра.

13 сакавіка — 75 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Дасужава (1945—2014), жывапісца, графіка.

13 сакавіка 70 гадоў споўнілася Вользе Цішынай, спявачцы.

Саюз пісьменнікаў Беларусі выказвае шчырыя спачуванні першаму намесніку старшыні СПБ Алене Анатольеўне Стэльмах з-за напаткаўшага яе вялікага гора — смерці БАЦЬКІ — Анатоля Антонавіча Матусевіча.

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказвае спачуванні першаму намесніку старшыні СПБ Алене Анатольеўне Стэльмах з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — смерці БАЦЬКІ.

«ЛіМ»-люстэрка

Культура займае асаблівае месца ў выбудоўванні адносін паміж Беларуссю і Аманам, адзначыў міністр культуры Юрый Бондар, які ўзначальваў афіцыйную дэлегацыю на Днях культуры Беларусі ў Амане. «Нашы культуры больш блізкія, чым здаецца з першага погляду. Захаванне і шырокая папулярызацыя духоўнай і гісторыка-культурнай спадчыны, традыцый, імкненне зберагчы сваю нацыянальную ідэнтычнасць — гэтыя мэты аб'ядноўваюць нашы народы», — цытуе БелТА словы Юрыя Бондара. Ён таксама выказаў упэўненасць, што ў будучыні абедзве краіны чакае шмат цікавых і сапраўды карысных сумесных праектаў і падзей.

Экспазіцыя, прысвечаная легендарнай савецкай разведчыцы, Герою Савецкага Саюза Надзеі Траян, адкрылася ў Маскве, паведамляецца на сайце Белтэлердыёкампаніі. У гонар 8 Сакавіка адной з гераінь выстаўкі ў Музеі Перамогі на Паклоннай гары стала ўдзельніца пакарання гаўляйтара Вільгельма Кубэ. Пазней гісторыя ўнікальнай партызанскай аперацыі легла ў аснову мастацкай стужкі «Гадзіннік спыніўся апоўначы». У сталіцы Расіі можна ўбачыць фотаздымкі, ордэны, медалі і аўтэнтычныя ваенныя дакументы таго часу, якія музею перадаў сын Надзеі Траян. Асобная частка экспазіцыі — асабістыя рэчы: сукенка, касметыка, недарэгія ювелірныя ўпрыгажэнні.

У грузінскім горадзе Цхалтуба могуць адкрыць мемарыяльную дошку ў гонар Янкі Купалы. Як паведамляе агенцтва «Мінск-Навіны», на сёння ёсць вусная дамоўленасць з адміністрацыяй горада. «Зараз плануем ушанаваць памяць паэта ў Грузіі, — адзначыла дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Алена Ляшковіч. — Цхалтуба — любімы курорт Купалы, дзе ён адпачываў пачынаючы з 1938 года. Менавіта там быў напісаны грузінскі цыкл вершаў. Адзін з самых знакамітых — «Генацвале» — прысвечаны доктару санаторыя Эліко Метэхелі, з якой Янка Купала сябраваў. З вершам звязана цікавая гісторыя. На адкрыццё выстаўкі ў Грузіі прыехалі ўнукі Эліко Метэхелі. З таго часу мы сябруем, яны перадалі шмат матэрыялаў і дакументаў у фондз нашага музея».

Музей-маёнтак «Ясная поляна» ў Тульскай вобласці запусціў мультымедычны спецпраект «Твары дома Талстога», паведамляе «ИТАР ТАСС». У віртуальнай экспазіцыі змешчаны 18 партрэтаў членаў сям'і Талстых XVIII—XIX стагоддзяў. Як і пры жыцці пісьменніка, гэтыя работы цяпер упрыгожваюць сцены яго дома. Асаблівая каштоўнасць жывапіснай калекцыі музея ў тым, што партрэты самога Льва Талстога, яго жонкі і дачок былі створаны знакамітымі рускімі мастакамі Іванам Крамскім, Ільёй Рэпіным, Мікалаем Ге, Валянцінам Сяровым. Неабходнасць стварэння мультымедычнай галерэі абумоўлена шчыльным графікам экскурсій і немагчымасцю падрабязна распусціць аб кожным творы жывапісу. Праект дазваляе не толькі разгледзець партрэты, але і атрымаць па кожным з іх асноўную інфармацыю.

Раман «Чума» Альбера Камю б'е рэкорды продажу ў Францыі. Па інфармацыі статыстычнага партала Edistat, ужо ў канцы студзеня 2020 года пакупнікі набылі 1,7 тыс. экзэмпляраў кнігі, што можа быць патлумачана выключна з'яўленнем каронавірусу. Прытым за гэты ж тыдзень у 2019 годзе было прададзена толькі 450 асобнікаў. Меркаваць так прымушае той факт, што рост продажу тых ці іншых кніг звычайна звязваюць з падзеямі ў краіне і свеце. Так, пасля пажару ў Нотр-Дам дэ Пары чытачы звярнуліся да рамана Віктора Гюго «Сабор Парыжскай Божай Маці», а пасля парыжскіх тэрактаў у 2015 годзе сталі часцей набываць кнігу Эрнэста Хемінгуэя «Свята, якое заўсёды з табою».

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Эпохі светлыя выявы

Францішак Багушэвіч.

Ён — адзін з тых, хто дапамагаў маладому Францішку падчас вучобы: былы ўдзельнік паўстання 1863—1864 гадоў вымушаны быў пакінуць радзіму, хаваючыся ад судовага пераследу, таму

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

і вучыўся далёка ад родных пенаў. Тут жа — самая распаўсюджаная выява пісьменніка, вядомая са школьных падручнікаў (на стар. 1).

Але тое, што хаваецца на адвароце, падаецца не менш цікавым. Гэта каліграфічна выведзены рукой пісьменніка дарчы надпіс: «1889 год 29 сакавіка. Каханай дачцэ Канстанцыі — Марыі Багушэвіч на згадку прысвячаецца. Вучыся і будзь добрай». Зроблены гэты здымак, як і многія іншыя ў альбоме, у Вільні, у майстэрні братаў Чыж. На асобнай фотакартцы 1850-х гадоў — маці пісьменніка Канстанцыя Галаўня (без адзнакі майстэрні, якія з'явіліся пазней). Вось прывабны малады чалавек, які выглядае па модзе тых гадоў. Гэта малады паэт у 1863 годзе, яшчэ да паўстання. Ёсць здымак Францішка Багушэвіча з калегам па працы ў судзе Чарнігава, судовым прыставам Міхалам Насенкам, а ёсць і такі, дзе пісьменнік спецыяльна не пазіраваў: стомлены пасля працоўнага дня, быццам адпачывае, вочы прыплюшчаны. Альбо вырашае нейкае складанае пытанне, якіх жыццё багата ставіла перад ім.

Шмат у альбоме пляменнікаў — з радоў і Багушэвіча, і яго жонкі, Габрыелі Міхайлаўны, у дзявоцтве Шклёнік. Вось сын Багушэвічаў Тамаш з няняй Ме-

Францішак Багушэвіч (злева) і Міхал Насенка.

ланіяй Качурай (на стар. 1 у правым ніжнім куце). Сястра паэта Ганна Багушэвіч, якая за ўдзел у паўстанні сядзела ў турме. Ёсць фотаздымак, зроблены ў 1905 годзе ў Францыі. На ім чацвёрта дзетка — у чымсьці падобныя між сабой, але ўсе розныя, усмешлівыя гарэзы. Гэта дзеці графа Чапскага. Як знак асаблівай пашаны картку падарылі Канстанцыі Багушэвіч яна працавала ў Чапскіх губернанткай Захаўскай і здымак 1898 года Адэліны дэ Паскаль, вядомай італьянскай спявачкі, якая вучыла Канстанцыю вакалу. На адвароце з дарчым надпісам па-італьянску.

Вывучэннем і апісаннем фота займаўся Адам Мальдзіс, вызначыць, хто на іх, дапамагла ўнучка Багушэвіча Стэфанія Тамашэўская. «Але нямаю засталася і неідэнтыфікаваных асоб, — зазначае Надзея Саўчанка. — Работа для будучых даследаванняў».

Перш чым трапіць у Нацыянальны гістарычны музей, альбом захоўваўся ў Ашмянскай школе-інтэрнаце, потым — у Ашмянскім раённым краязнаўчым музеі. Людзі, якія гарталі яго старонкі, разумелі, што трымаюць у руках каштоўнасць. Таму і здолелі зберагчы, натхнёныя святлом асобы Францішка Багушэвіча.

Яна БУДОВІЧ

Вольга ГЛУХОЎСКАЯ:

«Людзі перастаюць быць летуценнікамі»

Кніжная крама — месца Касаблівае. Традыцыйна сюды завітваюць не толькі па ўпадабаную кнігу, а па эмоцыі, якія выклікае сустрэча са светам літаратуры, па атмасферу, якую не заменяць інтэрнэт-пляцоўкі. Сваімі думкамі пра сферу кнігавыдання і літаратуру ўвогуле з карэспандэнтам «ЛіМа» падзялілася Вольга Глухоўская, якая на працягу больш чым дзесяці гадоў кіруе кніжнай крамай «Акадэмкіна» і для якой кнігі сталі паўсядзённым жыццём.

Аўтограф-сесіі

— Любы аўтар мае магчымасць выступіць, сустрэцца з чытачамі ў «Акадэмкіне». Хоць і не вельмі часта, але ёсць пакупнікі, якія выказваюць меркаванне, маўляў, на прэзентацыю таго ці іншага аўтара яны б не пайшлі. Але, на маю думку, гэтая пазіцыя памылковая, таму што кожная аўтограф-сесія карысная, бо чытач, журналіст, тая ці іншая грамадская арганізацыя могуць завітаць на мерапрыемства і высветліць для сябе нейкія пытанні, выказаць заўвагі. Але хочацца, каб тэмай дэскусіі была ўсё ж творчасць, а не пытанні асабістага жыцця ці палітычныя погляды.

Тым не менш галоўнае — тое, што цікавіць чытача. У чым прывабнасць аўтограф-сесій, дык якраз у пачуцці блізкасці творцы. Пісьменнікі перасталі быць далёкімі багамі. Закрывы пісьменнік, які пазбягае сустрэч і зносінаў, у тым ліку ў сацыяльных сетках, як правіла, сёння не цікавы чытачам. Увогуле, самыя распаўсюджаныя пытанні на аўтограф-сесіі, істотныя і для аўтара, — пытанні пра герояў, падзеі ў творы. Людзі хочуць ведаць, які сэнс заклаў пісьменнік у тую ці іншую частку кнігі, разгадаць нейкія загадкі, асабліва ў выпадку фэнтэзі. Усё ж для іх важна, ці правільныя яны зразумелі сэнс. Адно — што сказаў пра кнігу крытык, і зусім іншае — меркаванне творцы.

Фота Кастуся Дробава.

Аўтограф-сесія — падзея непрадказальная. Колькі прыйдзе гасцей і колькі кніг будзе прададзена — кожны раз загадка. Бываюць і абсалютна правальныя сустрэчы, але ўсё адно яны карысныя для журналістаў, для камунікацыйных крам і выдаўцоў ды аўтараў. Сумесна абмяркоўваем тое, чаму сустрэча неспяховая і як дзейнічаць далей. Найбольш паспяховыя сустрэчы з вельмі запатрабаванымі аўтарамі, аўтограф-сесіі якіх праходзяць не так часта. Адна з такіх (якую з-за вялікай колькасці людзей арганізатарам давялося прыпыніць) — візіт папулярнага польскага пісьменніка Януша Вішнеўскага. Заўсёды шмат чытачоў прыходзіць на сустрэчы з Андрэем Горватам. Калі ён напісаў першую кнігу, то прыняў рашэнне прадаваць яе толькі ў Купалаўскім тэатры. Але прайшоў час, і кніга з'явілася ў нас. Другі твор чамусьці не апраўдаў чаканняў крытыкаў. Але кніга купляецца, людзям цікава сачыць за героем гэтага аўтара. Яго душэўнасць і любоў да Беларусі знаходзяць водгук у вялікай колькасці чытачоў.

Фэстывальнае жыццё

— Немагчыма правесці тое ці іншае мерапрыемства абсалютна

і прааналізаваць, што зроблена і чаго не хапіла.

Крама і кнігі

— Як у чалавека, што ўсё жыццё працуе з кнігамі, у мяне ёсць жаданне, каб выданні паўсюль каштавалі аднолькава, каб выдаўцы, як гэта робіцца ў Германіі, прапаноўвалі фіксаваны кошт. Другое пытанне, што колькасць прададзеных экзэмпляраў — гэта інструмент унутранага маркетынгу. Той жа інструмент — складанне рэйтынгаў. Гэта здаровая рэклама, да таго ж тут усё вельмі суб'ектыўна.

Мы імкнемся, каб максімальную колькасць паліць у краме займала беларуская літаратура. На мой погляд, яна перажывае сёння адраджэнне, таму што развіваюцца плыні і кірункі, якія былі забыты ці не знайшлі свайго адлюстравання, у адрозненне ад сусветнай літаратуры. Але некаторыя расійскія выдавецтвы адкрываюць у Беларусі свае франшызы, канкуруюць з якімі мы не ў стане. Адзінае, што можа нам дапамагчы, — максімальны продаж кніг на беларускай мове, і не толькі мастацкіх. Зноў жа, гэта неабходны складнік развіцця беларускай культуры і мовы. Але патрэбны моўны баланс. Яшчэ 15—20 гадоў таму гэтыя суадносіны выглядалі як 10 % беларускамоўнай літаратуры і 90 % рускамоўнай. Сёння гэты баланс дастаткова пазітыўны, хоць рускамоўныя кнігі дамінуюць з лагічных прычын, напрыклад, вялікіх тыражоў і больш таннай паліграфіі. Але ў «Акадэмкіне» больш за 60 % аб'ёмаў продажу — кнігі беларускай вытворчасці, у тым ліку і на роднай мове. Мяркую, што з часам сітуацыя выраўняецца і ў іншых кніжных крамах.

На жаль, сёння побач з «Акадэмкінай», на праспекце Незалежнасці, знаходзіцца ўстаноўка, якія не даюць дадатковага прытоку людзей. Але ўвогуле лагістыка не дазваляе казаць пра

змену месцазнаходжання крамы, якая мае сваё імя, індывідуальнасць, стала сваёасаблівым брэндам.

Сёння і заўтра

— Зараз такая сітуацыя, калі нават не літаратуры, а чытанню неабходна падтрымка. Трэба далучаць — у першую чаргу моладзь — да чытання. У нейкай ступені гэта можа быць дапамога літаратурных суполак, бо ўсё ж іх місія — стварэнне літаратуры.

Па іх назіраннях, шмат моладзі адмовілася ад чытання кніг. Здаецца, мы не да канца ацанілі некаторыя з'явы аб'ектыўнай рэальнасці, увайшоўшы ў эру лічбавай залежнасці. Людзі перастаюць быць летуценнікамі і фантазёрамі, яны становяцца візуаламі I, на жаль, у большай ступені так адбываецца з дзецьмі. Пра гэта кажуць псіхологі і настаўнікі, але іх пачуюць не хутка. Я таксама стала чытаць нашмат менш, адчуваю недахоп гэтага. Можа, людзі змогуць адаптавацца да новай рэчаіснасці?.. Лічу, што рызыкуем згубіць пэўны пласт культуры, частку ладу жыцця.

Сама ніколі не прымушала дзяцей чытаць, бо ўпэўнена, што нічога нельга навязваць. Вядома, мне хочацца, каб яны ў прынцыпе нешта чыталі. Хтосьці з дзяцей любіць рабіць гэта з дзіцінства. Хтосьці ўвогуле не імкнецца да чытання. У такім выпадку раю ўсім бацькам ісці на кампраміс: наведаць разам з дзецьмі кніжную краму ці хаця б інтэрнэт-краму, каб яны змаглі самі выбраць, што даспадобы. Няхай будзе нечаканае выданне, набыць якое хочацца не зусім. Але гэта неабходнасць, сапраўдны стымул. Даволі часта дзецям нецікава тое, што прапаноўваюць дома ці ў школе, асабліва доўгія сур'ёзныя тэксты. А вось тое, што раець сябры, яны працягаюць з большай верагоднасцю. І, вядома, нікуды без асабістага прыкладу бацькоў!..

Запісала Яўгенія ШЫЦЬКА

«Зноў я нечага жадаю...»

Таямнічая беларуская душа ў творах Хведара Ільшэвіча

Паводле старажытных міфаў, у далёкім мінулым неба і зямля былі бацькам і маці ўсяго існага, былі злучаны і толькі пазней разлучыліся. Іх звязваюць дзень і ноч, сонца і змрок, святло і цені, дождж і сера. У многіх вершах Хведара Ільшэвіча зямное і нябеснае, рэальнае і міфалагічнае, фізічнае і духоўнае знаходзяцца ў стане ўзаемааплачнення, абмену энергетыкай, жыццёвымі сіламі. У іх адно развіваецца і аб'ядноўваецца з другім, прадугледжвае наяўнасць трэцяга, а ў выніку сублімуецца ў новую якасць — раствараецца ў абсалютным. У той жа час уся ўніверсальная сутнасць навакольнага свету выяўляе сябе ў канкрэтным, індывідуальным, чымзабяспечваецца дыялектычнае адзінства і раўнавага паміж прыватным, асобным і агульным, касмічным.

Такая карціна свету і мастацкае яе адлюстраванне былі зусім нетыповымі для айчыннай паэзіі 20—40 гадоў мінулага стагоддзя, калі паўсюль панавалі прамы перанос рэчаіснасці на старонкі твораў і асэнсаванне грамадска-палітычных праблем і супярэчнасцяў...

Нарадзіўся будучы паэт у Вільні ў сям'і пашталёна. Скончыў Віленскую беларускую гімназію, гістарычны факультэт Віленскага ўніверсітэта. Працаваў выкладчыкам Віленскай беларускай гімназіі. У другой палове 1920-х гадоў пад уплывам сваіх старэйшых сяброў і аднадумцаў, паэта Алеся Салагуба і мастака Рыгора Семашкевіча, далучыўся да левага крыла нацыянальна-вызваленчага руху Заходняй Беларусі. Стаў членам камуністычнага саюза моладзі, займаўся арганізацыяй нізавых гурткоў Беларускай сялянска-работніцкай грамады, наладжваннем масавых маніфестацый пратэсту ў Вільні, распаўсюджваннем забароненай літаратуры. За гэта яго пераследвала польская паліцыя і неаднаразова арыштоўвала. Падчас рэпрэсій, што абрынулі польскія ўлады на грамаду, быў асуджаны і адбываў пакаранне на Лукішках (1927—1929).

У 1930-я гады пад уплывам падзей у Савецкай Беларусі, рэпрэсій супраць былых кіраўнікоў Беларускай сялянска-работніцкай грамады, беларускай савецкай інтэлігенцыі, вучоных, пісьменніку, незадаволены палітыкай КПЗБ, якая ва ўсім пераймала метады і прыёмы працы КПБ, Х. Ільшэвіч расчараваўся ў камуністычныя ідэі і каштоўнасці, адышоў ад актыўнай грамадскай дзейнасці, засяродзіўшыся на навуцы і літаратурнай творчасці. У 1936 г. паспяхова абараніў магістарскую дысертацыю на тэму «Друкарня дому Мамонічаў у Вільні (1575—1622)», атрымаўшы ступень магістра філасофіі. У гэты перыяд ён з вялікай сімпатыяй ставіўся да дзейнасці Беларускай хрысціянскай дэмакратыі.

7 лістапада 1948 г. пры нявысветленых абставінах трагічна загінуў у аўтамабільнай катастрофе ў г. Ватэнштат. Пахаваны ў г. Галенсдорф.

Друкавацца Хведар Ільшэвіч пачаў рана, у 15-гадовым узросце. Яго вершы, нататкі, замалёўкі, абразкі і апавяданні змяшчаліся ў віленскіх газетах і часопісах «Беларуская ніва», «Студэнцкая думка», «Наша праўда», «Народная справа», «Сіла працы», «Родныя гоні», «Шлях моладзі», «Новая варта», «Калоссе» і іншых.

Пабачылі свет зборнікі вершаў «Весна-песні» (1929), «Зорным шляхам» (1932), «Захварбаваныя вершы» (1936). Аўтар літаратуразнаўчага даследавання «Адвігін III. (Антон Лявіцкі): Жыццё і літаратурная творчасць» (1933), шматлікіх рэцэнзій у перыядыцы. Напісаў раман «Туман».

Друкаваўся ў часопісе «Шыпшына». У рамках «Народнай бібліятэчкі» выдаў кнігі «Навагоднія запросіны» (1946), «У Купальскую ноч» (1946), «Песні выдання» (1947).

Пасмяротна выйшлі кнігі «Апавяданні» (Ватэнштат, 1948), «Недапетая песня» (1982, Ляймен, 1987), «Творы» (Маладзечна, 2000).

Мастацкая свядомасць Хведара Ільшэвіча вызначалася звернутасцю да міфалагічных, духоўна-метафізічных асаблівасцей народных вераванняў і ўяўленняў, якія прадугледжвалі адзінства і цэласнасць складаных жыццёвых працэсаў, характэрную светацэнтрычнасць, сувязь усяго з усім, узаемаабумоўленасць і ўзаемазалежнасць, ідэальную раўнавагу з'яў і прадметаў. Свет яго лірычнага героя засяроджаны на спасціжэнні існага, на прасвятленні абсалютнага сэнсу. З'явы і працэсы навакольнага асяроддзя паўставалі ў свядомасці Х. Ільшэвіча як пэўныя душэўна-пачуццёвыя дзеянні, эмацыянальна-псіхалагічныя малюнкi. У вершы «Я не знаю...» ён падкрэсліваў: «Быццам жрэц словаў ціхіх, пакорных, // Я закліцаю рабю над імі, // Каб у вершы — Словаў узоры // Зьялі пацеркамі дарагімі». Гэта былі не проста мастацкія прыёмы язычніцкага адухаўлення, міфалагізацыі і містыфікацыі рэчаіснасці, — Х. Ільшэвіч жыў тым, што адчуваў, у што верыў. Ён меркаваў, што ў прыродзе і свеце ўсё мае агульную аснову арганічнага быцця, надзелена душою, падуладна высокай магічнай сіле, знаходзіцца ў працэсе няспыннага пераўтварэння і абнаўлення:

*Сьвежасьць навейшае вулачны мрок —
Места вячэрняе.*

*Ў іскры, што ліжуць блакіт
языкамі ракет,*

*Ў моры людзёў, неўгамонным ніколі...
Чую я нейкі сусветны прывет —*

*Вечнае Волі...
(«Тысячай сонцаў у шыбах
разліўся заход...»)*

Таямнічая і загадкавая душа свету ў творах Х. Ільшэвіча выяўляецца ў тым, як «Мігае лямпа. Ноч маўчыць...// Бязьлісты, голы сад шуміць...» («Штрых»), і ў тым, як «Каля рэчкі... агнямі сінімі // Забаўляецца вечар — змрок...» («Навакол муры — простыя лініі...»), і ў тым, як «Ў каласы месяца-серп задзылінкаў — // І вячорны вызваньне псалм // Пацягнуўшы мурожнік — клінкер...» («Казка»). Жыццё ў мастацкай сістэме паэта раскрываецца ў якасці бясконцай зменлівай плыні ўзаемазвязаных з'яў і фактаў і адначасова

як пэўная адносна замкнёная сфера, якая прадугледжвае іх паўтаральнасць, цыклічнасць, рытмічную перыядычнасць функцыянавання. Будзённым працэсам і рэчы навакольнага асяроддзя набываюць незвычайнае, ірэальнае, чарадзейна-казачнае выяўленне, адухоўлены змест. У той жа час мройліва-хістка, містычныя карціны і вобразы, наяўнасць якіх абумоўлівалася палётнасцю фантазіі аўтара, інтуітыўна-пачуццёвым успрымманнем свету, атрымліваюць прадметна-рэчыўнае напэўненне, рэалістычную афарбоўку. Дастаткова часта вобразна-метафарычны малюнак паэта разгортваўся такім чынам, што ў ім цяжка распазнаць, дзе заканчваецца адно і пачынаецца другое:

*Дрэвы шапочуць у боскай драмоце,
Зоркі гараць, зачэпіўшыся ў галінах,
Пар лёгкаўздымны кадзіць на балоце,
Таюць ў начы ціхасьпеўныя гімны...
Гэта малітвы к прастору — Сусвету
Ў святла-пяшчотным зямлі
прабуджэнні...
Быццам крылатыя казкі-прыветы,
Быццам цудоўныя сьпевы-тамленні...
Слухай... Маўчы...*

Духоўна-мастацкае мысленне Х. Ільшэвіча вызначалася самабытным, суб'ектыўна-ідэалізаваным характарам раскрыцця жыццёвых працэсаў, умоўнасцю і нечаканасцю фігуральных супастаўленняў і асацыяцый, няпэўнасцю і таямнічасцю вобразна-метафарычнага выяўлення. Паэт сведчыў сваю выразную набліжанасць да ідэйна-эстэтычных традыцый М. Багдановіча, у многім арыентаваўся на творчы вопыт рускага імажынізму — нездарма яго піру належаць крытычныя нарысы «Максім Багдановіч як пясняр места» і «Ясенін у беларускай паэзіі». Шмат якія вершы Х. Ільшэвіча звярталі на сябе ўвагу сімвалісцкай неадназначнасцю і мройлівацю зместу — неакрэсленым і няўстойлівым сюжэтам-падзейным радам, няўлоўным і крохкім душэўна-псіхалагічным светам лірычнага героя. «Зноў я нечага жадаю, // Зноў я нечага тамлюсь... — чытаем у адным з іх. — Мо' з вішнёвым цвэтабаем // Цалаваць маці — зямлю?..» («У бярэзніку — зялёнцы...»).

Мы не знойдзем у зборніках Х. Ільшэвіча падрабязных, насычаных, закончаных апісанняў і характарыстык, якім уласціва выразнасць зместавых контураў і абрысаў, кантрастнасць ліній. Паэт меў схільнасць да натхнёнага пачуццёвага сузірання і душэўнай узрушанасці, тонкіх, зменлівых уражанняў, сведчыў акарэальную лёгкасць мазкоў і фарбаў, часам своеасаблівую фрагментарнасць і адасобленасць успрымання з'яў і прадметаў. Яго мастацкая свядомасць была прасякнута настраёва-прачулым лірызмам, выразным музычным пачаткам і раскрывалася ў характэрным імпрэсіяністычным малюнку — жывым, рухомым, нават дынамічным і ў той жа час умоўным, экзатычным, казачным:

*Імахі пльвуць у блакітныя
змрокi,
Быццам у прыстань на ноч караблі —
Рушылі цені вячорныя ў скокі,
Зоркі да дахаў бліжэй падплылі.
Быццам трывогу ад сэрца аднялі,
Подохам сьвежасьці думкі ўзнялісь...
(«Імахі пльвуць у блакітныя
змрокi...»)*

Х. Ільшэвіч ствараў у многім ірэальныя, прывідлівыя, ілюзорныя

карціны, у аснове якіх былі няпэўныя, імпрэсіяністычныя адчуванні і ўяўленні: «Вечарам мліста дымяцца вуліцы — // Нехта разліў у тумане жоўць... // У вочы чаромхай электрыкі жмурыцца // Места гулкае — фасфарачны воўк» («Дымнае места»), «Ў небе зоркі — папярскі // Сыплюць попел — шэры вечар... // Агні места — быццам сьлёзкі, // Быццам блеск дрыкачых сьвечак. // Цені — птушкі па-над брукам — // Нібы вораны, ці каўкі...» («Ў небе зоркі — папярскі...»). Творчасць паэта была звернута ва ўнутранае жыццё беларуса, яна сведчыла пра судакрананне з самым патаемным і загадкавым у душэўна-псіхалагічным свеце асобы, з мройлівацю і летуценнасцю яе перажыванняў, мар і памкненняў:

*Часамі ў душы маёй дзіўнай мэлёдыяй
Пышныя краскі цвітуць...
Гэта час, калі ціхія-сумныя,
Свой адвечны праходзячы пуць
Зоры ў прасторную муць,
Таюць... пльвуць...
(«Часамі ў душы маёй дзіўнай
мелодыяй...»)*

Паэзія Х. Ільшэвіча з'яўлялася ўвасабленнем тонкай мастацкай чуйнасці і відущасці, уманнем раскрыць высокую красу, паэзію навакольнай рэчаіснасці.

Зліваючыся з прыроднымі з'явамі Х. Ільшэвіч раскрываў іх унутраную сутнасць, ідэалізавана-суб'ектыўны змест, гарманічную ўраўнаважанасць і суразмернасць частак і элементаў цэлага. Паэт маляваў прыроду як чарадзейнае царства таямнічых сіл, незвычайных падзей і здарэнняў, міфалагічных працэсаў, містычных змен і пераўтварэнняў, як тую сферу, дзе святло пануе над цемрай, дабро над ліхам, дзе перамагаюць і дамінаюць жыццё і краса: у вершы «Бор» ён засведчыў сваю далучанасць да таго, чаго, па сутнасці, няма ў рэальнасці. Прыродна-біялагічнае, тое, што ідзе ад геаграфічнага ландшафту, флары і фаўны Беларусі, пераплятаецца ў ім з касмічным, біясферным, спалучаецца з міфалагічна-казачным, душэўна-псіхалагічным, тым, што ідзе ад нацыянальнага генетычнага коду, абумоўлена і прадыхтавана духоўна-інтуітыўнымі асаблівасцямі чалавечай душы, светам яе мар і фантазій.

*Крылата цені мітусяцца,
Шумяць маркоцячыя хвоі...
Праз веціце зоркі мігацяцца
На крыльях казкі залатое...
Далёкі шум брыдзе з туманай,
У гушчы жальбою галосіць...
Як чару́нік, рукой вятранай
Чанае струны стромкіх сосен...*

У аснове духоўна-мастацкіх пошукаў Х. Ільшэвіча заходнебеларускага перыяду палягала ідэя выяўлення ўнутранай сутнасці, таямнічага характару беларускай душы.

Пасляваенная творчасць Х. Ільшэвіча цалкам носіць філасофска-медытацыйны характар, яна прасякнута рэфлексіўна-драматычнымі сентэнцыямі з выразнымі лейтматывамі душэўнага болю, тугі і расчаравання.

На жаль, больш шырока і ўсебакова разгарнуцца творчай індывідуальнасці таленавітага пісьменніка не было накіравана. Ён адстойваў ідэю беларускага нацыянальнага Адраджэння, змагаўся за свабоду і незалежнасць роднай зямлі, аднак волюю лёсу назаўсёды застаўся ў зямлі чужой.

Ці памятаеце сябе фантазёрамі?

«Вы нават не здагадваецеся, якім можа выглядаць наш свет вачыма дзяўчынка-фантазёркі», — паведамляе анатацыя кнігі Андрэя Сідарэйкі «Дзесяць капеек». Кніга прызначана для сямейнага чытання, значыць, — і для дарослых таксама, што зноў жа адзначана ў анатацыі.

Хаця, здаецца, першыя, хто на гэтую кнігу звернуць увагу, — менавіта дзяўчынка і хлопчыкі, якія дакладна ведаюць, якім паўстае свет праз «фантазёрскія» акуллары.

Галоўная гераіня апавяданняў — пяцікласніца Насця Весялова, якая ўвесь час трапляе ў звычайныя чалавечыя прыгоды кшталту знаходжання на вуліцы дзесяці капеек і набыцця мандарынаў. Асабліваць дзяўчынка не ў тым, што з ёй здараецца, а ў яе разважаннях і высновах, да якіх яна прыходзіць з нагоды здарэнняў. Характары Насці і яе сяброў выглядаюць схематычна, што спрашчае ўспрыманне тэксту для дзяцей малодшага ўзросту.

Апавяданні выконваюць функцыю выхавання, ускладзеную на дзіцячую літаратуру: вучаць чытачоў быць добрымі, дапамагаць іншым, дзяліцца і прыносіць радасць. Пры гэтым нельга пазіцыянаваць гэтыя творы як казкі, бо ў іх няма літаральна нічога канфліктнага. Персанажы і падзеі спрэс станюць ці, хутчэй, нейтральныя, і за кошт гэтага «навучальны» элемент будуюцца без супрацьпаўненняў і ад гэтага нават больш рэалістычны. Героі, як і ўсе дзеці, разважаюць пра дарослых, мараць хутчэй вырасці і ўяўляюць, кім тады стануць. Настася пакуль упэўнена толькі ў адным: яна хоча застацца сабой. Дарослыя ў кнізе паўстаюць як людзі, у якіх мала часу, яны ходзяць на працу і ў краму, размаўляюць пра тое, як жыве наш свет у аб'ектыўным яго выглядзе.

Сітуацыі ў кнізе часам выглядаюць не надта рэалістычна, але, напэўна, у «фантазёрскім» узросце сапраўды падаецца, што ўсе навокал адно аднаго ведаюць і гатовы адно да аднаго звяртацца. Адзінае, што здзіўляе, — гэта заўважнае несупадзенне ўзросту галоўнай гераіні з яе паводзінамі і, адпаведна, з узростам мэтавай аўдыторыі. Калі б аўтар зрабіў Настасю на пару гадоў малодшай, усё было б даволі арганічна. Але для дзесяці-адзінаццаці гадоў дзяўчынка разважае занадта наіўна. Сённяшнія дзеці такога ўзросту ўжо шчыльна стасуюцца з тэхнікай і пачынаюць чытаць «Гары Потэра», таму наўрад вырашаць скарыстацца чароўнай палачкай, каб атрымаць нешта салодкае. Дарэчы, стасункі з камп'ютарнай тэхнікай у кнізе адлюстраваны: у адным з апавяданняў Настася, чакаючы бацькоў, размаўляе з Алісай — галасавым дапаможнікам Яндэкса. Аўтар не прыходзіць да нейкіх змрочных высноў, не заклікае абмежаваць дзяцей ад карыстання тэхнікай, а прымае гэтыя рэчы як натуральную частку жыцця і паказвае, што і яны могуць чамусьці навучыць.

Мэтавая аўдыторыя кнігі, што здзіўна, нідзе не пазначана, але, мяркуючы па ўсім, чытанне разлічана на дзяцей дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту. А галоўная гераіня Настася, названая фантазёркай, відавочна, любіць не толькі выдумляць, але і проста думаць, разважаць і менавіта гэтым можа прыйсціся даспадобы патэнцыйным чытачам.

Ганна ІВАНОВА

А казкі — зусім побач

Нечага асаблівага заўсёды чакаеш ад кожнай новай кнігі Уладзіміра Ліпскага: ці то ў пошуку, ці то нечаканага адкрыцця ў звыклым альбо незвычайнага, што быццам бы і бачыў, ды не звяртаў увагі, папросту абмінаў. Гэта ў першую чаргу тычыцца твораў, адрасаваных чытачу юнаму, каму належыць адкрываць і пазнаваць свет. Пісьменнік вядзе — паказвае і падказвае. Захапленне і здзіўленне — вось настрой яго твораў, такі яго творчы характар.

Шырыня пісьменніцкага позірку на жыццё скіроўвае яго да мастацкага (і публіцыстычнага) паказу самых разнастайных з'яў і праяў рэчаіснасці, вобразнага выяўлення лёсаў цікавых, самабытных людзей: і простых, і знакамітых. Адлюстраванне іх у слове натхняецца гэтай разнастайнасцю: ад глыбокага роздуму да вясёлай гарэзлівай усмешкі...

Такія кнігі Уладзіміра Ліпскага. Іх звыш шасцідзесяці.

У гэтую дружную сям'ю дастойна ўвайшла і новая — «Закаханы трэцякласнік» (выдавецтва «Мастацкая літаратура»). Кніга адрасавана дзецям малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту.

Адгортваеш першую старонку — і вось вам навінка: «аповесці-казкі» (у кнізе іх дзве). Такое вызначальнае жанравае спалучэнне: рэалістычна-казачны свет. Ён адкрываецца адразу ж — з першых слоў: «Аднойчы ў клас на ўрок беларускай літаратуры зайшоў Казачнік і спытаў:

— Хто з вучняў любіць слухаць і чытаць казкі?..»

А складаць іх? І — «Казачнік загадкава падміргнуў і таямніча азірнуўся наўкол. — А што калі нам прыдумаць казку вась пра гэтае крэсла?..» — Казачнік тут жа падключае магічную сілу: уяўленне слухачоў. І ўжо крэсла, на якім звычайна сядзіць настаўнік, ляціць з пасажырам Толікам, — толькі не ў неба, а ў падзямелле. З-за першай парты — і ў лёкі пад старажытным замкам. А там — знаходка: мех з золатам. І новае пытанне: што з ім рабіць?.. Пасыпаліся адказы (так запрацавала казка!). Адказы самыя непасрэдня. І, можна сказаць, зладзённа-жывыя: і аддаць старым людзям, і прыдаць камп'ютары для кожнага ў класе, і дапамагчы малым, у якіх няма бацькоў... А во — такое сумна-характэрнае на сёння: «...хлопчык, пры гальштуку і з мабільнікам на блішчым ланцужку, узяў бы той мех золата і панёс дадому:

— Тата з яго зробіць бізнес!..»

Ах, як раскрывае казка праявы штодзённага жыцця!..

Пачатак зроблены. А далей — захапленнае падарожжа з Казачнікам...

Слушна сказана: вучыцца трэба весела. І вучыць! Ну, не ператвараць вучобу ў бяздумнае шоу, але элемент займальнасці ў адоленні самай сур'ёзнай тэмы дае куды больш плёну, чым нуднае прымушвае ўталкоўванне.

Гэтае залатое правіла ў такой жа меры тычыцца і літаратуры для дзяцей. Пра што сведчыць і кніга Уладзіміра Ліпскага. Мастацтва перамагае захапленнем.

Чым уважлівей учытваешся ў тэкст, тым больш пераконвае параўнанне яго з тканінай, дзе казачная аснова-сюжэт спалучаецца з рэальным жыццёвым уткам. Казачны пералёт ад аднаго знакамітай мясціны Беларусі да другой, новыя і новыя знаёмствы кладуцца каларытнымі ўзорамі ў гэтае цудоўнае палатно — аповесць-казку. Казка — і жывы факт рэчаіснасці: дакументальнасць тэксту іншы раз збліжаецца з адраснай дакладнасцю. Вось гарадскі куточак, дзе Вася Вясёлкін, знакаміты герой часопіса «Вясёлка», сустракае падарожнікаў, як бы тапаграфічна спраўджае: і дом той, і паверх, мост цераз чыгунку ды іншыя навакольныя арыенціры, — так, гасці ў рэдакцыі. І тут жа напрошваецца здагадка: чаму гэта не выйшаў на сустрэчу галоўны рэдактар «Вясёлкі», — дык і ці не ёсць ён гэты самы Казачнік, Уладзімір Сцяпанавіч Ліпскі?! Падставы яўныя. Але як робіцца часопіс, якімі

творчымі пошукамі жыве, каб радаваць юных чытачоў, шмат цікавага расказвае і Вася Вясёлкін... А мы са свайго боку скарыстаемся момантам, каб дадаць, што шэф яго тут у галоўных ролях: дзякуючы старанням і захадам часопіс дастойна выгрымлівае выпрабаванні часам: тыраж яго пастаянна трымаецца на ўзроўні шасці тысяч асобнікаў — значыць, чытаюць!

Аднак падарожжа працягваецца...

Пазнавальная напоўненасць яго грунтуецца не толькі на геаграфічнай перамене месцаў. Тут ёсць і таямнічыя экскурсы ў гісторыю. І дапытлівы позірк у будучыню. Вось сустрэча на старажытным гарадзішчы. Падарожнікаў нашых вітаюць іх равеннікі, дзяўчынка і хлопчык. Знаёмцыка:

«— Я — Данаша. Па-вашаму Даша. Я — з давайшай эры.

— А я — Барысфен. Па-вашаму Барыс. Барысфенам даўней называлі вась гэтую раку...»

Быццам бы забаўная гульня слоў, а зместам — перагук у гісторыі даўжыняй у дзве тысячы гадоў. Што для нашых падарожнікаў гарадзішча «да нашай эры», тое для гаспадароў гарадзішча — «да вашай эры»... Адно імя дзяўчынка — Данаша — яскрава гаворыць пра гэтыя самыя «эры»: для сённяшняга вучня — наглядны прыклад гістарычных маштабаў... А Барысфен — хіба не цікава (для іншых будзе адкрыццём!), што гэта Дняпро...

А вась прыпынак на Нарачы. Паміж многіх цікавостак — зноў пытанне тапанімічнае (паходжанне слова — тут гідронім). «Нарач» — бадай, з паўдзясатка можна налічыць тлумачэнняў-разгадак. Большасць схіляецца да каранёў балцкіх. А версія Казачніка такая: «— Слухайце, што гучыць у назве «Нарач». Раней рэчка вымаўлялася і пісалася — «рачыца». Корань «рач» ёсць у «На-рач-ы». Выходзіць, гэтае возера ляжыць на рачыцы, на рэчцы. Цяпер уявіце, якую моц мела тая рэчка, каб са сваіх падземных крыніц напампаваць цэлае возера чароўнай вады!» Версія смелая. Але мае ўсе падставы на існаванне. Бо дужа паэтычная!

Не маглі падарожнікі абмінуць і такую славетную мясціну — Аўцюкі, — з іх фестывалем гумару, натхняльнікам і завадатарам якога з'яўляецца сам аўтар аповесці-казкі. Усё пабачанае героямі твора: футбольны матч паміж камандамі даярак і трактарыстаў, і забегі пелюняў, і шмат чаго іншага — пабачыла і мастак Аксана Аракчэва. Яе малюнак да аўцюкоўскага сюжэта іскрыцца дасціпным гумарам, вясёлымі — характарнымі — штрыхамі ў абліччах герояў. На такім жа вынаходлівым, з арыгінальнай мастакоўскай выдумкай у дэталю, узроўні выкананы і іншыя малюны на старонках кнігі. Цудоўнае афармленне!

Казачнік, як настаўнік, часта экзаменуюе сваіх вучняў-падарожнікаў, а часта непасрэдня эмацыянальна назіранні падсумоўвае павучальнымі афарыстычнымі рэмаркамі:

Вочы расплюшчаныя хочуць

усё бачыць.

Розум светлы хоча ўсё ведаць.

Ногі няўрымслівыя хочуць

усюды трапіць.

Рукі нястомныя хочуць усё ўмець...

«...Калі чалавек задумваецца, яму трэба даць магчымасць падумаць, калі чалавек маўчыць, яму патрэбен час для маўчання, калі чалавек хоча цішыні, дык гэта душа просіць такой уцехі...»

«Калі вельмі ў нешта наверх, ды тое нешта калі-небудзь абавязкова спраўдзіцца...»

Ды гэта хоць занатоўвай кожнаму на першай старонцы школьнага дзённіка!..

Прыклады падобныя — і трапныя, і павучальныя, — і для дзяцей, і для дарослых. Іх хочацца паўтараць і паўтараць. Нават мне, ужо не проста дзеду, а прадзеду, — так і карціць «прыцмокнуць» цытатай...

Заканчваецца аповесць-казка «Закаханы трэцякласнік» словамі светлай надзеі: «Казачнік адчуваў, што гаворыць з Толікам і Алесяй крыху па-даросламу, навыраст. Але ён трымаўся мудрай народнай прымаўкі: «Пасеянае — узыдзе!..»

А чытач запрашаецца да старонак наступнай аповесці-казкі — «Дабрадзей для ўсіх дзяцей». Так бы мовіць, ад Казачніка-чарадзея ўсім дзецям Дабрадзю.

І што падрыхтавана на сустрэчу? А, бадай, тое, што аўтар — зноў па добрай традыцыі — нечакана здзівіў: герой твора Сонечны Праменьчык Дабрадзей запрашаецца да супрацоўніцтва з часопісам «Вясёлка». І пачынаецца: гэта ўжо не казка-падарожжа, а казка-падказка на добрыя дзеі, на добрыя ўчынкi. Імя Дабрадзей апраўдваецца напоўніцу. Да здзяйснення яго задум падключаюцца і чытачы часопіса. З імі — дзяўчынкамі і хлопчыкамі з розных мясцін і школ Беларусі — Дабрадзей вядзе актыўную перапіску, задае пытанні і даручэнні: «Дабрадзейнічайце, сябры!»

Добрым прыкладам для іх казачна служаць вечныя сілы прыроды ў вобласці яе дзяцей — лясных жыхароў: ад дробных птушак да магутнага Зубра — яго, дарэчы, яны абіраюць «Упаўнаважаным па правах дзіцяці». Гэтак параіў Дабрадзей: «Зрабіце вы ў сваім лясным царстве так, як заведзена ў людзей. Амаль усе краіны планеты Зямля падпісалі Канвенцыю аб правах дзіцяці. У ёй ажно пяцьдзесят чатыры артыкулы. І кожны з іх скіраваны на тое, каб нідзе ніхто не крыўдзіў дзяцей...»

У казцы — і гэтак па-сур'ёзнаму?! У тым і сакрэт, што аўтар аповесці-казкі імкнецца такім чынам данесці да чытачоў, да іх дзіцячага разумення, больш яскрава і жыва раскрыць праз гэтыя «казачна-лясныя» малюны складаныя ісціны. Гэтак дзейнічае казка-сцвярдзенне. Сцвярдзенне грамадска-сацыяльных умоў і асноў жыцця будучых грамадзян краіны. Нялёгкае задача ў пісьменніка. Але натхняе яго цвёрдае перакананне, што дзіця павінна і мае права спасцігаць гэтыя «дарослыя» праблемы. Тым больш што сам Уладзімір Сцяпанавіч Ліпскі знаёмы з імі не «збоку», а што ні ёсць з самай глыбіні: ён з'яўляецца старшынёй праўлення Беларускага дзіцячага фонду — сапраўды дабрадзейнай грамадскай арганізацыі.

І галоўны герой яго аповесці-казкі Дабрадзей служыць гэтай гуманнай справе — у імя дзяцей. А дзеці — яны ж і чытачы — вучацца і, несумненна, будуць пераймаць усе яго дзеі. Дабрадзей — выдатны прыклад у жыцці.

Заканчваецца кніга аповесцей-казак працавай малітвай за Маці, за Бацьку. Мудрае завяршэнне.

Васіль ЗУЁНАК

Прыгоды маленства ў засені дрэў

Шмат кніг напісана Віктарам Гардзею: і паэтычных, і праязічных, і дзіцячых. Не расчаравала і тая, што выйшла нядаўна: «Калі цвіла ліпа». Арыгінальная ўжо тым, што зялёнае святло дало ёй не якое-небудзь выдавецтва — дзяржаўнае ці прыватнае, а калектыў Ганцавіцкай цэн-

тральнай раённай бібліятэкі імя В. Ф. Праскурава. Да ўсяго, сам Віктар Канстанцінавіч не здагадваўся, што яна рыхтуецца. Даведаўся, калі асобнік падарыў яму сябра маленства. Таксама Гардзею, але Мікалай Барысавіч, які і стаў укладальнікам зборніка, падабраў праязічныя і паэтычныя творы.

Мікалай Гардзею, як і яго сябра-цёзка па прозвішчы, родам з вёскі Малыя Круговічы Ганцавіцкага раёна. Ён скончыў Мінскі эканамічны тэхнікум, а пасля Брэсцкага педагагічнага інстытуту імя А. С. Пушкіна, цяперашняга ўніверсітэта. Працаваў інспектарам у фінансавым аддзеле Ганцавіцкага райвыканкама, а з 1973 года некалькі дзесяцігоддзяў выкладаў рускую мову і літаратуру ў вёсцы Раздзялавічы (таксама Ганцаўшчына).

Як прыгадвае ў «Слове пра сябра», «у дзяцінстве з Віктарам Гардзею мы не проста сябравалі, але і жылі па-суседску. Варта было прабегчыся цераз поплаў, пераскочыць старасвецкі ручай у алешніку, і ты ўжо на сябравым панадворку. Бывала, наведваліся адзін да аднаго па некалькі разоў на дзень, асабліва, калі даспявалі салодкія грушы-папярочкі і слукі бэры». Што грушы смакавалі — не дзіўна, куды цікавей даведацца пра захапленне юнага В. Гардзея. У сябравай хаце была радыёла: «[...] ён вельмі любіў спектакль па п'есе А. Арбузава «Іркуцкая гісторыя», а ў тых далёкіх шасцідзясятых гэтая папулярная радыёпастаноўка ўлегку даволі часта гучала ў эфіры».

Хто добра знаёмы з творчасцю Віктара Канстанцінавіча, чытаючы яго праязічныя творы, заўважыў, што ў іх навідавоку аўтабіяграфічныя моманты. У чым гэта выяўляецца, М. Гардзею канкрэтызуе: «[...] наша ўсё ж не сумнае дзяцінства Віктар хораша апісаў у многіх апавесцях і апавяданнях, дзе згадаў усіх сваіх блізкіх сяброў, вучняў Малакруговіцкай пачатковай школы, нашу першую настаўніцу Наталлю Сямёнаўну Данілаву, асобныя вершаваныя творы, у тым ліку і «Каліну», прысвяціў маёй бабцы Тадорцы, дзеду Міхалу і «цётцы Ганне» — маёй маме». Гэта і падштурхнула М. Гардзею

«праўдзівыя аповеды [...] сабраць разам і выдаць асобнай кніжкай».

Адкрываецца кніга нарысам «Вяртанне франтавіка-героя», жанр якога сам В. Гардзею пазначыў як «самотнае эсэ». Яно друкавалася ў ганцавіцкай раённай газеце «Савецкае Палессе». Письменнік раскажаў пра бацьку свайго сябра — Барыса Міхайлавіча, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны, кавалера ордэна Чырвонай Зоркі, які, вярнуўшыся дамоў пасля Перамогі, пражыў усяго пяць месяцаў. Пасля цяжкага ранення ў яго паміж сэрцам і лёгкімі засеў асколак. Урачы-вайскоўцы вырашылі яго не чапаць, а ў мірны час, калі становішча стала крытычным, аперацыя не дапамагла. Пражыў усяго 21 год.

Змешчаны пад вокладкай і вершы «Каліна», «Жнівеньскія росы», «Вясковыя вяселлі», урывак з трылогіі «Асёлца ў басейне Чорнага мора» — «Коля Тадорчын і элітны гарох», апавяданне «Калі цвіла ліпа...». Усе яны — пра маленства, што паяднала двух сяброў Віктара і Мікалая. У вершы «Вясковыя вяселлі» згадаецца маці М. Гардзея:

*Пачынае сваіца, цётка Ганна,
Не змаўкайце — вам я падляю.
Мне здаецца, што жаніх падманна
Выкраў з песні любую маю.*

Асабліва шчыра і вяртанне ў дзіцячыя гады — у апавяданні «Чарадзеянае слова» з прысвячэннем «Сябру дзяцінства Мікалаю Барысавічу Гардзею», які з'яўляецца прататыпам галоўнага героя твора Коля Тадорчына.

Віктар Гардзею стварыў прывабны вобраз вясковага хлапчука — шчырага, непасрэднага і дапытлівага, які пасля прагляду «славутага фільма пра заморскага бадзягу і яго слязлівых каханак [...] пераймаючы індыйскіх спевакоў, пачаў выцінаць нячутую раней мелодыю». Пасля гэтага Колю захацелася і ў Індыі пабываць. Для такога падарожжа, ён быў упэўнены, патрэбен кілім-самалёт. Што з гэтага атрымалася, і можна даведацца з апавядання.

Знаёмства з кніжкай «Калі цвіла ліпа» пакідае прыемнае ўражанне. Умеюць на Ганцаўшчыне пашанотліва ставіцца да сваіх землякоў. В. Гардзею яны ўважылі і раней. Да яго 50-годдзя ў Малыя Круговічах вуліцы, дзе жыў Віктар Гардзею, прысвоілі яго імя.

Цімох БЕЛЮКЕВІЧ

Рэчыцкі чараўнік

Кніжная серыя «Бібліятэка Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі» папоўнілася новым выданнем — кнігай казачніка з Рэчыцы Анатоля Караленкі «Чараўнік».

У выданне ўвайшлі аднайменная апавесць, апавяданні і казкі. Творы напісаны на беларускай і рускай мовах. Письменнік раскажа пра тое, што яму добра вядома: як трэба і можна выйсці пераможцам са складаных сітуацый.

Вельмі цікавы апавед Анатоля Караленкі пра яго сустрэчы і размовы са славетнымі беларускімі пісьменнікамі Янкам Брылём, Рыгорам Барадуліным, Максімам Танкам, Міколам Чарняўскім, Яраславам Пархутам і іншымі майстрамі роднага слова. З цеплынёй і ўдзячнасцю гаворыць аўтар і пра пісьменнікаў-землякоў Уладзіміра Ліпскага, Васіля Ткачова, Уладзіміра Верамейчыка.

Анатоль Караленка — аўтар 160 казак пра нафту, 20 кніг для дарослых і дзяцей. Ён — адзін пісьменнік, які стварае казкі пра нафту. І гэта не дзіўна, бо ўсё сваё жыццё прысвяціў працы ў нафтавай прамысловасці: паўтара дзясятка гадоў працаваў на промыслах у Азербайджане, трыццаць гадоў быў майстрам у вытворчым аб'яднанні «Рэчыцанафта».

Выдатнік нафтавай прамысловасці прысвяціў сваю творчасць любімай тэме. Яго казкі і апавяданні змешчаны ў школьных падручніках і дапаможніках для пазакласнага чытання. Письменнік удастоены многіх літаратурных прэмій, у тым ліку і прэстыжнай абласной літаратурнай прэміі імя Кірылы Тураўскага.

Міхась СЛІВА

На ровары — да цудаў

Нягледзячы на тое, што пасля выхаду ў свет кніга пачынае самастойнае жыццё, пісьменнік усё ж нясе адказнасць за напісанае. І асабліва гэта тычыцца тых твораў, якімі бацькі імкнуцца захапіць сваё дзіця, што не можа не аказаць уплыву — як станоўчага, так і адмоўнага. Гледзячы якая кніга і як да яе ставіцца бацькі.

У ідэале творы для дзяцей адначасова выконваюць і выхаваўчую, і забаўляльную функцыі. Літаратурна-мастацкае выданне Міхася Слівы «Чарадзеяны ровар» (Мінск, «Мінкапрынт», 2019) скіравана менавіта на першае. Нават у анатацыі гаворыцца: усё творы нясуць вясёлы настрой, падзяляюць радасць жыцця, выходзяць міласэрнасць, веру ў добрае і светлае. Папярэдне можна зазначыць, што кніга, хоць гэта нідзе не гадваецца, падыдзе выключна для дзіцяці дашкольнага ўзросту.

Апавяданні і казкі невялічкія па памеры. Большасць гісторый прысвечана таму, як маленькі і слабы здольны дапамагчы моцнаму, але не толькі. Варта заўважыць: у казках усё ж самастойна пераадолець перашкоды героі не могуць — ім заўсёды дапамагаюць сябры. Магчыма, гэта звязана з тым, што ў асноўным персанажы — дзеці, якія не могуць сам-насам вырашаць сур'ёзныя праблемы.

Героі твораў пісьменніка традыцыйныя для дзіцячай літаратуры. У казках гэта кот, мыш, медзвездзяня, сарока, пчола, а ў апавяданнях на першым плане — дзеці і іх маленькія сябры: сабакі, козачкі і нават вожыкі. І калі ў казках станоўчыя героі заўсёды супрацьстаяць адмоўным, якіх заўсёды трэба прысарамаціць (асноўная рыса зборніка «Чарадзеяны ровар»), то ў апавяданнях героі самі становяцца дзеючай сілай, накіраванай на станоўчыя ўчынкi. Так, дзеці (як правіла, жаласлівыя, спагадлівыя, добразычлівыя) дапамагаюць дарослым, даглядаюць жывёл, клапацяцца аб прыродзе.

Некаторыя апавяданні паўтараюць адно аднаго, напрыклад, «Пра Зорачку і іншых козачак бабулі Надзі» і «Андрэйка і вожык». Сэнсавыя яны нічым не адрозніваюцца, але ў цэлым не выбіваюцца з канцэпцыі зборніка. Асноўная ідэя, якую хоча данесці аўтар: каб нічога дрэннага не здарылася, трэба быць ціхім, разважлівым і заўсёды слухацца бацькоў. Вядома, такія творы знойдуць падтрымку ў бацькоў, але ці дапаможа гэта дзіцяці стаць больш самастойным у будучыні? Канфліктаў ці спрэчых момантаў, над якімі магло б паразважаць дзіця разам з бацькамі, у кнізе няма. Але гэта не супярэчыць павучальнаму характару

выдання, таму і мэта аўтара, здаецца, дасягнута.

Сюжэт ключавага твора, які даў назву кнізе, не новы нават для неабазнанага чытача. Гэта гісторыя дзвюх сясір — добра і злоснай (дарэчы, на ілюстрацыі гэта ўсмешлівая бялявая і панурая чарнявая), — і абедзве мараць пра ровар, які дастанецца, вядома ж, працавітай і бескарыслівай. У духу народных казак тут змога дапамагчы толькі магічная сіла, што расставіць усё па сваіх месцах.

Патрэбную атмасферу стварае і стылістыка зборніка: пэўны парадак слоў, структура сказаў, агульны інтанацыя і настрой... Як правіла, казкі ўвогуле не вельмі доўгія па памеры, і кожнае слова ў іх надзвычай важнае. Але ўжо па першых старонках «Чарадзеянага ровара» відаць, што тэкст можна скараціць. Напрыклад, суседнічаюць сказы: «Вылечыла ката мышка. Неўзабаве паправіўся ён і сабраўся дадому». А казку «Кнігі Таню выхавалі» ўвогуле можна было змясціць на дзвюх старонках, і яна б нічога не страціла.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Самае дарагое...

Калі адштурхоўвацца ад кісіны, што жыццёвая дарога чалавека пачынаецца з дзяцінства, то можна сказаць, што невыпадкова менавіта выданне для дзяцей паклала пачатак другой сотні кніг, створаных Міхасём Пазняковым. Яго новая, сто першая па ліку кніга пад назвай «Мы — беларусы» летась пабачыла свет у выдавецкім доме «Звязда».

Новы зборнік паэта склалі творы, у якіх аўтар услаўляе самае дарагое — Радзіму, цудоўных людзей, мір, працу, дружбу.

У кнізе два раздзелы: «У вечнога огня» і «Село солнышко за садом».

Адкрываецца яна вершамі, якія выходзяць патрыятычныя пацудзі ў маленькіх чытачоў. Ад імя хлапчука лірычны герой гаворыць:

*На плошадзі Перадзі
У Вечнага огня
Сегодзя вмісте с дэдом
Стоял в поклоне я.
.....
А вырасту, с букетом
Пойду на плошадзь сам.
О подвиге вёдь этим
Всем вечно помнит нам.
(«У Вечнага огня»).*

Гонарам за родную краіну, замалаванасцю цудоўнай беларускай прыродай і яе насельнікамі прасякнуты вершы «Герой», «Рисунок», «Беларусь», «Многа славных сыновей» і іншыя. Шмат у кнізе і твораў, прысвечаных добрым справам, любові і пашане ў сям'і.

Значнае месца ў кнізе займае раздзел вершаў-кальханак «Село солнышко за садом». Яны мілагучныя і меладычныя, а гэта гаворыць аб якасці такіх твораў. Іх цудоўныя, з выхаваўчым падтэкстам, радкі навяваюць радасць, замілаванасць, пяшчоту, спакой, закаханасць...

Выданне прыгожа аформіў мастак Уладзімір Сытчанка. Малюнкi выдатна дапаўняюць тэксты, робяць іх яшчэ больш запамінальнымі, нясуць святло, радасць жыцця. Якую старонку ні адгорнеш — позірк прыцягваюць малюнічыя ілюстрацыі, зробленыя з густам, крэатыўна, з любоўю да мастацкага слова і чытачоў.

Творы Міхася Пазнякова цікавыя, пазнавальныя, развіваюць фантазію, кніга гэтая прыйдзецца даспадобы як дзецям, так і іх бацькам, выхавальнікам і настаўнікам.

Міхась КАВАЛЁЎ

Дзмітрый ПЯТРОВІЧ

Адзінокім лістком
стрэне восень мяне —
Ён сарвецца, нарэіцца, з галінкі.
Голас птушкі самотны,
што колісь звінеў,
Развітальна гучыць...
І слязінкі
Небаракі-дажджу
зорнаспеўна зіхцяць,
Брыльянціста ў зары вечаровай.
Закаханыя толькі сягоння не спяць:
Бог стварыў гэты свет
ім нанова...
Я ж прывык:
час завейна-лісцевы міне,
А яго нам, на жаль, не суняць...
Адзінокім лістком
стрэне восень мяне.
І падасца,
што ліст гэты — я...

Азяблае сонца
ужо не сагрэе зямлю,
І, пэўна, не стрэнуцца
нашыя дзве палавінкі.
Аднойчы прамовіла ты:
«Больш цябе не люблю...» —

І падалі доўга
нябесныя знічкі-слязінкі...
Праводзіў вачыма я іх —
і трымецла душа,
Здавалася, можна вярнуць
тыя стрэчы, прызнанні...
Ды зоркі згараюць...
Усявышняму ўсё ж вырашаць,
Як лёс наш складзецца,
ці згасне агеньчык кахання...
Лісточак асенні
на памяць сабе я злаўлю —
Часцінку забытага лета
і шчасця пушынку...
Азяблае сонца
ужо не сагрэе зямлю,
І, пэўна, не стрэнуцца
нашыя дзве палавінкі...

Вясна малюе белым і зялёным —
Сады, нібы зімою, ў снежнаквецці!
Гамоняць ціха між сабою клёны.
Рулады птушак — быццам спеў Ларэці.

Чаромха апранула строй вясельны,
Чаруе водарам нявеста-маладзіца.
Пейзаж вясновы — юна-акварэльны.
Так хочацца каханнем наталіцца!..

Атуленья весняю надзей,
Імкнёмся свет абняць сардэчна-шчыра.
Вясна-жанчына душы нам сагрэе —
Няхай гучыць у іх любові ліра!..

Гронкі болю,
які асляпляе...
Ды душа не прымае яго —
Цені крыўдаў мінулых люляе...
Быццам прывіды
шчасця свайго,

Зноўку бачу я
сны-фотаздымкі,
І усмешку багіні маёй,
І пяшчотныя хвілі-успышкі,
І бялюткі вясельны сувой...
Успамін той
душу акрыляе —

Як кроплю неба на далоньцы,
Па цёплым травеньскім дажджы.

Уздых. Узмах. А на парозе
Тваіх праменістых дарог
Туман адчаю засціць позірк
Таму, хто моўчкі ўзвёў курок.

Ці не? Ці так? Па весялосці
Чарнее на душы нагар.
Гуляе доля з намі ў косці —
Ліхі, бязлітасны махляр.

«Альбо-альбо» — без варыянтаў
Плаціць не па сваёй віне.
Жыццё — кароценькае танка
На даматканым палатне.

Бывай! Бывай. Не застаецца
Надзеі на няверны спор.
І сэрца раптам здрыганецца,
І шчоўкне ў цішыні затвор.

Развітанне з восенню

Сыходзіш моўчкі, пакрысе,
Ухутаўшыся ў шалік промня,
І кожны ліст апалы — след
Твой у падтэкстах міжрадкоўя.

І пасмаў вадаспад руды
Атрамантам лёг на паперу,
Як несучешныя дажджы,
Што слэзаў пралілі без меры,

Бо ўсмак я не дацалаваў
Ні смуглых рук, ні спелых вуснаў,
Хаця ўкрывала нас вярба
Ад свету шчыльнай шатаў хусткай.

А значыць, стрэлак абарот
Зноў будзем падганяць з табой мы,
Схаваўшы на наступны год,
Як скарб, гарачыя абдоймы.

Штораз даводзіцца чакаць
Тры неадменныя сезоны,
Пакуль надыйдзе час вітаць
Вяртанне дзён залатаклённых.

А зараз знікнеш да пары —
Апоўначы растанеш ценем,
Пакінуўшы ў календары
Сваёй прысутнасці найменні.

Ды расстанная песня гучыць...
...Боль нясцёрпны,
на жаль,
не сціхае,
Бо не рвецца
ў мінулае ніць...

Звон цішыні...
Адзіны гук —
Я на яго
іду ў цямрэчы.

Ізноў тупік.
Адчайны стук!..
Надзея памірае...
Стрэча
Зноў з безнадзейнасцю
ў жыцці,

Дзе росквіт злога раўнадушыша...
Няўжо змагу я дабрысці
Туды, дзе праўду не задушаць?..
Нібыта Морзэ, ціхі стук
Мой слых —
бы крык адчайны —
лечыць...

...Ізноў цішынь...
Адзіны гук,
Які я чую
у цямрэчы...

Лістападзьяца сны мае —
рэха сумненняў.
Не спыняецца сёлетні восенскі баль
У шматколерным польмі
шчасных імгненняў —
Мы з табою згубілі каханне, на жаль...

Палахліваю знічкай з нябёсаў зляцела
Наша шчасце, каб згаснуць у цемры
начной...
Дык чаму па-юначы душа затрымцела,
Калі неяк раптоўна спаткаўся з табой?..

Плачуць лісцем самотна-журботна
бярозы.
Хутка снежная замець атуліць зямлю.

Лістападзьяца сны — мае горкія слёзы.
Толькі ў іх я зноў чую, як рэха: «Люблю...»

Пакінь мяне тут,
у краіне любові!
Баюся ніколі сюды не вярнуцца...
Мяне за сабою
ты больш не заві:
На жаль, мне так лёгка
цяпер падмануцца...

Святло
адзіночлівай
зоркі маёй

Ліецца,
халоднае,
сэрца не грэе.
Бы саван, зімовы бялюткі сувой
Накрые зямлю...

Застаецца надзея...

Саргасава мора кахання...
Тут гінуць усе караблі,
Прайшоўшы свой шлях невяртання
Да сонечна-грэшнай зямлі...

Падманна-сляпое блуканне
У пошуку вечных надзей...
Саргасава мора кахання —
Палон для шчаслівых людзей...

Стаката кропель дажджавых
Гучыць пранізліва-ўрачыста.
Акордаў шчасця —
лёгкіх, чыстых —

Так многа!
Быццам лёгкі ўздых
Самой дзівоснае прыроды
У гэтым чэрвеньскім дажджы —
Як голас велічнай свабоды!..
Ён не здымае паранджы,
Чароўны дождж

начное шчасце,
І дорыць музыку любові —
Нібыта першае прычасце —
І хмель шчаслівы у крыві!..

Ночка цягнецца ўсё даўжэй —
Рэшткі сну пад падушку коцяцца...
У малодкі сон салатзей!
Адбываю ж я свой па кропельцы...

Цішыня над зямлёй плыве,
Як лябёдка ў тумане белым,
Ціха шоргае па акне,
Як няпрошаны госць, нясмела.

Любоў бывае рознай, вельмі рознай...
Акрыліць так, што хочацца лятаць,
Але бывае, што ўжо вельмі позна
ў жыцці сваім што-небудзь памяняць.
Любоў бывае рознай, самай рознай —
але ж яна любоў, як не глядзі.
Шчаслівы п'е з крыніцы, нехта ж росы
шукіць ідзе з надзей уначы...
...Любоў, нібыта птушка ў небе ясным,
як зорачка далёкая, міціць.
Ніколі ў сэрцы зніч яе не згасне,
бо Бог наканаву ёй вечна жыць...

Зміцер ЗАХАРЭВІЧ

Начное вогнішча

Наследаванне Анатолю Сысу

Шугануў маё вогнішча вецер,
Раздзьмуў ветразем залатым.
Іных скарбаў не маю, ды верце:
Я прыйшоў на зямлю не пустым.

Не плятуся з жабрачаю торбай
Скрозь ашчэранай цемры жуду —
Са стажарамі слоў і акордаў,
Як з паходняю зыркай, іду.

Да нягелых, чые сэрцы морак
Сярод ночы патрапіў згасіць:
З кімсьці — зноўку цяпельца разгорыць,
Каго — гнеўным агнём апаліць.

За іх душаў астылыя прыскі,
Утапаныя ботамі ў бруд,
Хаця сам я штодня, нібы ў чыстыцы,
Неўтаймоўным пажарам гару.

І ўвышынь трапяткія жарынкі
Адлятаюць — адзіны мой спор —
Як распаленых песняў радзімкі,
Як нашчадкі далёкія зор.

Ляці, ляці насустрач сонцу
І легакрыласць зберажы,

Валянціна МУРЗІЧ

«Цішыня над зямлёй плыве...»

Цішыня над зямлёй плыве
І агортвае дрэвы, вуліцы,
Ціха шоргае па акне...
Завітаць да мяне ёй муліцца.

Фота Кастуся Дробова.

Людміла КЕБІЧ

Жорсткія норавы

Вялікі «форд-пікап», нібы белы цеплаход, мякка праплыў па вясковай вуліцы і спыніўся каля адной з хат. Пакуль Кацярына шырока адчыняла брамы, а Раман Дзям'янавіч, яе муж, разварочваўся на бацькоўскім падворку, вынырнула суседка, якая жыла насупраць, цераз дарогу — цётка Феня. Наскоры прывітаўшыся, засакала:

— А што, як я казала, так яно і было! Не паспелі вы ў той раз ад'ехаць, як Доўбікавы конь ужо быў навязаны на вашым двары!

— Нічога, цётка Феня, хай сабе пасецца, абы тут кусты не аб'ядаў, — міралюбіва заспакоіла суседку Кацярына.

— Чаму гэта ты так кажаш? Хіба не згледзела яшчэ — дрэўца і там пакручанае? — здзівілася цётка. — Я і кажу, як гэта людзям не брыдка? Ці пашы не хапае?.. Увесь свет забралі б! — усё больш абуралася жанчына, пазіраючы ў бок Доўбікавай хаты.

Кацярына разумела, што гаворка гэтая можа зацягнуцца. Яна паабяцала цётцы, што абавязкова пагаворыць з Доўбікамі, каб болей так не рабілі, палася папрасіла прабачэння, спаслаўшыся, што яны здарожыліся і трэба разгружацца, пайшла ў хату. Яна зусім не крыўдзілася на Доўбікавага каня, які аб'ядаў траву на іх падворку, а заадно паабгрызаў маладыя кусцікі парэчак і неакрэпленыя яшчэ вішанькі. Наадварот, на душы было цёпла і светла ад таго, што з першых крокаў на бацькоўскай зямлі яна акунулася ў такую звыклую вясковую, мілую сэрцу, але крыху забытую атмасферу.

Выгружаючы з машыны шматлікія пакеты з рэчамі, якія спатрэбіцца ім падчас летняга адпачынку ў вёсцы, Кацярына адзначыла, што на цётцы Фені была не тая самая сукенка, у якой яна хадзіла мінулым летам. Жанчына ў думках пасміхнулася і прыгадала гісторыю, якая калісьці адбылася з суседкай і за якую тая атрымала мянушку — Аднавокая Камбала.

Рэч у тым, што аднавокаўцы крыху недалюблівалі Феню, таму што хаця яна была і працавітая, і жыла заможна, але вызначалася сквапнасцю. Грошы мела, а гадамі хадзіла ў адной карэлай спадніцы. Кажуць, аднойчы тая спаракхнелая спадніца на ёй і разляцелася. Феня пашыла і апранула новую, а калі пайшла карміць курэй, дык уласны певень не пазнаў сваёй гаспадыні, ускочыў на галаву і выдзёў ёй вока.

З таго часу цётка Феня на сяло ні да кога не ходзіць, але часам у краме або сустракаючы карову, нібы між іншым, любіць падліць масла ў агонь — сутыкнуць ілбамі вясковых баб, а потым з нявінным выглядам назіраць, як тыя вадзяцца.

А над гісторыяй з пеўнем вёска доўга смяялася, і не было ніводнага чалавека, які б паспачуваў цётцы Фені. Жорсткія норавы.

Лідачка

Лідачка — бабуля, ёй семдзесят востам гадоў, жыве ў першай хаце ад могілак, на ўскрайку вёскі. Мужык яе даўно памёр, пахавала яна і сына, які

ў маладым узросце атруціўся, працуючы ў калгасным складзе, куды звозілі дабро. Зерне пасыпалі нейкай атрутай, каб мышы не елі, вось ён і надыхаўся. Астатнія дзеці жывуць сваімі сем'ямі, раней часта прыязджалі разам з унукамі, а цяпер: «...гэткая дарагая дарога стала, грошай не набярэшся з тае Рызаны прыехаць».

Лідачка — добрая гаспадыня. Некалі трымала вялікую гаспадарку, умела гатаваць і смачна частаваць. Да яе цягнуліся людзі яшчэ і таму, што была яна добрая і адзіная краўчыха ў вёсцы, вясёлая і энергічная, любіла выпіць і пагаманіць. За высокі тэмбр голасу вяскоўцы далі ёй мянушку — Піскуха. Пісклявы голас Лідачкі быў чуцен з любога канца вёскі, але калі бабуля «пішчэла» на асабліва высокіх нотах, то аднавокаўкі, якія яе добра ведалі, казалі:

— Ну, пішчыць ужо, намазалася недзе!

І прыпаміналі, дзе, у каго і з якой нагоды магла Лідачка пацягнуць чарку.

У апошнія гады адкрыўся ў бабулі яшчэ адзін Божы дар — спеўны. Пачалі яе разам з іншымі бабамі запрашаць на пахаванні ў якасці пеўчай. Спявала яна тоненькім і дрыготкім голасам, але мелодыю вяла правільна і словы добра запамінала.

Так і замацавалася за ёю гэтае права — адпяваць памерлых. Спачатку зафарсіла баба, заганарылася, з магазіншчыцай стала знацца, з брыгадзіркай — што там суседскія бабы-ўдовы! Але пасля таго, як на адным пахаванні даволі добра падпіла, і замест рэлігійнага пахавальнага канона «Ты ляжыш у магіле і не бачыш свет, для ўсіх сонца ззяе, а для цябе нет...», яна зацягнула сваім пранізлівым галаском: «Еду, еду на камбайне...», Лідачка доўга не паказвала вочы на сяло і рэпутацыю сваю, падмочаную гарэлкай, ужо аднавіць не змагла.

Кожны дзень Лідачка «вымоджваецца» — апранае свежую сукенку, а іх у яе сорак сем, і хусцінак мо трыццаць востам. Не дзіва — сама ж краўчыха! «...Ды і навошта іх берагчы — усё роўна спляць, як памру», — апраўдваецца яна. Бадзёрая, заўсёды ў справах, нешта робіць, некуды ідзе. Ніколі не скардзіцца на хваробы, хоць усе ведаюць, што ёй баляць ногі, і калі сустракаюць на дарозе, стараюцца падвезці.

Ёсць у Лідачкі чудоўная якасць, запатрабаванне душы і сэрца, а можа, яе адзінокага жыцця — яна абавязкова павінна пра некага клапаціцца, кагосьці даглядаць, няньчыць. Спачатку былі свае дзеці і ўнукі. Потым яе запрашалі да дзяцей вясковыя маладзіцы, калі ім трэба было пайсці або паехаць на вяселле, хрэсьбіны ці пахаванне да сваякоў, або на гаспадарку — на дзень-два. Лідачка ніколі не адмаўлялася, з усім добра спраўлялася. За гэта яе частавалі, давалі падарункі.

Калі ў аднавокаўца, былога каваля, памерла жонка, і ён, хворы на астму, застаўся адзін, Лідачка падахвоцілася дапамагаць яму. Спачатку заходзіла «на тэлевізар», паглядзець «Проста Марыю» (серыял тады такі ішоў), потым пачала супчыкі яму насіць. «Шкада ж мужыка, сам не згатуе сабе, а яйко печанае з бульбай і скваркай абрыдлі яму даўно, напэўна», — так разважала Лідачка і неўзабаве ўзяла поўную ўладу над

гаспадаркай суседа. Хто ведае, якія меры былі ў жанчыны?! Я дык схільна верыць, што добрыя, але ці то злосна-зайздросныя языкі папрацавалі, ці праўда людзі штосьці прыкмецілі, але і гэтаму занятку бабулі прыйшоў канец.

Папаўзлі па вёсцы чуткі, што старая не дарма даглядае хворага каваля. Быццам хоча, каб ён хату з хлявамі ёй адпісаў. Падбівае, падлізваецца. Дайшло гэта да кавалёвай дачкі, якая была замужам у далёкай вёсцы. Прыехала яна хуценька і забрала бацьку да сябе. А Лідачка засталася ізноў адна. І на сэрцы яе з'явілася яшчэ адна балючакрыўдная адмеціна-ранка.

Гунька памёр

У сераду ранічкай прынесла суседка Вандзячка блугую навіну: памёр Ванька Гунька. Раптоўна памёр. Свякроў заплакала — гэта яе сястры, Стасі, мужык быў. Пачала расказаць, які Ванька быў працавіты і добры, як ёй дапамог зімою комін адрамантаваць. Таму што дым ужо ў хату валіў, а на дварэ — Каляды.

— А калі заходзіла часам да іх — вычытвала свякроў, — гэтак стараўся пачаставаць, не ведаў, дзе пасадзіць — такі прыветны быў. Але ж пажыў... І пенсію раней на пяць гадоў атрымаў, і на добрай рабоце быў — брыгадзірам. Ніхто з людзей бліжэйшым словам не ўспомніць, па справядлівасці жыў.

Бліжэй да палудня пайшлі мы на могілкі: трэба ж было магілачкі таты і дзядоў крыху прыбраць, абчысціць ад травы, таму што людзі заўтра глядзець будуць, калі Ваньку хаваць прыйдуць. Абарвалі травіцу, на магілцы таты Янкі пагрэбалі пясочак, каб выглядаў свяжэйшы, а васьць да помнікаў дзядоў — бабулі Марыі, дзеда Адася і бабулі Стасі — матулі маёй свякрыві, якую немцы застрэлілі пры адступленні (а ёй было ўсяго трыццаць востам гадоў тады, і ніяк язык не паварочваецца называць яе бабкай) — прабрацца немагчыма. Крапіва-пякучка вышэй галавы паднялася, бур'ян — не прадзярэцца! Гэнік пахадзіў, пахадзіў, ды пайшоў дадому па касу. Прынёс яе, моўчкі выкасіў вакол магілак дзядоў крапіву, пачысцілі і гэтыя магілачкі.

Я з дзецьмі пайшла дамоў крыху раней. Вяртаецца свякроў — вочы свецяцца і блішчаць слязьмі — ад замілавання, ад радасці. Скрыжавала рукі на грудзях і кажа:

— Ці ведаеш, Люда, Гэнік усю крапіву скасіў, да магілак дзядоў дарогу праклаў. Цягнецца-такі і ён да свайго роду, ёсць нешта і ў яго святое ў сэрцы, хоць і малады.

Астравок людскасці

— Во, глядзіце, колькі з мяне адной людзей выйшла — на тры сталы! — усклікнула матуля, калі ў нядзельку высыпалі з машыны сын з нявесткаю, трое ўнукаў, двое праўнукаў і муж старэйшай унучкі. — А яшчэ, калі Валерыкавых, Сашыных сабраць, Іван ды Ілья ажэняцца!.. Але шкада, што ўжо не прычакаю ўжо, памру скоро, — усё яшчэ свяцілася яна.

— Перастаньце, мамачка, вы яшчэ гэтак добра выглядаеце, шчочкі ружовыя, а што схуднелі, дык гэта ж пад

старасць пацягнула крыху, — заспакойвалі наперабой дзеці і ўнукі.

Яны ўсе вельмі любілі сваю матулю і бабулю, не маглі змірыцца з яе хваробаю, з тым, што сілы неяк раптоўна пакінулі яе, і нават не дапускалі думкі пра тое, што некалі яе можа не стаць. Менавіта на яе парады, на яе мудрыя развагі аглядаліся яны ў жыцці, кіраваліся імі. Нават другі ўнук Іван, калі зайшла гаворка пра яго любоўныя прыгоды і, магчыма, хуткую жаніцьбу, звярнуўся да бабулі з просьбаю:

— Во, бабуля, прыгавары і мне, як ты маёй сястры Вольцы прыгаварыла, у колькі гадоў мне жаніцца?

І бабуля, глянуўшы на хлопца, прыгожага, високага, сінявокага рыжуна Ванюшу, вясёлага, спрытнага і заваднага, прыгаварыла яму — у 25. Пры гэтым яна выказала яму такую павагу і надавала столькі мудрых парад, што ўнук прыціх і слухаў бабулю без аніякіх жартачкаў.

Хутка ўся радня зразумела, што бабулю трэба слухаць, бо яна добры псіхолог, ад яе сыходзіць моцная станоўчая энергія, яе прароцтвы збываюцца. Калі бабуля раіла не браць тую ці іншую дзяўчыну, не лезці ў той ці іншы род, значыць, так і трэба рабіць.

Але апошнія два гады матуля часта хварэе. Думалі, што мінулую зіму не перажыве. Толькі дзякуючы дачцэ Стасі, неймаверна працавітай, добрай, шчодрой і самаахвярнай жанчыне, якая, бывала, нехам даходзіла ў снег і завею да раённай бальніцы за дванаццаць кіламетраў, матуля наша паправілася, перайшла жыць да Стасі і нават крыху дапамагае ёй па гаспадарцы.

Па-ранейшаму ідуць і едуць да яе людзі. Хто па слушную парадку, а часцей дык просяць пачытаць ад пярэпалаху ці якой іншай хваробы. Добрымі словамі, спакойнымі разважанымі, а найперш Божымі малітвамі дапамагае матуля людзям, здымае боль з душы і цела. Паважаюць бабулю людзі, і яна паважна да ўсіх ставіцца. І мы, родныя яе, добра разумеем, што калі і скажа нешта рэзкаватае, дык толькі таму, што хоча нам дабра.

Апошнім часам я разважаю над пытаннем: як магло стацца так, што сярод сучаснай цывілізацыі, якая раз'ядае душы, раз'ядноўвае людзей, робіць іх дзікімі адлюднікамі, хавае за сцены шматпавярховых «цялятнікаў», што высмоктваюць з іх усё жыццёвыя сокі, змог захавацца ў поўнай недакранальнасці, цнотнасці, празрыстасці і крынічай чысціні гэты астравок людскасці, гэты прыцягальны выток жыццёвай сціпкасці і неапісальнай народнай духоўнай моцы — наша матуля? Ці ж не дзіва?!

«Не пхніцеся, жывіце па праўдзе, па справядлівасці, не паніжайце людзей і адзін аднаго, але і апошнім не будзьце, трымайцеся разам, слухайце і чуйце дзяцей, бацькоў, не разлучайцеся, не абражайце людзей, не квапцеся на чужое багацце, не, не, не...».

І толькі ў адным няпраўда Ваша, мамачка: Вы не далёка радня сваёй праўнучцы Валянціцы, якую назвала Вашым імем, Вы — аснова свайго вялікага роду, першапрычына нашага жыцця.

Махдзі ГЕЗЕЛІ:

«Упершыню бачу Беларусь — светлую, прыгожую краіну...»

Міжнародны сімпозіум літаратараў «Пісьменнік і час», які праходзіў падчас XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу, сабраў пісьменнікаў з розных краін. Сярод іх — Махдзі Гезелі, які жыве і працуе ў Тэгеране. У беларусаў даўня цікавасць да адной са старажытных культур — іранскай. Мастацкая літаратура, як і навук, філасофія, рэлігія, дае магчымасць спазнаваць феномен іншых народаў, іх духоўнасць. У нас з Махдзі Гезелі быў узаемны інтарэс: больш дзедацца пра літаратуру абедзвюх краін, пагаварыць пра яе ўплыў на стан развіцця грамадства, дамовіцца аб супрацоўніцтве.

— Гезелі, з трыбуны сімпозіума літаратараў вы распавялі пра Тэгеранскі міжнародны кніжны кірмаш, размах якога ўражае...

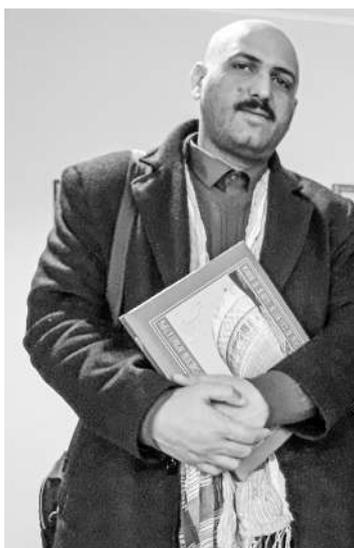
— Кірмаш традыцыйна адбываецца вясной і доўжыцца дзесяць дзён, але і іх не хапае, каб наведваць усе стэнды, на якіх — літаратура з усяго свету на арабскай, англійскай, французскай, рускай, кітайскай і іншых мовах. У кірмашы ўдзельнічаюць каля 2500 іранскіх і 600 замежных выдаўцоў. Тут прадстаўлена прыкладна 75 працэнтаў арыгінальнай літаратуры, 25 — перакладной. Значная колькасць выданняў прызначана для дзяцей і моладзі. Кірмаш у Тэгеране называюць вядучым кніжным шоу выдавецкай галіны Азіі.

Зразумела, асабліва ўвага — іранскай літаратуры. За год у нашай краіне выдаецца каля 80 тысяч найменняў кніг. Напрыклад, «Дом літаратара» прадстаўляе серыю кніг у гонар выдатных дзеячаў розных галін. Адкрыццё кірмашу звычайна адбываецца з удзелам прэзідэнта і першых асоб Ісламскай Рэспублікі Іран. Вялікае кніжнае свята як самы наведвальны ў свеце кніжны кірмаш вабіць каля 5 мільёнаў чытачоў. Яго гандлёвы абарот — каля 100 млн. долараў.

— Што і сведчыць пра вялікую запатрабаванасць кнігі перш за ўсё ў самім Іране. Вы непасрэдна знаходзіцеся ў працэсе ўзаемадзеяння пісьменніка з чытачом. Што скажаце пра схільнасці сучаснага грамадства да чытання?

— Напэўна, і ў нас ёсць такія ж праблемы, як і ва ўсім свеце. Стасункі чалавек — кніга — камп'ютар прымушаюць задумацца над сутнасцю асобы, яе духоўным светам. Арабская прымаўка сцвярджае, што «слова нараджае слова». І гэтай мудрасці варта трымацца, бо пісьменства нясе душы свет. Нагадаю: персідская літаратура лічыцца адной з самых старажытных і вялікіх літаратур чалавецтва і ўплывае на людзей дагэтуль. Хіба яе значнасць можа зменшыцца ў будучыні?

Разам з тым, і ў нас чытаюць па-рознаму. 13-мільённы Тэгеран сапраўды чытаючы горад, у больш аддаленых

месцах з гэтым складаней. Хаця і кніжныя крамы, і бібліятэкі — паўсюдная неабходнасць.

— А аўтарытэт пісьменніка? Тэма таксама дыскусійная ў свеце. Як гэта выглядае ў Іране?

— Сацыяльны статус пісьменніка вельмі высокі. Людзі з вялікай павагай ставяцца да літаратараў. З імі сустракаюцца дзяржаўныя дзеячы. Кнігі асобных аўтараў выдаюцца за кошт дзяржавы. Але ў большасці пісьменнікі вымушаны шукаць іншую работу, каб мець фінансавы дастатак.

Пяцьдзясят гадоў таму вядомы іранскі пісьменнік, публіцыст і грамадскі дзеяч Але-Ахмад Джалал падарожнічаў па краіне, пісаў у сваіх творах пра тое, як жылі простыя людзі. Я вырашыў прайсціся па яго слядах і апісаць убачанае. Было цікава даведацца, што адбылося з гэтымі мясцінамі за паўстагоддзя. Змянілася многае, тут абжыліся іншыя людзі. Больш за ўсё ўразіла, што і цяпер людзі помняць пра Джалала, з удзячнасцю гавораць пра яго вялікую душу. Ці гэта для пісьменніка не найлепшая ўзнагарода? У выніку ў мяне атрымалася кніга «Поступ Джалала».

— Як празаік у чым бачыце адметнасць сучаснай іранскай прозы?

— У цэнтры ўвагі — лёсы простых людзей, іх унутраны свет. Творы атрымліваюцца псіхалагічна насычанымі, з філасофскім падтэкстам — як само жыццё. Не абыходзіцца і без агульначалавечых тэм: кахання, смерці, сямейных праблем, стасункаў паміж пакаленнямі.

Творчасць іранскіх аўтараў працяга ўсходнім каларытам, што робіць яе па-асабліваму прыцягальнай. Можна ў многім спазнаць і краіну, і душу нашага народа, калі чытаць так званыя іранскія бестселеры, выдадзеныя на рускай мове: «Яе Я» Рэзы Аміра-Хані, «Ахвяры заветнага саду» Махамада Рэза-Байрамі, «Апошні з Салараў» Мухамада — Казема Мазінані.

Мая кніга «Ён быў Імам» выдадзена 25-тысячным накладам, прадалася за чатыры гады і вельмі паўплывала на прызнанне мяне як пісьменніка. Пасля таго, як наш духоўны лідар прачытаў яе, ён пажадаў са мною пазнаёміцца.

— Гэта сапраўды прызнанне для творцы. Мне таксама вельмі спадабаўся пісьменнік Хасроу Шахані —

выключным іранскім гумарам, тонкай сацыяльнай сатырай. Ён умее праз жарт дасціпна прыкмятаць чалавечыя хібы. Нават назва кнігі інтрыгуе: «Пра ўсё і ні аб чым». Аднак давялося чытаць і іншыя кнігі вашых калег, глядзець кінафільмы пра вайну. Іранскай літаратуры, як і беларускай, бліжэй гэтая тэма.

— Погляд аўтара на вайну вызначае каштоўнасць міру. Калі мы хочам жыць спакойна, трэба больш пісаць пра жахі вайны, яе наступствы. Лепш сябраваць — перакладаць творы, дарыць адзін аднаму кнігі...

— Шаноўны Гезелі, хочацца даведацца, як у вашай краіне наладжаны літаратурны працэс? Ведаю, што вы асабіста ў ім удзельнічаеце вельмі актыўна.

— У нас існуюць розныя арганізацыі, якія спрыяюць развіццю кніжнай справы. Напрыклад, я ўзначальваю рабочую групу Саюза літаратараў, з'яўляюся старшынёй журы літаратурных конкурсаў. На працягу года ў Іране ўручаецца ад 20 да 25 кніжных прэмій. Адна з асноўных — прэмія Але-Ахмада Джалала, выканаўчым дырэктарам якой я выступаю, прысуджаецца ў чатырох намінацыях: «Апавяданне», «Літаратурная крытыка», «Гісторыя» і «Дакументальныя апісанні». Акрамя таго, выкладаю літаратуру і пісьменства ва ўніверсітэтах Тэгерана, Бейрута, Мешхеда, іншых гарадоў.

У нас праводзяцца фестывалі, адкрываем новыя імёны ў літаратуры. Асабіста я маю дачыненне да правядзення фестывалю «Фаджр».

Развіццю літаратурнага працэсу дапамагаюць часопісы «Нагарэстан», «Хамшахры». Мне, як галоўнаму рэдактару, добра вядомы іх змест. На старонках часопіса «Літаратурная крытыка кніг» абмяркоўваюцца кніжныя навінкі. Часопіс «Апавяданне» — гэта пляцоўка для маладых аўтараў. У апошні час папулярнасцю карыстаюцца літаратурныя альманахі.

— Якой вы ўбачылі Беларусь?

— Двойчы пабываў у Расіі. Вось наведваў і Беларусь. Зразумей: гэта розныя краіны, хоць знаходзяцца ў бліжнім суседстве. Для мяне вельмі дзіўна стаяць пад сонцам пры тэмпературы мінус 5 градусаў... У нас сонца бывае толькі з плюсам!

Упершыню бачу Беларусь — светлую, прыгожую краіну, дзе няма гора. Для мяне нязвычайны ваш спакой, размераны лад жыцця. Напэўна, у вас ёсць свае праблемы, але няма напружання, няма ўнутранага хвалявання. Гэта адчуваецца. І людзі вашы тым шчаслівыя. Можна яны нават да канца не разумеюць гэтых пераваг.

Хочацца больш паездзіць па вашай краіне, раскажаць пра яе адметнасці сваім землякам. Было б добра, каб і пісьменнік з Беларусі пабываў у Іране і бліжэй пазнаёміў з ім беларусаў. Важна, каб мы жылі ў ладзе ды згодзе, як мае быць добрым людзям.

Алена СТАЛЬМАХ

«Я — рамантык. Ёсць і буду»

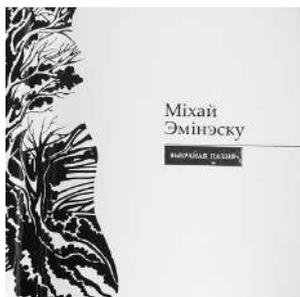
Творчае крэда Міхая Эмінэску

Музеі гісторыі горада Мінска адкрылася выстаўка «Эмінэску: вершы ў гравюры». Паэзія класіка румынскай літаратуры перакладзена больш як на 90 моў свету. Першае ж выданне выбраных вершаў на беларускай мове ў перастварэнні Рыгора Бардуліна і Лявона Баршчэўскага, якое было ініцыявана Пасольствам Румыніі ў Беларусі, пабачыла свет у 2017 годзе ў выдавецтве Зміцера Коласа да 25-годдзя ўсталявання дыпламатычных сувязей паміж Рэспублікай Беларусь і Румыніяй.

Сёлета споўнілася 170 гадоў з дня нараджэння Міхая Эмінэску. Дарэчы, дзесяць гадоў таму гэты дзень быў абвешчаны ў Румыніі дзяржаўным святам пад назвай «Дзень румынскай культуры».

Падчас XXVII Міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу было прэзентавана ілюстраванае выданне перакладаў вершаў Эмінэску на беларускую мову пад назвай «Міхай Эмінэску. Выбраная паэзія», якое адзначана прэміяй як найлепшы сумесны выдавецкі праект Нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі». Там жа, дарэчы, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Румыніі ў Беларусі Віярэла Машану прадставіў і «Гісторыю румынаў» Ёана-Аўрэла Попа ў перакладзе на беларускую мову Зміцера Коласа, якая пабачыла свет летась.

Аднак вернемся да кнігі паэзіі румынскага творцы. Асабліва ўражае, што над яе ілюстраваннем у тэхніцы лінагравюры працавалі навучэнцы Гомельскага дзяржаўнага мастацкага

каледжа. Дзякуючы падтрымцы і падрадам выкладчыкаў, сярод якіх — куратар выстаўкі «Эмінэску: вершы ў гравюры» Юлія Зубрыцкая, а таксама заслужанага дзеяча мастацтваў Рыгора Сітніцы атрымалася арыгінальная кніга.

Важна, што праца над ілюстрацыямі згуртавала і ўсё калектыў каледжа. Ад пачатку і да прэзентацыі ў Мінску з выканаўцамі праекта была дырэктар Алена Зейбек. А гомельскі кампазітар Кацярына Леўчанка напісала музыку да фільма «Кіно пра кнігу», які паказвае дэталі стварэння лінагравюр і з'яўляецца плёнам творчасці навучэнцаў з Гомеля.

Што ж так натхніла юных мастакоў на паспяхова праект? Вельмі значнымі ў гэтай справе былі падтрымка, энергія і зацікаўленасць Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Румыніі ў Беларусі Віярэла Машану і яго жонкі, нястомнай памочніцы, каардынатары праектаў Пасольства Надзі Машану.

Музей гісторыі горада Мінска сабраў і адораную моладзь, і прыхільнікаў румынскай культуры. Госці атрымалі асалоду ад сінтэзу выяўленчага мастацтва, музыкі і літаратуры. Маладыя беларускія таленты, якія дзякуючы Пасольству Румыніі атрымалі дадатковы стымул для творчасці, чыталі вершы Міхая Эмінэску, спявалі раманы на яго словы, слухалі выступленні масцітых калег і ўдзельнічалі ў віктарыне па біяграфіі і творчасці Эмінэску.

Вераніка БАНДАРОВІЧ

У форме жывога дыялогу

пра творчасць Барыса Беляжэнкі

Аматыры творчасці Барыса Беляжэнкі — паэта, празаіка, публіцыста, сатырыка, якога не стала ў 2016 годзе, сабраліся ў Бачэйкаўскай сярэдняй школе Бешанковіцкага раёна ў музычна-паэтычнай гасцёўкі, каб аддаць даніну павагі земляку.

Барыс Беляжэнка тройчы станавіўся лаўрэатам рэспубліканскіх літаратурных конкурсаў у галіне паэзіі, прозы, сатыры і гумару. За кнігі «Сны і дарогі» і «Волшебная мельница» пісьменніку прысуджана прэмія імя Уладзіміра Караткевіча, а за зборнік прозы «Дарога Бачэйкава — Бешанковічы» — літаратурная прэмія імя Петруся Броўкі.

На сустрэчу з вучнямі прыехалі члены клуба «Энергія творчасці» культурна-гістарычнага комплексу «Залатое кальцо горада Віцебска «Дзвіна»; сярод іх — кіраўнік клуба, спадарожніца жыхіцы паэта Лілія Яфрэмава, мастак Алёга Кірушкін, байкапісец Алёна Цвіль.

У прывітальным слове настаўніца беларускай мовы і літаратуры Любоў Шчука адзначыла, што Барыс Беляжэнка ніколі не забываў пра малую радзіму, прысвяціў ёй шмат цудоўных твораў. Літаратар часта сустракаўся з вучнямі ў роднай школе.

Падчас імпрэзы падлеткі дэкламавалі вершы паэта. Пранікнёна гучала песня на верш і музыку Барыса Беляжэнкі «Па-над Сораціцу вечар».

Вандроўка ў свет літаратуры суправаджалася жывым дыялогам. Госці, сябры, аднадумцы дзяліліся ўспамінамі пра паэта. Лілія Яфрэмава адзначыла шматпланавасць творчасці Барыса Беляжэнкі: ад асабістых перажыванняў да гумару. Усяго з друку выйшла 13 зборнікаў прозы і паэзіі літаратара, частку з якіх паэтэса падарыла школе.

Дарэчы, Лілія Яфрэмава — таксама асоба творчая. На яе рахунку — восем выданняў, сярод якіх — зборнікі вершаў і песень, буклеты. А яшчэ Лілія Яфрэмава захапляецца фатаграфіяй. Каля 50 фотавыставак прайшло на Віцебшчыне, дзве — у Віцебскім мастацкім музеі.

Ала АРЛОВА

Момант ісціны па Трахімёнку

Традыцыя рыхтаваць да святаў падарункі не такая і благая. Калі ж сам сабе штосьці дорыш, скажам, да дня нараджэння, тым больш. Не магу сцвярджаць, што гэтым кіраваўся і Сяргей Трахімёнак, але сваё 70-годдзе ён сустрэў дзвюма новымі кнігамі, што выйшлі ў выдавецтве «Чатыры чвэрці». Адна з іх — раман «Бог любіць Адэсу», дзеянне якога адбываецца ў гэтым горадзе ў 2007 годзе, другая — аповесць «Па слядах Таманцава».

Якая яна, Адэса? Крымінальная, бытавая, грэчаская, яўрэйская — даведваешся з рамана. Як і пра тое, за што яе любіць Бог. Чытаць твор — адно задавальненне. Атрымліваеш радасць ад таго, наколькі па-майстэрску С. Трахімёнак будзе сюжэт, умела выпісвае характары персанажаў.

Не менш дынамічны, а шмат у чым нават і больш закручаны сюжэт і ў апавесці «Па слядах Таманцава». Герой яе — пісьменнік-сцэнарыст, які збірае матэрыял аб дзейнасці адной партызанскай групы ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Ад пагранічніка, які некалі служыў на Далёкім Усходзе, даведваецца, што там жыве прататып знакамітага Таманцава, героя рамана Уладзіміра Багамолава «Момант ісціны». Яго ў жывых ужо не заспеў. Але ў рукі сцэнарыста трапіў дзённік нейкага Трубніка, які ўваходзіў у групу Таманцава.

Раман «Бог любіць Адэсу» і аповесць «Па слядах Таманцава» — годны працяг пісьменніцкай біяграфіі С. Трахімёнкі. Ён ярка заявіў пра сябе яшчэ раманам-трылогіяй «Гульні капрызлівай дамы». З таго часу і працуе на ніве вострасюжэтай і разам з тым глыбокапсіхалагічнай прозы. Гэта, аднак, не перашкаджае пісаць і творы з больш стрыманай падачай матэрыялу. Сітуацыі не заўсёды выключныя, але плынь дзеяння такая, што ўсё выглядае жыццёва, надзіва праўдзінна.

Высокая планка мастацкасці і ў рамане «Да ўрачыстага марша». Удала сумяшчаюцца два часавыя пласты: канец 70-х гадоў мінулага стагоддзя, калі ў войску праходзіў службу прызваны з запаса лейтэнант Малых (у ім угадваецца і сам пісьменнік), і пачатак 90-х, а гэта ўжо лёс радавога Вярцігіна.

Сяргей Трахімёнак смела бярэцца за асэнсаванне новых тэм, што засведчылі яго раманы «Чаша Пётры ці Рускай цывілізацыя...», аповесць «Генон Ньютана». Фільм «Прыцягненне Альберта Вейніка», створаны па яго сцэнарыі, упэўніў у тым, што аўтару цесна ў звыклых празаічных рамках. Чаму б не здзівіць чытача, а ў дачыненні да фільма — глядача чымсьці тым, што само па сабе неверагоднае. Дарэчы, на Нью-Ёркскім фестывалі негравага кіно ён перамог у намінацыі «Дакументальная драма».

Ёсць у С. Трахімёнкі і містычны раман «Тунгускі балід». Па адной з версій, да гэтай катастрофы дачыненне мае Нікола Тэсла. Ад такой думкі Сяргей Аляксандравіч не толькі не адмаўляецца, але і падштурхоўвае чытача. Многія салідныя вучоныя называюць Н. Тэсла той асобай, якая вынайшла XX стагоддзе. Сцвярдженне неверагоднае? Ды для яго ёсць усе падставы! Менавіта Тэсла хацеў утаймаваць энергію (не энергію, а якраз энергію!) Сусвету, зрабіўшы іх даступнымі. Ён эксперыментавань з чацвёртым станам рэчыва — так званай прамяністай энергіяй, што сёння вядома як плазма.

У рамане ўдзелена значная ўвага яго доследам. Не абыходзіць С. Трахімёнкі і пэўных момантаў жыцця Тэслы, каб лепей зразумець яго феномен. Дый лішні раз нагадавае пра тое, што самыя лепшыя намаганні чалавецтву могуць каштаваць дарага. З гэтым у творы звязана сюжэтная лінія. Паралельна ёй развіваецца яшчэ адна — дзейнасць тайнага таварыства, якое разумее да чаго можа прывесці «гульня» з плазмай, імкнецца прадухіліць магчымую катастрофу. Нарэшце, лінія трэцяя — жыццё на планеце Літо, якая

Фота Кастуся Дробіва.

з'яўляецца «касмічнай процівагай» Зямлі. Ад яе, Літо, многае залежыць.

Па-майстэрску валодаючы пяром, С. Трахімёнак спалучае ў творы элементы містычнага, але гэта ні ў якім разе не ідзе на шкоду мастацкасці. Пра што б ён ні пісаў, нязменна імкнецца да таго, каб усё было не толькі займальна, інтрыгоўна, неверагодна, але каб ніяк не шкодзіла ўнутранай задачы, якую паставіў перад сабой, узяўшыся за напісанне рамана «Тунгускі балід».

Уважліва чытаючы твор, вядома, можна заўважыць, у чым задача заключаецца. Але яшчэ больш выразна гэта відаць напрыканцы рамана, калі адбываецца дыялог двух сучасных вучоных. Адзін з іх заяўляе: «Як спецыяліст па энергіях, скажу, Розум перашкаджае ажыццяўленню загатных варыянтаў развіцця. Аднак ёсць яшчэ адзін аспект праблемы. Чалавек — «механізм», пры дапамозе якога Розум можа дасягаць сваіх мэтай. Па вобразе і падабенству Розуму дзейнічае і сам чалавек, калі, у сваю чаргу, для дасягнення сваіх мэтай робіць неабходныя яму прадметы. [...] Сто гадоў назад Розум нам дапамог». На пытанне другога вучонага, як быць цяпер, першы адказвае, што з тупіка, які ўзнік, неабходна выходзіць самім. І падказвае два варыянты:

«[...] Першы можна назваць рэальным. Як і сто гадоў назад, прыляцяць іншапланецяне і выратуюць нас.

— А другі?

— Другі, на жаль, фантастычны: мы зразумеем Сусвет і сябе і выйдзем з гэтага тупіка самі».

Зразумець Сусвет — задача архіважная. У рамане «Тунгускі балід» адказу на тое, як гэта зрабіць, зразумела, няма. Дый у мастацкага твора іншыя мэты. Бясспрэчна адно: таленавітыя раманы, а ім і з'яўляецца «Тунгускі балід» С. Трахімёнкі, здатныя актывізаваць грамадскую думку.

Гэта таксама датычыць і раманаў «Груз нябесны» і «Набеліят», ці Небяспечныя гульні». Першы з іх быў не адразу надрукаваны цалкам. Скарочаны варыянт з'явіўся яшчэ ў 1988 годзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Пасля — у адным з выдавецтваў Санкт-Пецярбурга. Чаму? Рэдактараў рукапісу тады спалохала сюжэтная лінія, звязаная з распадам СССР і савецкіх Узброеных Сіл. Тое, пра што расказвалася, было ўспрынята праяўленнем празмернай фантазіі аўтара. Маўляў, насмеліўся дадумаць тое, чаго ў сапраўднасці не было, дый быць не магло.

Застаецца парадавацца, што твор выйшаў нарэшце ў поўным аб'ёме — у тым выглядзе, у якім аўтарам задумаўся і быў напісаны. Але калі б гэта адбылося раней, сацыяльнае гучанне яго было б куды большае. Аднак відавочна і іншае: ёсць магчымасць задумацца, наава асэнсаванне складаных працэсаў, што адбываліся ў колішнім савецкім грамадстве. Пры пэўнай аўтабіяграфічнасці сюжэтай лініі ў творы ўгадваецца і бачыцца тыповае ў многім для савецкага войска. Гэта сведчанне таго, што

ў краіне не ўсё так добра, як гэта падавала афіцыйная ідэалогія.

Але раман «Груз нябесны» — не столькі апавед аб далёка няпростых сітуацыях, у якія трапляе прызваны на два гады з запasu ў армію лейтэнант, колькі аб няпростых абставінах, што яму трэба пераадолець як пачынаючаму літаратару. Рэдактары і выдаўцы сустракаюць яго апавяданні ў штыкі, абвінавчваюць у ачарненні рэчаіснасці, у дадзеным выпадку армейскай.

Адзін з герояў рамана «Набеліят», ці Небяспечныя гульні» таксама пісьменнік. Прозвішча ў яго незвычайнае — Крамар. З-за гэтага і трапіў у поле зроку нейкага выдаўца, якому хочацца праз яго зрабіць сабе імя і зарабіць грошы на рэалізацыю праекта «Набеліят». Між іншым, у аўтарскай рэдакцыі гэты твор С. Трахімёнкі называўся «Набеліят, ці Троглы ў сучасным свеце».

Чаму набеліят — здагадацца няцяжка. Да Крамара ў адной з сюжэтных ліній рамана звяртаецца нейкая арганізацыя з прапановай зрабіць яго лаўрэатам Нобелеўскай прэміі па літаратуры. Крамар, хоць і сумняваецца ў магчымасці гэтага, усё ж згаджаецца, будучы ўпэўнены, што пры жадаванні ў любы момант выйдзе з такога праекта. Аднак не ўсё так проста, як падаецца на першы погляд. Ад Крамара ўжо мала што залежыць. Выдавец таксама становіцца вярзнем абставін.

Ёсць у рамане і яшчэ адна сюжэтная лінія. Сябра Крамара следчы Юнакаў разблытвае справу нейкай маладзёжнай арганізацыі троглаў, якая тэрарызуе жыхароў мікрараёна. У той жа час яны імкнуцца адасобіцца ад сучаснага жыцця, вярнуцца да звычайна першабытных людзей. Паступова гэтыя дзве сюжэты лініі перакрываюцца.

У сюжэтах і першага, і другога раманаў моцны дэтэктыўны пачатак. Але, перафразуючы вядомае выказванне, можна сказаць: дэтэктыў мне сябра, а сутнасць у іншым. Творы гэтыя не толькі пра жыццё ўвогуле, колькі пра складанасці ў працы пісьменніка. Больш за тое — пра ўздзеянне яе на жыццё грамадства. Ужо гэта сведчыць на карысць таго, што С. Трахімёнак умела і паспяхова пашырае сюжэты магчымасці прозы, застаючыся нязменным у адным: ён у аднолькавай ступені прыхільнік вострасюжэтай, дэтэктыўнай літаратуры і адначасова псіхалагічна глыбокай. Таму ў яго творах чалавеказнаўчыя элементы заўсёды не на апошнім месцы.

Чытаць Сяргея Трахімёнкі — задавальненне. Далёка не часта сярод пісьменнікаў, якія праяўляюць свой талент у галіне дэтэктыўна-прыгодніцкага жанру, напаткаеш аўтара высокамастацкай літаратуры, для якой уласцівы глыбокі псіхалагізм, уменне падаць персанажаў такім чынам, быццам яны перад табай жывыя, існуюць у рэальнасці. Кнігі С. Трахімёнкі — гэта не тое «лёгкае чытvo», з якім знаёмішся толькі каб зняць стрэс, але праз некаторы час са здзіўленнем для сябе зазначаеш, што ў памяці нічога, па сутнасці, не засталася, хіба адзінкавыя, найбольш уражальныя эпізоды. Гэта — і нязменная праца думкі, калі за экстравагантнымі сітуацыямі, нечаканымі сюжэтнымі паваротамі знаходзіш і адкрываеш для сябе нешта больш важнае. Маю на ўвазе непаўторныя людскія лёсы, над якімі хочацца задумацца, пэўны часавы зрэз, што адлюстроўвае рэальны малюнак жыцця.

У С. Трахімёнкі каля 40 кніг, якія выхадзілі ў выдавецтвах Мінска, Масквы, Санкт-Пецярбурга. Па яго сцэнарыях знята чатырнаццаць кіна- і відэафільмаў. Творчасць ацэнена: лаўрэат літаратурных прэмій «Залаты Купідон», Уральскай федэратыўнай акругі, Усерасійскай прэміі імя Маціна-Сібірака. Рознымі прэміямі адзначаны і сцэнарыі шмат якіх яго фільмаў.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

МЯСЦОВЫ ЧАС

Дзве творчыя сустрэчы з ваеннаслужачымі Гомельскай пагранічнай групы правёў старшыня абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімір Гаўрыловіч. Падчас гутарак размова найперш ішла пра 75-годдзе Вялікай Перамогі. Пісьменнік пазнаёміў пагранічнікаў са сваімі творами, якія прысвечаны ваеннай тэме, прачытаў урывкі з раманаў і апавяданняў, адказаў на пытанні і падараваў свае кнігі бібліятэчкам дзвюх застаў.

Прэзентацыя дылогі «Уцёкі ад адзіночкі» і «Жаданне спакою» прازیака, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі і Саюза пісьменнікаў Расіі Таццяны Маісеевай адбылася ў літаратурна-мастацкім салоне «Сустрэчы на Замкавай» Гомельскай цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя А. І. Герцэна. Новая дылогія распавядае пра сталенне галоўнага героя, ваўка. Аўтар прапаноўвае чытачам пазнавальную інфармацыю пра жыццё ваўчынай зграі, заклікае чытачоў беражліва ставіцца да наваколя. Дарэчы, Таццяна больш як 30 гадоў працуе ў Інстытуце лесу НАН Беларусі.

Гомельскія літаратары сустрэліся з выхаванцамі студыі мастацкай творчасці «Юнацтва» абласнога Дома творчасці дзяцей і моладзі і распавялі пра славеты карэла-фінскі эпас «Калевала». Нагодай для своеаблівых чытанняў стаў выхад аднайменнай кнігі (літаратурная апрацоўка Эліяса Лёнрута; пераклад з фінскай Якуба Лапаткі). Юныя гамельчане ўпершыню сустрэліся з карэла-фінскім эпасам і даведаліся пра перспектывы ўдзелу юных мастакоў у праекце «Гомель — беларуская сталіца «Калевалы», які ініцыявалі літаратары абласнога аддзялення. Пасля незвычайнага творчага ўрока абласны Дом творчасці атрымаў падарунак ад члена СПБ, паэта і перакладчыцы Вольгі Раўчанкі і пісьменніцы Эмы Прыбыльскай версіі карэла-фінскага эпасу на рускай і беларускай мовах.

Новы паэтычны зборнік «Шчасце ў кожнага сваё...» выдала гомельская паэтэса, член СПБ Лідзія Долбікава. Аўтарка падзяліла яго на дзве часткі. У першую «Шчасце ў кожнага сваё...» увайшлі вершы на роднай мове, другая «Шчасце, як птушка» — на рускай. Вынесены на суд чытача новыя творы паэтэсы яскрава адлюстроўваюць яе філасофскі настрой, любоў да родных мясцін, да Палесся. Зацікаваць і вершы пра светлае каханне.

Міхась Кавалёў выступіў аўтарам Мскаладальнікам новага выдання «Вялікі дар: святая айца пра жыццё, смерць і выратаванне», якая выйшла ў мінскім выдавецтве «Чатыры чвэрці». Як падкрэслівае творца, кніга стваралася шмат гадоў як вынік духоўных пошукаў. У выданні сабраны вытрымкі з твораў святых айцоў, багасловаў, пісьменнікаў розных эпох пра жыццё, смерць і выратаванне чалавека. Аўтар-скаладальнік перакананы: парады свяціцеляў дапамогуць кожнаму атрымаць зарад духоўнай энергіі, пазнаць божыя ісціны, дакрануцца да светлага і вечнага.

Уарт-кафэ Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У. І. Леніна да канца сакавіка будзе прадаваць выстаўка графічных работ Раісы Масленчанкі і Людмілы Муравіцкай. Амаль год гомельскія мастачкі ўжываліся ў вобразы кітайскага жывапісу мастакоў дынастыі Тан (VI—IX стст.) і Сун (IX—XII стст.). Прыхільніцы жывапісу паглыбілі ў гэтую эпоху, натхняючыся не толькі яе філасофіяй, але і паэзіяй, непарыўна злучанай з выяўленчым мастацтвам. Рыхтуючы новую выстаўку, мастачкі захапілі сваімі ідэямі паэтаў, членаў СПБ Алега Ананьева і Вольгі Раўчанку, якія падчас адкрыцця экспазіцыі прачыталі вершы вядомых кітайскіх паэтаў.

Улад ПРЫАЗЁРНЫ

Акадэмік жывапісу

Мікалай Селяшчук ва ўспамінах блізкіх і калег

У 1980—1990-х яго называлі самым прагрэсіўным мастаком Мінска, а таксама аўтарам-наватарам, стваральнікам новага стылю жывапісу. Надоечы ў Мінску блізкія і калегі ўспаміналі мастака Мікалая Селешчука. Гэта яго ілюстрацыі трапілі ў апошнія савецкія выданні Коласа, Барадуліна і Янішчыц. А два дзясяткі работ майстра жывапісу і кніжнай графікі паказвалі апошнія два тыдні ў Нацыянальным гістарычным музеі. Ён быў лаўрэатам Дзяржпрэміі Беларусі і не аднойчы «Чалавек года ў мастацтве». Сёння вялікая частка карцін аўтара знаходзіцца ў дарагіх прыватных калекцыях. Работы Селешчука ёсць і ў Траццякоўскай галерэі, Галерэі Кастакі ў Афіннах і Музеі сучаснага мастацтва ў Нью-Джэрсі.

Выдатны жывапісец, майстар кніжнай і станковай графікі, Мікалай Селяшчук адным з першых у беларускім мастацтве звярнуўся да стылістыкі сюррэалізму. Ён здолеў распрацаваць уласную візуальную мову, стварыць унікальны свет фантастычных вобразаў і сімвалаў. І, што важна, прыёмы сюррэалізму ён спалучаў з беларускай гісторыяй, этнаграфіяй, народным эпасам. На палотнах Селешчука — непаўторныя беларускія храмы, калядныя зоркі і вясковыя кабеты з птушынымі крыламі, русалкі, ведзьмакі. Адметныя і ілюстрацыі да кніг. Мастак аформіў зборнік казак «Бацькаў дар», кнігу вершаў Рыгора Барадуліна «Індыкала-Кудыкала», паэму Якуба Коласа «Сымон-музыка», паэтычныя зборнікі Раісы Баравіковай, Янкі Сіпакова, іншыя выданні.

Першыя фарбы

Мікалай Селяшчук нарадзіўся ў 1947 годзе ў вёсцы Велікарыта Маларыцкага раёна Брэсцкай вобласці. Пасля вучобы ў Мінскім мастацкім вучылішчы імя А. Глебава і службы ў войску паступіў у Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут на аддзяленне графікі. Яго выкладчыкамі былі Пётр Любамудраў, Васіль Шаранговіч. У 1977 годзе прыняты ў Беларускі саюз мастакоў. За серыю графічных работ «Святы» ўдастоены Дзяржаўнай прэміі Беларусі.

Маляваць Мікалай Міхайлавіч стаў яшчэ ў дзяцінстве на родным хутары. Успамінаў, што першай яго фарбай была фарба для падлогі.

— Мікалай расказваў, што бацька быў супраць яго захаплення, — успамінае сяброўка мастака Святлана Гарбачова, — выкідваў яго карцінкі ў печку, а мама іх ратавала. Ужо калі вучыўся ў тэатральна-мастацкім інстытуце, прыязджаў дадому, бацька абавязкова правяраў, ці можа Коля рашыць задачку па матэматыцы са школьнай праграмы. І бываў вельмі расчараваны, калі сын не мог з ёй справіцца.

Ікона стылю

Мікалай Селяшчук вылучаўся сярод аднагодкаў яшчэ са студэнцкіх гадоў. Вясковы хлопец стаў, як цяпер кажуць, іконай стылю. Любіў і ўмеў апрануцца з густам, нават раскошна, як успаміналі калегі. У юнацтве гэта былі аранжавыя шкарпэткі і самаробныя джынсы з таўшчэзнага брызенту, пазней — доўгія плашчы і паліто, яркія пінжакі, шалікі і шапкі. Яго называлі франтам.

Ён пачынаў як графік, трэба сказаць, вельмі таленавіты. Гэтым зарабляў на жыццё. Адначасова займаўся жывапісам, бо ў той час менавіта жывапісцы былі найбольш запатрабаваныя, а графікі знаходзіліся на другім плане.

— Коля не мог заставацца на другім плане, ён хацеў быць першым заўсёды і ва ўсім. У яго было звычайнае жаданне чалавека, які прыехаў з глыбокай правінцыі ў вялікі свет, знайсці сябе і зацвердзіцца, — распавядае адзін з самых блізкіх сяброў мастака Аляксандр Цярэшчанка. — Галоўная рыса Селешчука — неверагодная мэтанакіраванасць. Хоць ён і быў вольным мастаком, прыходзіў у майстэрню а дзясятай раніцы і ў дзесяць вечара выходзіў. Такі быў Коля — працаўнік, сістэмны, дапытлівы. Менавіта таму ён стаў знакаміты.

Экстрэвантнасць выяўлялася ва ўсім. У яго першага з'явіўся аўтамабіль. Спачатку — «Запарожац», распісаны пад багоўку, потым — беляя «Жыгулі», а потым — і «Волга». На прагляды фільмаў у кватэры Мікалая Міхайлавіча збіраліся дзясяткі гасцей. Майстэрню над «Акіянам» па вуліцы Казлова Мікалай Селяшчук, Уладзімір Савіч і Уладзімір Тоўсцік атрымалі ў канцы 1970-х. Яна сімвалічна размяшчалася насупраць Палаца мастацтва.

— Вокны нашай майстэрні выходзілі на Палац мастацтва, — раскажаў мастак Уладзімір Тоўсцік. — А залы графікі мелі шкляныя сцены. І Коля купіў падзорную трубу. Мы любілі назіраць, каля якой работы даўжэй стаяць і як абмяркоўваюць. Назіралі і за тым, як працуюць выстаўкі, хто і чые работы здымае. Нашу майстэрню за наватарскі дух называлі маленькім Манмартрам.

Машэраўцы

Напэўна, з такіх назіранняў і нарадзілася ідэя зрабіць сваю выстаўку, работы на якую не праходзілі б

ніякай цензуры. Гэта быў 1985 год, самы пачатак перабудовы. Сем маладых мастакоў — Віктар Альшэўскі, Фелікс Янушкевіч, Уладзімір Савіч, Уладзімір Тоўсцік, Мікалай Селяшчук, Валеры Славук і Аляксандр Ксяндзоў — выставіліся на двух паверхах у выставачнай зале на праспекце Машэрава. Менавіта з тых часоў іх сталі называць машэраўцамі. Выстаўка атрымалася скандальная, паглядзець яе імкнуўся ўвесь горад. Сто асобнікаў чорна-белага каталога — адразу разышліся па руках, а яшчэ сто былі пушчаны пад нож. Менавіта пасля гэтай выстаўкі Селяшчук заявіў пра сябе як жывапісец. Праект «Жывапіс. Графіка. 1985 год» атрымаў неверагодны рэзананс. На мастакоў пасыпаліся самыя розныя абвінавачванні. У выніку паглядзець экспазіцыю прыехаў тагачасны кіраўнік кампартыі Беларусі Мікалай Слюнькоў. Пасля трэцяй такой выстаўкі мастакі зарэгістравалі свой саюз пад назвай «Акадэмія жывапісу». А на магіле Селешчука сёння так і напісана: «Акадэмік жывапісу».

Дзяцінства ў кішэні

Пра Беларусь ён пісаў з добрай іскрынкай гумару, гульні і фантазіі. Калекцыянер Валеры Жыльцоў, успамінаючы першыя ўражанні ад карцін мастака, не можа стрымліваць эмоцый:

— Гэтае адчуванне не паддаецца лагічнаму тлумачэнню, яно з пачуццёвых успрыманняў, калі ты нутром адчуваеш ідэальна гарманічнае спалучэнне колеру і формы, гэта адчуванне шчасця першаадкрываўцы, дагэтуль невядомага.

Адны параўноўвалі яго з Сальвадорам Далі за сюррэалістычнасць сюжэтаў і дэкаратыўную манеру. Іншыя бачылі ў яго карцінах інтэлектуальную, філасофскую глыбіню, парадаксальнае спалучэнне прымітывізму з дасканаласцю, урбанізмам і народнасцю. Яго прылічалі то да канцэптуалістаў, то да постмадэрністаў, а то, бывала, ганьбілі за канфармізм. Але як бы там ні было, фантазмагорыя на палотнах Селешчука мала каго пакідала абьякавым; любая выстаўка яго работ збіралі натоўпы гледачоў: на піку яго дзейнасці, у эпоху сац-рэалізму, на вяршыні кар'еры ў постперабудовачныя часы і сёння, праз шмат гадоў пасля смерці мастака. Яго карціны застаюцца па-за часам. Мастак імкнуўся перадаць дух няпростага часу, у якім жыў.

Творам Мікалая Селешчука ўласцівы складанасць сюжэтнага і прасторава-часавога рашэння, дакументальная дакладнасць у спалучэнні з алегорыяй, метафарай, сімвалам. Сяброўка мастака Элеанора Язерская ў сваіх успамінах пісала, што ён ствараў неверагодны, карнавальны, казачны свет, у якім шмат дарог і дзіцячых снаў. Яна казала, што Мікалай Міхайлавіч быў з тых мастакоў, хто заўсёды насіў у кішэні дзяцінства.

Мікалай Селяшчук ведаў цану сабе і сваім творам. Кажуць, аднойчы адмовіўся прадаць карціну Міністэрству культуры — не пагадзіўся з прапанаванай цаной.

— Чыноўнікі купілі творы Селешчука. А вось мастакі, у тым ліку Міхаіл Савіцкі, творчыя пошукі Мікалая не заўсёды прымалі. У Колі для таго часу было занадта нестандартнае мысленне, — успамінае Аляксандр Цярэшчанка. — Сябры ў яго былі такія ж. Асноўны касцяк — Селяшчук, Славук, Зянкевіч, Савіч і дызайнер Ігар Ганяеў. Такія ж працаголікі. Штудзіравалі ўсе часопісы, прысвечаныя выяўленчаму мастацтву, што тады можна было дастаць: чэшскія, маскоўскія, польскія, нават венгерскія. Ездзілі на ўсе выстаўкі ад Вільні да Таліна на цягніку «Чайка», у Маскву, Ленінград.

Містыка і прадчуванне

Творчасць Мікалая Селешчука, прасякнутая сімвалізмам, выявілася і ў яго сыходзе — у неапісаных ім работах. Загнаны ў ваду чортам анёл, мужчынская фігура на бальнічнай каталцы на фоне свінцовага мора,

па меркаванні сяброў, з'яўляліся містычным прадчуваннем мастака, які захаваў на палотнах фатальныя абставіны сваёй смерці.

Праз дзесяць гадоў пасля гібелі сябры і калегі мастака падзяліліся ўспамінамі пра яго ў кнізе «Мікола Селяшчук. Гучанне музыкі нябёсаў». Вялікі альбом, выпушчаны выдавецтвам «Мастацкая літаратура», аб'яднаў успаміны вядомых беларускіх мастакоў, журналістаў, пісьменнікаў, настаўнікаў і вучняў мэтра ў адзіны партрэт. І ў шматлікіх галасах адчуваецца агульны матыў гэтага загадкавага, амаль містычнага ўспрымання рэчаіснасці, якое выявілася калейдаскопам алюзій у яго карцінах.

Чалавек парадоксаў

Вытокі містыцызму, дваістасці быцця і творчасці нібы прыадчыняюць акно ў тагачасную рэальнасць, знаходзяцца дзесяці ў яго далёкім дзяцінстве, на адарваным ад бурлівай цывілізацыі хутары, дзе Мікалай Селяшчук правёў першыя некалькі гадоў жыцця. Адаobleнасць, адзінота, адсутнасць звычайных шумных дзіцячых гульняў і забаў, марудлівы і мерны рытм жыцця ў лесе, на прыродзе — усё гэта давала выдатную магчымасць ачунацца ў свет сваіх фантазіяў і мрояў. Унутраная засяроджанасць на сабе, сваім светаадчуванні зацвердзілася ў мастаку на ўсё жыццё і не магла не праявіцца пазней у яго творчасці.

Такая дваістасць выклікала часам супярэчлівыя пачуцці. Не паддацца абаянню мастака, яго шчырасці было амаль немагчыма. Жыццелюбівы і гасцінны, ён зараджаў творчай энергіяй усіх. Прыродная дабрыва разам з іранічнай элігантнасцю стваралі вобраз багемнага, свецкага мастака і эсэпта. Хоць ён і славіўся як франт, ярка і незвычайна апранаўся, любіў прыгожых жанчын, прыгожыя аўтамабілі, з задавальненнем праводзіў час у шумных кампаніях, але ўнутраны свет яго

быў схаваны ад цікаўных вачэй. Любому, хто трапляў у зону прыцягнення, адкрываўся свой Селяшчук: хтосьці бачыў у ім казачніка, хтосьці — касмапаліта і чалавека эпохі Адраджэння, іншыя знаходзіў трапяткую, хваравітую і ўразлівую душу. Яго часта называлі чалавекам па-за часам, чалавекам парадоксаў.

Апошні дзень

Жыццё знакамітага мастака абарвалася дваццаць два гады таму. Яго раптоўная смерць здаецца тым і трагічнай, што здарылася яна на ўзлёце яго кар'еры, падчас паездкі па Італіі, адной з самых сонечных і жыццесцвярдзальных краін. Заставалася менш за год да пяцідзясяцігоддзя, планавалася яго першая персанальная выстаўка ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. У кампаніі беларускіх мастакоў і рэжысёраў, якія вандравалі па неапалітанскай Рыўеры, вяліся бясконцыя размовы пра мастацтва, пра вечнасць, пра роллю мастака ў бурлівым патоку часу — і немагчыма было дапусціць думку, што праз некалькі гадзін прыліўная хваля Тырэнскага мора стане фатальнай і спыніць плынь часу назаўжды.

Яго недарэчная смерць стала шокам для ўсіх. Толькі мама мастака, калі ёй казалі пра смерць сына, адразу спытала: «Што, утапіўся?» Значыць, нешта прадчувала. Зрэшты, як і сам Мікалай Селяшчук.

Вікторыя АСКЕРА

Art-праваднік па Германіі

Шляхі развіцця нямецкай культуры ў карцінах, фотаздымках, інсталяцыях

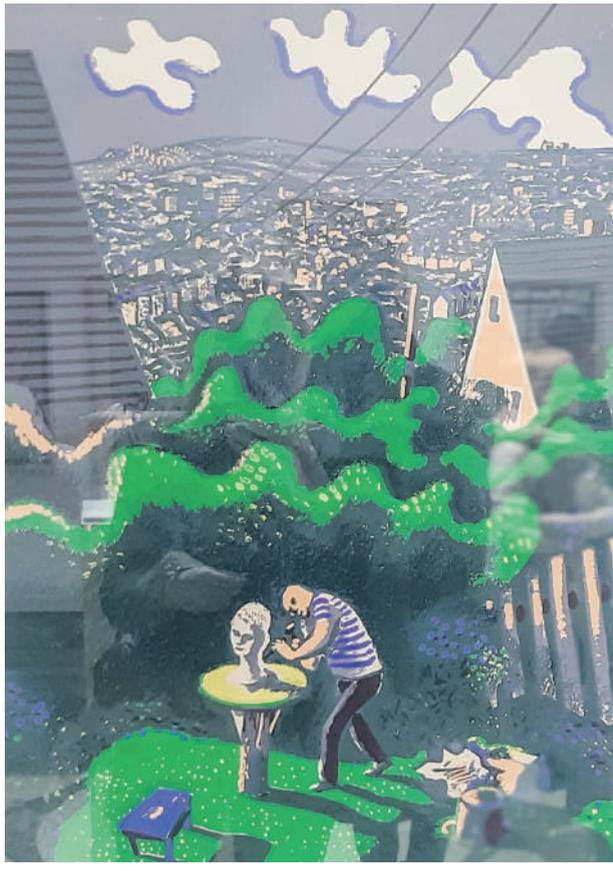
10 сакавіка ў Беларусі пачаліся тыдні Германіі. Традыцыйна на працягу 17 гадоў яны праводзяцца Пасольствам ФРГ сумесна з Інстытутам імя Гётэ ў Мінску і прадстаўнікамі нямецкіх і беларускіх культурных арганізацый. Сёлета ўпершыню тыдні праходзяць вясной (з 10 сакавіка па 30 красавіка), а не восенню. Мэта — пазнаёміць жыхароў Беларусі з нямецкай культурай і мовай. Пачатак мерапрыемствам дала выстаўка «Шляхі нямецкага мастацтва з 1949 года па сённяшні дзень», якая адкрылася ў Палацы мастацтваў.

Штутгартскі Інстытут сувязей з замежнымі краінамі (IFA), заснаваны яшчэ ў 1917-м, з 1949 года займаўся папулярызаваннем мастацтва ФРГ у свеце і сабраў велізарную калекцыю работ мастакоў з Заходняй Германіі. Пасля падзення Берлінскай сцяны ў 1990 годзе фонды цэнтра мастацкіх выставак ГДР таксама перайшлі да IFA. Праз два дзесяцігоддзі нарадзілася ідэя аб'яднаць абадзве ўнікальныя калекцыі ў адной экспазіцыі. Пасля прэм'еры ў Карлсруэ (Германія) у 2013 годзе яе ўжо ўбачылі шмат у якіх гарадах і краінах. Мінск — наступны прыпынак гэтага маршрута.

Матрац на сцяне, пакаменчаныя алюмініевыя кнігі, магазінныя каляскі і інсталяцыі з тэлевізараў... Упершыню ў Мінску прэзентуюць 16 тон нямецкага мастацтва часоў ГДР і ФРГ. Экспанаты прывезлі грузавікамі са Штутгарта. Для экспазіцыі ў Палацы мастацтваў цалкам змянілі і асучаснілі прастору. Выстаўка ахоплівае 60 гадоў развіцця мастацтва Усходняй і Заходняй Германіі. Тут прадстаўлены жывапіс, графіка, фатаграфія, відэа, скульптура і інсталяцыі. Усяго каля 400 работ і амаль 100 мастакоў, у тым ліку такіх сусветна вядомых, як Ёзэф Бойса, Герхард Рыхтэр і Зігмар Польше.

Карціны знакамітага Герхарда Рыхтэра на мінскай выстаўцы змясцілі ў адмысловыя празрыстыя пеналы. Таксама прадстаўлена 8 чорных пантэр нямецкага скульптара Катарыны Фрыч, адна з самых вядомых работ якой — «Сіні певень», усталяваны ў 2013 годзе на Трафальгарскай плошчы Лондана.

— Выстаўка прэзентабельная. Любы, хто прыйдзе сюды, атрымае максімальна яркае ўражанне аб нямецкім мастацтве з канца 40-х гадоў да цяперашняга дня, —

Работа Вольфганга Матоера.

упэўнены дырэктар Інстытута імя Гётэ ў Мінску Якаб Рачак. — У Інстытуце сувязей з замежнымі краінамі сабралася ўнікальная калекцыя з 25 000 твораў. Усе — дарагія арыгіналы. Менавіта з іх куратары, чые біяграфіі звязаны з былымі краінамі — ГДР і ФРГ, выбралі экспанаты. Сэнс у тым, каб не раз'ядноўваць гэтыя погляды, а, наадварот, саткаць вялікае агульнае арт-палатно.

Змрочныя, нават дэпрэсіўныя фарбы — якімі яшчэ могуць быць карціны першых пасляваенных гадоў?! Праз усе работы 1950—1960-х праходзяць тэмы гісторыі і памяці. Вайна працягвае хваляваць мастакоў і ў 1980-я. У гэты час пачаў свой творчы шлях Томас Шутэ. Стаміўшыся ад жыцця ў грамадстве спажывання, ён стварыў цэлую серыю работ на жоўтых пластыкавых абрусах. Чорнай аўтамабільнай фарбай, з дапамогай сімвалаў мастак нагадвае, распавядае пра страшнае мінулае — руіны, разруху пасляваенных гадоў. Гэтыя работы, падобныя да дарожных знакаў, мабыць, — паказальнікі няправільных

напрамкаў, што прымушаюць успомніць пра канцлагеры, крэматыорыі, атамныя бомбы.

Прадстаўлены на выстаўцы і работы мастакоў так звананага капіталістычнага рэалізму — Зігмара Польше і Ёзэфа Бойса.

Невялікая тэрыторыя выставачнай прасторы прысвечана ўдзельнікам арт-руху «Флюксус». Мастак Нан Джун Пайк адным з першых пачаў выкарыстоўваць тэхнічныя прылады. Яго інсталяцыя «Буда і тэлевізар», з аднаго боку, — заклік часцей спыняць імгненне і знаходзіць гармонію з навакольным светам, з другога — іронія: скрынка тэлевізара пустая.

Фатаграфіі, графіцы і скульптуры аддадзены практычны ўвесь другі паверх палаца.

Выстаўка — свайго роду дапаможнік па вывучэнні культуры Германіі. Тут няма ніякай палітыкі — толькі мастацтва. Яна цікавая не толькі знакамітымі імёнамі — шмат мастакоў знакавых для нямецкага мастацтва, але недастаткова вядомых за межамі нямецкамоўнага свету:

калажы Ханы Хех, графіка Карлфрыдрыха Клауса, аб'екты Дытэра Рота, перфарматыўнасць інсталяцыі Франца Эрхарда Вальтэра, канцэптуальныя перформансы Клауса Рынке, унікальны поп-арт Томаса Байрле і Ханса Петэра Фельдмана, жывапіс Імі Кнэбеля...

Шмат аўтарскіх работ выклікаюць пытанні і ўражваюць тэхнікай і падыходам. Напрыклад, афорты Карлфрыдрыха Клауса развіваюць тэму камуністычнай касмалогіі. Яго тэмы — мова, пісьмо, адносіны паміж суб'ектам і аб'ектам, свядомасць і матэрыя. Работы мастака патрабуюць ад гледача аддачы. Як кажуць мастацтвазнаўцы, Клаус належыць да прадстаўнікоў візуальнай паэзіі. Свае афорты мастак спалучыў з цытатамі з работ Чжуан Цзы, Парацэльса, Карла Маркса, Фрыдрыхса Энгельса, Уладзіміра Леніна, Поля Элюара.

Вельмі цікавыя творы Георга Херальда. Яны прысвечаны забытаным, але абсалютна фундаментальным пытанням унутранай пазіцыі, ацэнкі, сітуацыі, мімавольнага ці свядома няправільнага

ўжывання мовы пры называнні канкрэтных рэчаў. У сваіх карцінах, аб'ектах і інсталяцыях мастак выкарыстоўвае банальныя матэрыялы і прадметы побыту, з крытычнай іроніяй аналізуе шаблоны мыслення, якія існуюць у гісторыі мастацтва. Апрача таго, ён ставіць пад сумненне такія традыцыйныя выразныя формы, як насценнае пано і скульптура, тым самым праводзячы паралель са стаўленнем грамадства да мастацтва.

Прадстаўніца канцэптуальнай фатаграфіі Катарына Зівердынг у сваіх работах разглядае адносіны паміж мікраскапічнымі і макраскапічнымі скульптурамі, а таксама індывідуальнымі і глабальнымі працэсамі, зноў і зноў робячы сябе галоўнай гераіняй сваіх жа здымкаў. Пры гэтым фотамастачка абапіраецца ў тым ліку на гендарныя і посткалініяльныя даследаванні і тэорыі медыя. Зівердынг даследуе межы гендарнай атрыбуцыі праз візуальнае ўспрыманне. Выява, што не мае контураў, уступае ў непасрэдны кантакт з гледачом.

А вось цэнтральную ролю ў творчасці мастака Макса Уліга адыгрываюць партрэт і пейзаж. Яго работы прысвечаны сімвалізму існавання, абмежаванага часам і жыццёвымі рытмамі. Да канца 1980-х гадоў ён быў вядомы галоўным чынам графічнымі лістамі, і толькі пасля змены палітычнага рэжыму ў ГДР у 1989 годзе паказаў таксама і жывапісныя творы. У работах Уліга дамінуюць экспрэсіўныя лініі, якія робяць яго вандроўнікам на памежжы абстрактцыі і прадметнасці. У акварэлі «Галава Г.М.» (1984 г.) лінія вызвалена ад сваёй класічнай задачы — ствараць контур і абмяжоўваць. Слаі, накладанні і скрыжаванні ліній з рознай таўшчынёй штрыха і ступенню чарнага ствараюць прасторавую глыбіню.

Увогуле, выстаўка атрымалася вельмі насычаная тэматычна. Ёсць над чым паразважаць, можна знайсці шмат цікавых гістарычных дробязяў, пра якія не пішуць у падручніках.

Дарэчы, паралельна з выстаўкай Інстытут Гётэ падрыхтаваў у сваёй бібліятэцы адмысловы тэматычны пакой, прысвечаны мастацтву Германіі. Там можна знайсці каталогі розных выставак і публікацыі на тэму тэорыі мастацтва, эстэтыкі і культурнай палітыкі. У межах выстаўкі Інстытут Гётэ правядзе разам з партнёрамі суправаджальную праграму з экскурсіямі, дакладамі і дыскусіямі.

Вікторыя АСКЕРА

Па старонках фінансавай гісторыі

Нацыянальны гістарычны музей прадстаўляе адметны праект

Як выглядае скарбонка «з інтэлектам» і як раілі зберагаць грошы некалькі стагоддзяў таму? Незвычайны выставачны праект «Скарбонка добрых дробязяў» адкрыўся ў Нацыянальным гістарычным музеі пры падтрымцы Беларускага.

У экспазіцыі — скарбонкі канца XIX — пачатку XX стагоддзяў, створаныя на тэрыторыі нашай краіны ці прывезеныя з Расіі, Японіі, ЗША. Але самая рарытэтная — скарбонка для ахвяраванняў часоў Льва Сапегі. А самы сучасны экспанат — скарбонка ў форме снарада, якая наўрад ці нагадвае прадмет для зберажэння грошай. Сёння многія экспанаты ўяўляюць

значна большую каштоўнасць, чым тое, што ў іх захоўвалася раней, бо адлюстроўваюць працэсы, якія адбываліся ў грамадстве. Ашчадныя касы нават выдалі металічныя скарбонкі на дом і забіралі ад іх ключ.

— Выстаўка такога плана праходзіць у нашым музеі ўпершыню, — падкрэсліў дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі Павел Сапоцька. — Цікавая яна менавіта тым, што збіралася некалькімі пакаленнямі, у тым ліку банкаўскіх работнікаў. Многія рэчы былі сабраны Уладзімірам Ліхадэдавым, вядомым калекцыянерам. Скарбонку мы вырашылі паставіць у цэнтр экспазіцыі як сімвал сувязі паміж музейнай прасторай і банкаўскай структурай.

Скарбонка або паштоўка, асабліва якія маюць багатую гісторыю, становяцца каштоўнасцю

як для чалавека, так і музея. Захоўваць рознага роду каштоўныя прадметы — адна з праяў

чалавечай натуры. Людзі ва ўсе часы цанілі «добрыя дробязі», якія ўвасабляюцца ў матэрыяльных прадметах (манетках, значках, цацках) і нематэрыяльных катэгорыях (словах, думках, учынках, справах, успамінах).

Усяго ў Музеі гісторыі ашчаднай справы Беларускага — 4 тысячы экспанатаў і паўсотні ўнікальных скарбонак, у ліку якіх нават мініяцюрныя сейфы з лічылнікам і рычагам, якія адкрываліся толькі пасля назапашвання пэўнай сумы. Жадаючых паглыбіцца ў гісторыю выставачны праект запрашае на майстар-класы. А мемарандум аб супрацоўніцтве паміж Нацыянальным гістарычным музеём і Беларускай банкавай стане асновай для стварэння новых культурных праектаў.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

Дыялог на мове пачуццяў

Фестываль «Пластформа» адкрываецца ў Беларусі

Доўгі час тэатральнае мастацтва заставалася практычна нязменным, а яго жанрамі былі камедыя, трагедыя і драма. Але са з'яўленнем кіно, відэагульні і інтэрнэту рэжысёры пачалі шукаць новую мову зносінаў з глядачом і іншыя падыходы ў пастаноўках. У спектаклі пачалі інтэграваць іншыя віды мастацтваў, прыцягваць да дзеяння публіку і праводзіць прадстаўленні ў незвычайных месцах. Жанр пластычнага тэатра сёння ці не самы запатрабаваны ў маладой аўдыторыі. У такіх спектаклях пераплятаюцца драма і харэаграфія. Акрамя танца рэжысёры выкарыстоўваюць пантаміму, стылізаваны баявы мастацтва, тэатр ценяў, акрабачныя і цыркавыя нумары — усё, што звязана з рухам. Часам у такіх прадстаўленнях цалкам адсутнічаюць словы. У Беларусі пластычныя пастаноўкі вельмі любяць. Пра гэта сведчыць форум «Пластформа», які з 14 па 21 сакавіка пройдзе ў Мінску восьмы раз.

Форум па праве лічыцца адной з самых незвычайных культурных падзей нашай краіны. Праграма прапануе шырокую панараму пластычнага эксперыменту: харэаграфічныя і пластычныя спектаклі, імпрывізацыйныя пастаноўкі.

Сакрэт пластычных спектакляў у тым, што дзеянне складаецца з яркіх візуальных і цялесных вобразаў, таму замест традыцыйных тэкставых сэнсаў глядачу прапануецца дыялог на пачуццёвай, кінематэрычнай мове. Размова з глядачом адбываецца праз цэла акцёра, якое з'яўляецца інструментам, што гучыць, размаўляе без слоў.

Кожны раз «Пластформа» прыцягвае ўвагу шырокага кола. Цікаваць публікі да форуму расце з года ў год, што пацвярджаецца поўным продажам квіткаў на спектаклі, паказаныя ў 2019 годзе. У 2020-м будучы прадстаўлены работы замежных артыстаў з Лівана, Аўстрыі і Польшчы, а таксама беларускія пастаноўкі. Чакаюцца сустрэчы

артыстаў з глядачамі, кінапаказ, гутаркі з экспертамі, лекцыі і майстар-класы замежных гасцей. Сёлета «Пластформа» ўпершыню пакажа сваю праграму на пляцоўках Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра юнага глядача, а таксама працягне паспяховае супрацоўніцтва з культурным хамам ОК16 і Музеям Азгура.

Праграма фестывалю разнастайная. Тэатральна-пастаноўчаная частка пачнецца 18 сакавіка.

Адкрые фестываль спектакль «Запрашаючы сонца», які пакажуць на камернай сцэне ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Рэжысура, сцэнаграфія, танец Іны Асламавай (Беларусь), ідэя, этнавакал, акарыны, званочки ад Ірэны Катвіцкай (Беларусь).

Пастаноўка стварае пачуццёвую прастору, якая аб'ядноўвае *contemporary dance*, этнавакал і электронную музыку. Творчы працэс накіраваны на працу з жаночай энергіяй, якая прыводзіць цэла ў стан спакою і гармоніі. Пазбягаючы ментальных рашэнняў, артысты зяртаюцца да свайго цэла, пачуццяў і інтуіцыі, задаюць пытанні, ці можа дзеянне на стыку традыцыі і сучаснасці змяніць успрыманне глядачамі саміх сябе і прасторы?

У гэты ж дзень спектакль «Arche & Ket» рэжысёра-пастаноўшчыка Антона Макухі (Беларусь) і харэографа-пастаноўшчыка Ірыны Шырокай (Беларусь) аматары пластычных тэатраў змогуць паглядзець у культурным хабе ОК16.

У спектаклі па п'есе грузінскага аўтара Дзімітрыя Учанеішвілі няма нецэнзурнай лексікі і нечаканых паваротаў, але ён прасякнуты філасофіяй у руху і словах. Стваральнікі спектакля падкрэсліваюць, што кожны ў пастаноўцы змога ўбачыць нешта сваё: каханне-ілюзію, каханне-момант, каханне-працу. Гэта сумленна і жорсткая размова пра тое, што адчувае кожны ў рамантычных адносінах.

Рэжысёр Антон Макуха будзе канцэпцыю праекта на адносінах рэальных тэатральных пар, якія працягаюць «Arche & Ket», знаходзячы ў тэксце ўласныя гісторыі. Паралель п'есы і рэальных пачуццяў, даследаванне ўзаемных эмоцый і прэтэнзій — пошукі ў тэатры скіроўваюцца ўсё бліжэй да рэальнага жыцця. П'еса ўвайшла ў шорт-ліст Міжнароднага драматургічнага конкурсу «Бадэнвайлер» (2016).

19 сакавіка ў будынку Беларускага дзяржаўнага тэатра юнага глядача адбудзецца вечар двух спектакляў. Івана Альшоўска з Польшчы прадставіць пастаноўку «Ева і Ён». Гэта пастаноўка-паядынак: з сабой, са светам, з нябачным Богам. Гэты танец — як дзве планеты, якія круцяцца адна вакол адной, як дзве істоты, як палюбоўнікі, як два баксёры ў сутычцы на рынгу. Гэта — гісторыя выгнанай пары, гісторыя вечнай барацьбы мужчынскага і жаночага пачаткаў. Пастаноўка была паказана на польскай «Платформе танца» 2019 года ў Гданьску, куды трапляюць найлепшыя польскія танцавальныя спектаклі.

Другі спектакль — «Пад целам» (Ліван) — сучасны танцавальны перформанс, які даследуе ролю цэла ў перыяд вайны. Як цэла рэагуе на смяротную

пагрозу, зыходзячы з інстынкту самазахавання, і як гэтая рэакцыя ператвараецца ў танец? Пластыка, заснаваная на выдуманых правілах і законах — нібы казка, створаная з мэтай выратавацца ад ваеннага канвеера. Гэта асабістая гісторыя, гісторыя цэла, якое перажыло чатыры вайны на поўдні Лівана ў 1993, 1996, 2000 і 2006 гадах.

— Войны на Блізкім Усходзе ніколі не спыняюцца, і, беручы пад увагу нядаўнія войны і палітычную міграцыю ў Еўропе, лічу важным гаварыць пра чалавечы фактар і асабісты цялесны досвед чалавека, калі яго жыццё знаходзіцца пад пагрозай, — падкрэслівае рэжысёр спектакля Басам Абу Дзіаб. — Я імкнуся падзяліцца з еўрапейскай аўдыторыяй; пра гэта, на жаль, не кажуць у навінах. Гісторыя сучаснасці і балючы досвед вайны без палітычнага аспекту. На працягу 35 хвілін праз харэаграфію, музыку і апаўданае, расказанае з асаблівым гумарам, акцёры спрабуюць перамясціць глядачоў у эпіцэнтр смяротна небяспечнай сітуацыі.

На наступны дзень у ТЮГу можна будзе паглядзець прэм'ерны перформанс «Layaz» ад Кампаніі Эдзіты Браўн (Аўстрыя). Гэта гісторыя маладой дзяўчыны, якая нечакана

выяўляе сваё альтэр-эга. Танцорка Кэт Джыменэз даследуе спалучэнне мужчынскай эстэтыкі з фемінісцкім сучасным танцам праз *Urban Dance* і дысцыпліну «Battle». Пастаноўка «Layaz» — мастацкае даследаванне асобы, свабоды праз вобразнасць. З аднаго боку, гэта пласты навакольнага свету (пласты ў вопратцы, сацыяльныя пласты), з другога — асоба, якая складаецца з пластоў: з таго, кім мы з'яўляемся, і таго, за каго сябе выдаём.

Другая інтрыгоўная падзея вечара — сумесны імпрывізацыйны праект харэографа Вольгі Скварцовай і музыкантаў МІО (*Minsk Improvisers Orchestra*, Беларусь).

Усё пачынаецца з цішыні, з якаснай нулявой кропкі. Гэты чароўны працэс, пражыты ў парадку прастора — цэла — гук, выкарыстоўваецца нават у паўдзённым жыцці. Гэма імпрывізацыйны канцэрт больш падрабязна будзе абвешчана толькі падчас паказу.

Аматараў паназіраць за ўзаемадзеяннем знакавых сістэм, мастацтва і сучасных тэхналогій Кампанія Вілі Дзёрнэра (Аўстрыя) запрашае на сцэнічнае прадстаўленне «ONE» ў культурны хаб ОК16 21 сакавіка. «ONE» зяртаецца да работ аўстрыйскага майстра візуальнай паэзіі Хайнца Гапмайра. Пры дапамозе абстрактных элементаў-знакаў артысты спрабуюць адлюстравать рэальнасць. Камера ў рэжыме рэальнага часу звернуць здымае тое, што адбываецца, і перадае сігнал на вялікі экран. Месца працы становіцца інтэрфейсам фізічнай і віртуальнай рэальнасці.

«Пластформа-2020» прапануе пагаварыць пра тэатр, у якім п'еса і яе інтэрпрэтацыя — зусім не галоўнае. 14 і 15 сакавіка ў музеі імя Заіра Азгура, а таксама 16 сакавіка ў *ECLAB* пройдзе цыкл сустрэч «Чалавек. Прадмет. Прастора: тры гутаркі пра тэатр, дзе тэкст — зусім не галоўнае».

Вікторыя АСКЕРА

Бытавая гісторыя і спектакль-інтэрактыў

Маладзёжны тэатр запрашае на прэм'еры сакавіка

Тэатральны сезон у разгары. Мінскія сцэнічныя пляцоўкі плённа працуюць над разнажанравымі прэм'ерамі. Так, напрыклад, Беларускае дзяржаўнае маладзёжны тэатр толькі ў гэтым месяцы пакажа дзве прэм'ерныя пастаноўкі: 17 сакавіка — спектакль «Дом пасярод вясны» літоўскага рэжысёра Саўлюса Варнаса, а 20 сакавіка — спектакль-інтэрактыў Аляксея Шутава «Шкілеты».

Спектакль «Дом пасярод вясны» створаны па матывах п'есы Эжэна Іанеска «Смага і голад». Драматург казаў: «Праўда — у нашых марах і ў нашым уяўленні». Узяўшы за аснову, па сутнасці, бытавую гісторыю, рэжысёр прадстаўляе яе як «ілюзію кахання», разлічваючы абудзіць уяўленне, прапанаваць разгадаць сімвалы і пазнаваць архетыпы. Тэатр — мадэль рэчаіснасці, якая дае магчымасць зазірнуць у сябе, убачыць знаёмыя сітуацыі збоку.

— Мне хацелася б запрасіць глядача да разваг пра тое, як выглядае каханне, на якім трымаецца свет, — тлумачыць рэжысёр Саўлюс Варнас. — Кожны чалавек у пэўны моманты задаецца пытаннямі пра таямніцы быцця, спрабуе знайсці сябе, адчувае спакусы і сумневы: вакол нас — шмат прывабных ідэй, мы можам назіраць розныя віды кахання: ад галавакружнай страсты да поўнага растварэння ў партнёры. Часам трэба азірнуцца, каб

зразумець: ісціна — у каханні, якое нічога не патрабуе і доўга трывае, ураўнаважвае зло, што эгаістычнымі ўчынкамі ствараюць людзі. Па вялікім рахунку, чалавеку ў жыцці дадзены два асноўныя шляхі — стварэння і разбурэння.

«Дом пасярод вясны» — сцэнічная версія рэжысёра і яго бачанне тэмы асабістага жыццёвага выбару. Саўлюс Варнас любіць размаўляць з глядачом загадкамі. Кожны яго спектакль — асаблівы свет, сагканы логікай нашых мар, але заўсёды звернуты да свядомасці.

Спектакль «Шкілеты» цікавы ўжо тым, што акцёр тэатра і кіно Аляксей Шутаў упершыню выступіў у ролі рэжысёра. Стваральнікі спектакля прапануюць паразважаць над тым, ці павінен чалавек цалкам давярцаць бліжкім: ў кожнага ж могуць быць свае сакрэты. Тэма спектакля сёння зразумелая і блізкая кожнаму: тэлефоны і іншыя гаджэты ўвайшлі ў жыццё, яны здольны адлюстроўваць і фіксаваць усе моманты, а часам нават змяняюць жывыя зносіны. Але гэта не тычыцца кампаніі даўніх сяброў, якія сябруюць сем'ямі. Яны сустракаюцца на выставі, не падзраючы, што падчас бесклапотных зносінаў могуць адкрыцца таемныя бакі іх жыцця.

Да стварэння спектакля рэжысёра падштурхнуў італьянскі фільм «Ідэальныя незнаёмцы». Аляксей Шутаў прапанаваў уласную тэатральную адаптацыю,

набліжаную да рэалій. Канцэптуальнае рашэнне рэжысёра дапамагла ажыццявіць мастак Вольга Калабан, якая працуе ў нейраграфіцы.

Погляд на праблему даверу паміж людзьмі змога выказаць кожны, хто знаходзіцца ў глядзельнай зале: у дзень паказу прастора трансфармуецца ў выставачную пляцоўку.

Вікторыя АСКЕРА

Уладзімір СПІВАКОЎ:

«Прыязджаю ў Мінск як дадому»

У Мінску з 3 па 9 сакавіка адбыўся VI Міжнародны фестываль «Співакоў запрашае...». На гэты раз фестываль прайшоў пад эгідай юбілею маэстра Уладзіміра Співакова. 12 верасня ён адзначыў сваё 75-годдзе і творчае 40-годдзе аркестра «Віртуозы Масквы», які стварыў і ўзначальвае. Атмасфера ўсяго фестывалю была незвычайна ўрачыстая і натхнёная. Сваімі думкамі і ўражаннямі Уладзімір Тэадоравіч падзяліўся з карэспандэнтам «ЛіМа»:

— Маэстра, з якім настроем вы прыехалі ў Мінск?

— З выдатным. Я заўсёды прыязджаю ў Мінск як дадому. Тут ужо ў аэрапорце ўсе ўсміхаюцца, тут жывуць добрыя людзі, тут смачная, наша ежа. Вельмі люблю беларускую публіку, якая выдатна разбіраецца ў класічнай музыцы.

— Якія адносіны ў вас склаліся з прадзюсарам фестывалю «Співакоў запрашае...» — прэзідэнтам холдынга «Berin Iglesias Art» Максімам Берыным?

— З Максімам Берыным у нас склаліся выдатныя адносіны. Я вельмі рады, што ўсе шэсць фестывалю «Співакоў запрашае...» бездакорна арганізаваны і прайшлі пры поўных аншлагах. Я ўдзячны Максіму таксама за тое, што ён арганізаваў вялікае еўрапейскае турне аркестра «Віртуозы Масквы» з нагоды яго саракагоддзя. Канцэрты праходзілі на працягу кастрычніка — лістапада 2019 года ў Цюрыху, Бруселі, Гамбургу, Берліне, Празе, Вісбадэне, Мюнхене, Дзюсельдорфе, Манакі, Вене. Усе канцэрты суправаджаліся захопленымі апладысмантамі публікі. Так яна дзякавала расійскім артыстам. Трэба не забываць, што еўрапейскія слухачы добра дасведчаныя ў класічнай музыцы і іх цяжка чым-небудзь здзівіць.

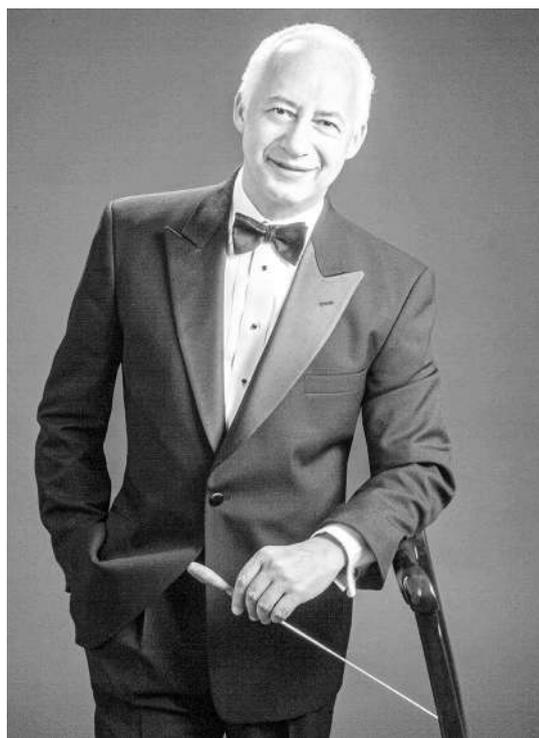
— Думаю, што такое стаўленне да расійскіх музыкантаў дарагога каштуе, асабліва ў наш час, калі еўрапейскія краіны выставілі жорсткія санкцыі супраць Расіі...

— Так, вядома. Атрымліваецца, што мастацтва, і ў прыватнасці аркестр «Віртуозы Масквы», выконвае дыпламатычную місію.

— Што вы можаце сказаць адносна праграмы сёлета — шостага фестывалю «Співакоў запрашае...»?

— Кожны раз, абдумваючы праграму фестывалю з Максімам Берыным, мы ў першую чаргу вырашаем, чым можам здзівіць. Сёлета ў фестывалі прыняў удзел Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам маэстра Аркадзя Берына, быў прадстаўлены монаспектакль заслужанага артыста Расійскай Федэрацыі Дзмітрыя Дзюжава. Лаўрэат XV конкурсу Чайкоўскага французскі піяніст Люка Дэбарг выступіў сумесна з латвійскім камерным аркестрам «Крэмерата Балтыка». У гала-канцэрце «Ад класікі да мадэрну» сваё майстэрства прадэманстравалі зоркі сусветнага балета. А юныя таленты, стыпендыяты майго дабрачыннага фонду паўсталі перад публікай у вялікім гала-канцэрце. Геаграфія фестывалю пашырылася. Аркестр «Віртуозы Масквы» з салістамі скрыпачом Аляксеем Лундзіным і флейтысткай Кацярынай Карнішынай далі канцэрты ў Магілёве і Гомелі.

— Думаю, што ва ўсіх, хто пабываў на адкрыцці фестывалю, надоўга

застанеца ў памяці канцэрт «Віртуозаў Масквы» і спявачкі Ганны Аглатавай. Усё было незвычайна ярка, адмыслова. Як выбіраецца праграму для сваіх канцэртаў?

— Лічу, што кожны канцэрт павінен быць святам для публікі. У канцэрце на адкрыцці фестывалю выконваліся арні з опер і аркестравыя творы В. А. Моцарта, Г. Даніцэці, Дж. Расіні і Л. Бакерыні. Мне падабаецца гэтая музыка. Не ўключаю ў праграмы сваіх канцэртаў сачыненні Рыхарда Вагнера. Адна справа — іграць асобныя нумары, а зусім іншая — дырыжыраваць яго буйнымі палотнамі, напрыклад, операмі. Я аднойчы атрымаў прапанову дырыжыраваць оперу Вагнера, але мне вельмі не хацелася рабіць гэтага. Нават настрой сапсаваўся. Гэта заўважыла мая дачка. Я падзяліўся з ёй. І яна мне сказала: «Калі ты не хочаш дырыжыраваць музыку Вагнера, тады і не трэба». Пытанне было вырашана, я адмовіўся ад прапановы.

— А як трапіла на фестываль Ганна Аглатава?

— Ганна выдатная спявачка. Калі яна прыехала ў Маскву вучыцца, у яе было грошай, каб аплачваць кватэру. Я дапамог ёй. Яна паспяхова вучылася спачатку ў музычным вучылішчы, а затым і ў Расійскай музычнай акадэміі імя Гнесіных у вядомага педагога Рузана Лісіцына. У яе паўстала неабходнасць спяваць у суправаджэнні аркестра. І ў гэтым я таксама дапамог. Яна стала стыпендыятам дабрачыннага фонду, які я стварыў. У снежні 2003 года спявачка прыняла ўдзел у Калядным фэсце ў Германіі, у Дзюсельдорфе, у маі 2006 года спявала партыю Сюзаны ў канцэртным выкананні оперы В. А. Моцарта «Вяселле Фігаро» на сцэне Маскоўскага міжнароднага Дома музыкі. А ў верасні таго ж года выканала гэтую партыю ў прэм'еры ў Новасібінскім дзяржаўным акадэмічным тэатры оперы і балета. Ганна Аглатава ўдзельнічала ў праекце Фонду І. Архіпавай «Руская камерная вакальная лірыка: ад Глінкі да Свірыдава». Я вельмі рады яе поспехам. Ганна дэбютавала ў Вялікім тэатры ў Маскве, стаўшы яго самай маладой салісткай. З тых часоў яна занятая ў многіх оперных пастапоўках гэтага тэатра. Маладая спявачка паспяхова выступала ў Вене, Базелі, Амстэрдаме. Я з задавальненнем запрашаю яе спяваць з аркестрам «Віртуозы Масквы».

У мінулым годзе адбыўся яе вялікі сольны канцэрт у Маскоўскім міжнародным Доме музыкі ў суправаджэнні Нацыянальнага філарманічнага аркестра Расіі. У той вечар я быў за дырыжорскім пультам.

— Раскажыце, калі ласка, пра Міжнародны дабрачынны фонд, заснавальнікам якога вы з'яўляецеся. У 2010 годзе за яго стварэнне і паспяховую дзейнасць вам была прысуджана прэмія Урада Расійскай Федэрацыі.

— Фонд быў створаны ў 1994 годзе. Яго галоўная мэта — дапамагчы дзецям, адораным у музыцы і выяўленчым мастацтве, развіваць таленты, арганізуючы творчы працэс у Расіі і за мяжой. Дзеці павінны ведаць, што іх любяць. Ідэя стварэння фонду зарадзілася ў мяне, калі паняцці міласэрнасці і дабрачыннасці лічыліся ў нашай пераменлівай краіне буржуазным капрызам. Я шмат гастрываў па

Расіі, бываў у самых аддаленых яе кутках і заўсёды здзіўляўся, як вырастаюць таленавітыя, часам рэдкі адоранасці дзеці, выхаваныя ўмелымі і самаадданымі педагогамі. Мне хацелася ім дапамагчы. Які б яркі ні быў талент, ён патрабуе ўвагі, клопату і пэўнай матэрыяльнай падтрымкі. Я вельмі рады, што фонд пастаянна дапамагае музычным і мастацкім школам Масквы, Санкт-Пецярбурга, Сібіры, Урала і іншых 64 рэгіёнаў Расіі, а таксама ўсім краінам СНД і Балтыі. За гады працы фонду больш за 8000 дзяцей атрымалі дапамогу, праведзена больш як 400 мастацкіх выставак з удзелам каля 1000 дзяцей, выдадзена 8 каталогаў з працамі юных мастакоў, каля 2000 чалавек з'яўляюцца стыпендыятамі фонду, больш за 1000 чалавек пастаянна ўдзельнічаюць у яго праграмах, каля 400 удзельнікаў гэтых праграм сталі лаўрэатамі міжнародных конкурсаў і фестывалю, падарана каля 300 музычных інструментаў.

— 6 сакавіка ў зале Акадэміі музыкі адбыўся гала-канцэрт стыпендыятаў Міжнароднага дабрачыннага фонду, які ўвайшоў у праграму VI Міжнароднага фестывалю «Співакоў запрашае...». У гэтым канцэрце выступалі таленавітыя маладыя музыканты з Расіі і Беларусі. Усе яны паказалі высокі клас выканаўчага майстэрства і вялікі артыстызм. А як юныя таленты трапляюць пад апеку фонду?

— Пры фондзе ёсць спецыяльная камісія. Усе, хто жадае стаць стыпендыятам дабрачыннага фонду, дасылаюць відэазапісы сваіх выступленняў, а таксама дакументы, якія пацвярджаюць іх поспехі ў музычных конкурсах і канцэртах. Камісія ўсё гэта вывучае, разглядае і прымае рашэнне. Так стыпендыятамі фонду сталі юныя музыканты з Беларусі — габаіст Фёдар Громаў з Мінска і акардэаністка Ульяна Астанкевіч з Магілёва.

— Уладзімір Тэадоравіч, вы бліскуча пачалі сваю музычную кар'еру ў якасці скрыпача. Раскажыце, калі ласка, аб гэтым падрабязней.

— Я вучыўся ў знакамітага педагога — прафесара Маскоўскай кансерваторыі Юрыя Янкялевіча. Вялікі ўплыў аказаў на мяне выбітны скрыпач XX стагоддзя Давід Ойстрах. Да 1997 года я іграў на скрыпцы работы майстра Франчэска Габеці. А з 1997 года выконваю мелодыі на інструменце Антонія Страдывары. Гэтую скрыпку мне

перадалі ў пажыццёвае карыстанне мецэнаты.

— Вы ўдзельнічалі ў розных прэстыжных конкурсах. У якіх перамаглі?

— Мне пашчасціла стаць лаўрэатам конкурсаў Маргарыты Лонг і Жака Цібо ў Парыжы, імя Паганіні ў Генуі, конкурсу ў Манрэалі і конкурсу імя Пятра Чайкоўскага ў Маскве.

— А затым вырашылі стаць дырыжорам?

— Так. Пасля таго, як я арганізаваў у 1979 годзе камерны аркестр «Віртуозы Масквы», у мяне з'явілася жаданне навучацца дырыжорскаму майстэрству. Я вучыўся ў прафесара Ізраіля Гусмана, браў урокі ў Леанарда Бернстайна і Лорына Маазеля ў Амерыцы. Бернстайн у знак сяброўства і веры ў мяне падарыў палачку дырыжора, з якой я не расстаюся і па сёння.

— А зараз выступаеце як саліст-скрыпач?

— Так, вядома. У канцэртах VI Міжнароднага фестывалю «Співакоў запрашае...», якія прайшлі ў Магілёве і Гомелі, я выступаў не толькі як дырыжор, але і як саліст. Разам з артыстам аркестра «Віртуозы Масквы» скрыпачом Аляксеем Лундзіным мы выканалі двайны скрыпічны канцэрт Іагана Себасцяна Баха.

Кожны раз, абдумваючы праграму фестывалю з Максімам Берыным, мы ў першую чаргу вырашаем, чым можам здзівіць. Сёлета ў фестывалі прыняў удзел Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам маэстра Аркадзя Берына, быў прадстаўлены монаспектакль заслужанага артыста Расійскай Федэрацыі Дзмітрыя Дзюжава. Лаўрэат XV конкурсу Чайкоўскага французскі піяніст Люка Дэбарг выступіў сумесна з латвійскім камерным аркестрам «Крэмерата Балтыка»...

— У гэтых канцэртах у якасці салісткі выступала флейтыстка Кацярына Карнішына?

— Так. Кацярына Карнішына — адна з самых яскравых флейтыстак маладога пакалення. З дзесяці гадоў яна пастаянна ўдзельнічае ў міжнародных музычных фестывалю ў Францыі, Нарвегіі, Германіі, Ізраілі, Расіі, Грэцыі, Аўстрыі і Італіі. У 13 гадоў стала стыпендыятам фонду «Новыя імёны». Кацярына выступае на адной сцэне з такімі знакамітымі музыкантамі, як Дзяніс Мацуюеў, Уладзімір Федасееў, Аляксандр Сладкоўскі і іншыя. Я таксама ўвесь час запрашаю яе іграць з аркестрам «Віртуозы Масквы». Флейтыстка атрымала выдатную адукацыю ў Маскоўскай кансерваторыі, а зараз вучыцца ў Школе музыкі Каралевы Соф'і ў Мадрыдзе. Яна прыляцела з Іспаніі спецыяльна, каб прыняць удзел у канцэртах у Магілёве і Гомелі.

— Як вы ставіцеся да публікі?

— З вялікай павагай і любоўю. Бо мы працуем для публікі. Калі я дамаўляюся аб арэндзе залы, заўсёды выступаю з жорсткім патрабаваннем не выстаўляць на квіткі нашага канцэрта высокі кошт. Мне хочацца, каб самыя розныя слухачы змоглі дакрануцца да выдатнага мастацтва — класічнай музыкі. І я шчаслівы, што ў мяне атрымліваецца гэта рабіць.

Элеанора СКУРАТАВА

Вынікі

Шчамялёў,
якога мы не ведалі

Народны мастак Беларусі Леанід Шчамялёў — унікальны чалавек, які вакол сябе стварыў атмасферу ўтульнасці і гармоніі, кіруючыся прынцыпамі прыстойнасці і справядлівасці. Сёлета мастак адсвяткаваў 97-годдзе. Але ж мала хто ведае, што творца з'яўляецца яшчэ і прыхільнікам графікі. Напрыканцы лютага ў галерэі аўтара (Рэвалюцыйная, 11) адкрылі выстаўку яго графічных работ, якія паказалі Леаніда Шчамялёва з невядомага нам боку.

Храналагічна калекцыя графічных работ ахоплівае вялікі часавы прамежак: ад 1960-х гадоў да нашага часу. Выстаўка раскрывае шматгранны талент народнага мастака, у творчасці якога графіка, як выявілася, усё жыццё займае значнае месца. Як вялікі майстар, Леанід Шчамялёў выдатна працуе не толькі ў алейным жывапісе, але і ў малюнку. Яго шматлікія графічныя работы ўражваюць дасканаласцю выканання не менш, чым жывапісныя палотны.

На выстаўцы прадстаўлена больш чым 60 графічных работ з калекцыі сям'і Леаніда Шчамялёва: аўтапартрэт майстра і партрэты блізкіх яму людзей, вядомых беларускіх мастакоў Віталія Цвірко, Барыса Уса, Міхаіла Рагалевіча, Аляксандра Кішчанкі, Гаўрыла Вашчанкі, міляя сэрцу беларускія краявіды і любімыя мастаком нацюрморты з кветкамі, віды яркай, сонечнай, вабнай Грэцыі і мужнай Поўначы. Графіка Леаніда Дзмітрыевіча, нягледзячы на больш скупую ў параўнанні з жывапісам мову, адрозніваецца вялікімі магчымасцямі малюнка і эмоцыямі. Так, пейзажы майстра ў графічным малюнку не гуляюць

фарбамі, а здзіўляюць тонкасцю пачуццяў, актывізаваюць уяўленне. Большасць работ народнага мастака прадстаўлена шырокай публіцы ўпершыню.

Леанід Шчамялёў прайшоў праз змену эпох. Ён нарадзіўся на беларускай зямлі, вучыўся тут. У вайну са зброяй у руках вызваляў родную зямлю ад акупантаў, быў цяжка паранены, выжыў. Як мастак плённа працаваў у пасляваенны час. У яго шмат узнагарод, паслядоўнікаў... У мастацтва ён трапіў акурат з войска. Сам Леанід Дзмітрыевіч кажа: больш разлічваў на статус ветэрана, паступаючы на першы набор Мінскага мастацкага вучылішча ў 1947 годзе. Бо ў адрозненне ад многіх, у яго не было асаблівай падрыхтоўкі і досведу ў мастацтве. Тым не менш таленавітага хлопца залічылі. Праўда, у 1949-м за дрэнныя адзнакі па шэрагу нятворчых прадметаў хацелі пакінуць на другі год. Але Леанід Дзмітрыевіч палічыў гэта несправядлівым: ён прайшоў вайну і не ўсё са школьнай праграмы памятаў. Пра гэта пачатковец мастак і напісаў намесніку старшыні Саўміна СССР Кліменту Варашылаву. Невядома, ці чытаў ліст сам Варашылаў, але ў пытанні было даручана разабрацца ўжо Саўміну БССР. Інцыдэнт неўзабаве быў вычарпаны.

Дарэчы, яшчэ падлеткам Леанід Шчамялёў сустрэўся з Юдэлем Пэнам. На дварэ быў 1936 год. Творца ўбачыў карціны настаўніка Марка Шагала. Хлопец сказаў: маэстра можа прыняць у майстэрні нават без запрашэння. Захоплены творчасцю Пэна, Леанід Дзмітрыевіч рызыкнуў. Пэн, якому тады было

за 80 гадоў, сапраўды правёў хлопца па майстэрні, распытаў, якія работы з тых, што вісяць на сценах, падабаюцца больш за ўсё. Назаўтра падлетак прынёс альбом са сваімі малюнкамі. Майстар іх пахваліў і параіў шмат працаваць. Але ацаніць прагрэс Пэн не змог — яго хутка забілі ў гэтай жа майстэрні.

Успамінаючы пройдзеныя жыццёвыя этапы, Леанід Шчамялёў з сумам усміхаецца. Да сённяшняга дня ён малое свае думкі, успаміны. Столькі ўсяго было. І ўсё не дарма. Для сям'і, блізкіх і калег Леанід Дзмітрыевіч сапраўдны мужчына, для краіны — легенда. І тое, што ў аўтара да сённяшняга дня захоўваецца жаданне маляваць — прыкмета высокага прафесійнага майстэрства. Тая ж графіка, якую раней ніхто не бачыў, сведчыць пра спробу аўтара праявіць сябе ў розных кірунках мастацтва.

Шмат што ў жыцці і творчасці Леаніда Дзмітрыевіча даволі неадназначнае і нават парадасальнае. І гэта сведчыць пра тое, што ён не проста мастак з дасканалымі маляўнічымі прыёмамі, а яшчэ і чалавек з незвычайнай энергетыкай, велізарнай любоўю да жыцця. Як кажа пра сябе аўтар, ён — мастак свайго часу.

Вікторыя АСКЕРА

Пацеха з мяха

Андрэй СІДАРЭЙКА

Хобі па суботах

Гумарэска

Жонка часцяком піліла мяне:

— Ва ўсіх знаёмых ёсць хобі, адзін ты акрамя футбола і камп'ютарных гульняў нічым не цікавішся! Вунь Іван з другога пад'езда клуб аматараў шашак і шахмат наведвае. Сусед Алег бегам займаецца. Нават я на класічныя танцы запісалася!..

Наступным днём я перахаліў каля пад'езда Івана.

— Вельмі добра! — узрадаваўся той. — Як кажуць, у нашым палку прыбывае! Прыходзь у суботу, згуляем.

Дома, адшукаўшы шахматы і шашкі, я некалькі дзён добрасумленна рыхтаваўся, развучваў хады. А ў прызначаны дзень выправіўся ў клуб.

Як на бяду, з маёй галавы начыста выветрыліся ўсе вывучаныя раней шматлікія камбінацыі. Я прайграваў раз за разам.

— Нічога, яшчэ патрэніруешся, пачнеш гуляць лепш за нас, — падміргнуў мне Іван.

Дадому я вярнуўся позна ўвечары.

— Ну як? — запыталася з парога жонка.

— Добра. Але адчуваю: шахматы-шашкі — не маё. Лепш пачну бегачь.

— Малайчына! Вось гэта — сапраўдны спорт! Што тыя шахматы!.. — пагадзілася Маша.

Назаўтра бліжэй да вечара мы сустрэліся з Алегам у дварыку.

— Ну, за мной! — скамандаваў сябар і сарваўся з месца.

Я стараўся не адставаць.

— Ты ведаеш, — на бягу распавядаў прыяцель, — я раней прафесійна марафоніў... У розных спаборніцтвах удзельнічаў... Медалі заваёўваў... Цяпер вольны толькі форму падтрымліваю... Пра алімпіяды, канечне, думаць ужо позна.

Хвілін праз пятнаццаць я здаўся. Дыхання не хапала, сэрца, як спалоханая птаха ў клетцы, шалёна білася аб рэбры.

— Больш не магу, — прызнаўся я.

— Гэта заўсёды так. Нічога, прывыкнеш, — падбадзёрыў мяне Алег.

Пасля прабежкі я ледзь дакляпаў да свайго пад'езда, уплішчыўся ў ліфт.

— Ну, як? — запыталася Маша, сустрэўшы мяне каля ўвахода.

— Складана, — перавёўшы дух, сумленна прызнаўся я.

— Ну, гэта нічога. Прывыкнеш. Затое здароўя прывавіцца.

— Не-не, калі я яшчэ адзін раз прабягуся, мяне інфаркт схопіць... Чуў, Мікола з Міхасём наведваюць курсы прыгожага пісьменства. Я, ведаеш, даўні аматар літаратуры. А свой першы верш прысвячу табе!

— Як цудоўна! — узрадавалася жонка. — Заўсёды ведала, што ў цябе талент!

Увесь тыдзень я чытаў паэзію Сярэбранага стагоддзя — адзіны зборнік вершаў, што быў у маёй хатняй бібліятецы.

У суботу сябры сустрэлі мяне перад уваходам у клуб.

— Ведаеш, — падзяліўся набалелым Міхась, — з гадамі мы, мужчыны, усё больш рамантыкамі робімся.

Малюнак Алега Карновіча.

— Крызіс сярэдняга ўзросту, братка... — дадаў Мікола.

— Ну што, пойдзем чытаць вершы? — запытаўся я.

— Які ты! — здзіўіўся Міхась. — Паспееш! Мы цябе яшчэ не пасвяцілі ў наша таварыства.

— Гэта як? — здзіўіўся я.

— Спачатку — у кавярню. Паглядзім, хто з цябе можа атрымацца. Можна, ў табе згасе талент Ясеніна. А магчыма — Пушкіна. Гэта, братка, можна вызначыць толькі за пенным кувалем, — падміргнуў Мікола.

Піток з мяне быў ніякі, з непрычыны я вельмі хутка ап'янеў. Таварышы пераглынуліся і сышліся на думцы, што ніякай боскай іскрыні ў мяне няма. Усе таленавітыя паэты

знаходзяць музу менавіта ў віне. А я ў гэтай справе — відавочны слабак.

Дома жонка мяне сучышала:

— ...Нічога страшнага. Ты, галоўнае, не спыняйся, шукай сябе далей.

— Слухай, а можа, табе патрэбен партнёр? — цікавіўся я. — А ўва мне якраз згасе талент вялікага танцора?

— Патрэбен! — заўсміхалася Маша. — Пайшли! Буду вельмі рада!..

Я адшукаў у шафе касцюм і пачаў успамінаць танцы з маладошці.

Але больш за ўсё мяне даймала пытанне: які абрад пасвячэння праходзяць будучыя танцоры?

Што ж, гэты сюрпрыз чакаў мяне толькі праз тыдзень, у наступную суботу.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Ташыяна Арлова
Алесь Бадак
Дзясні Барсукоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviadzda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviadzda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
адзел прозы і паэзіі — 317-20-98
адзел мастацтва — 377-99-72
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісаны ў друку
12.03.2020 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 939

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 838
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцензуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацый.